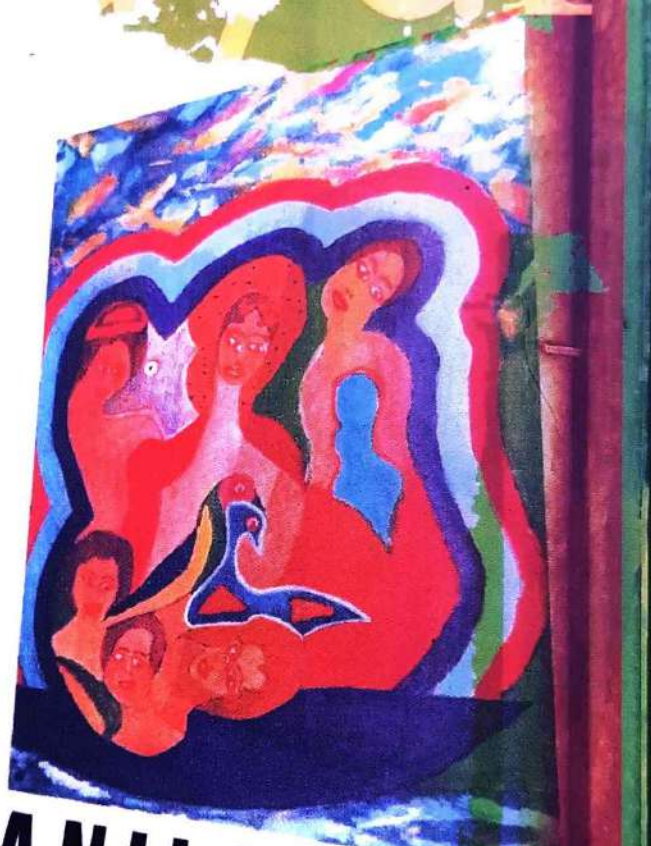
ÖTÜKEN

abbas sayar

ANILARDA YUMAK YUMAK

42
Y

ABBAS SAYAR; 21 Mart 1923'te Yozgat'ta doğdu. Liseyi (1941) Yozgat'ta bitirdi. Yokluk yüzünden üniversiteye gidemedi. Kısa süreli memurluktan sonra yedeksubay oldu. 1945'te İstanbul'da evlendi. Dört sömestr Türkoloji öğrenimi yaptı. Sonra Yozgat'a döndü. 1947'de İstanbul'da, onbeş günde bir çıkardığı gazeteyi, matbaa kurarak Yozgat'ta yayınlamaya devam etti. Politikaya girdi, bir süre sonra politikanın çıkar kavgalarına ayak uyduramadı. 1957'de politikadan el etek çekti. Şiir yazmayı sürdürürken, romana döndü. 1970'te *Yılkı Atı* romanıyla ismini duyurdu. *Yılkı Atı:* TRT Roman Başarı Ödülünü (1971), *Çelo:* TDK Ödülünü (1971), *Can Şenliği*: 1975 Madaralı Roman ödülünü kazandı. Gazetecilikle birlik yazın yaşamını yürüttü. Sekizi roman, altısı şiir kitabı olmak üzere on dört yapıtı var. Diğer Yapıtları: *Dik Bayır, Yorganımı Sıkı Sar* (öykü), *Tarlabaşı Salkım Saçak, Anılarda Yumak Yumak, El eli yur, el de yüzü, Boşluğa Takılan Ses* (şiir), *Noktalar* (aforizmalar)... Kırk dört yıllık gazetesinde yüzlerce, binlerce başyazı yazdı. 1989'da ikinci kez evlendi, Ayvalık'a yerleşti. Resim, şiir, roman yaşamını Ayvalık'ta sürdürdü. Ankara, Antalya, İzmir ve Ayvalık'a resim sergileri açtı. Ardında, derlenmeyi bekleyen pek çok şiir ve yazı bırakarak 12 Ağustos 1999 tarihinde aramızdan ayrıldı. Mezarı Yozgat'tadır.

1

CERCÜRÜM Öreni yanıyordu. Gök mavisinden toprağa düşen sarı ışık pul pul titriyordu. Göz ışığını kamaştırırcasına.. Taa, taa, çook çok uzaktaki dağlar yassılmış, küçülmüş, boz bir renk içinde eriyip, yitip gitmişlerdi sanki.. Dağ dikliklerinin dibindeki Yeşilırmak büyük bir yorgunluk ve umursamazlık içinde menderesler çizerek ağır ağır Amasya'ya doğru yürüyordu.. Bu Temmuz sıcağında bahar ayları tafrasından, deli coşkunluğundan kıl ucu eser kalmamıştı.. "Akayım mı, akmayayım mı?" diyordu kendince.

Bizim bulunduğumuz yönde, burnumuzun dibinde karışık bir siyah çizgi ovayı ikiye bölüyordu. Tren hattıydı bu.. Biz hattın üst bölümündeydik. Biz dediğim, 56. Piyade Alayı, 3. Tabur, 9. Bölük. Ve bendeniz I. Takım Komutanı..

Kumsal düzlükten karışık sesler dağılıyordu dalgalı boşluğa. "Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkart.. Uygun adım marş.."

9. Bölük erleri talim yapıyordu komutamda..

Yanıyordu gâvur Ören.. Ipıl ıpıl titreşimli sarışık yetmez gibi, Allahın belâsı kara bir sinek sürüsü zulüm kusuyordu üstümüze.. Tatarcık cinsinden bir yaratık. Kü-

çük mü küçük. Biraz abartma olur ama, nerede ise mikroskopik.. Milyonlarcası bölük bölük bulutlar halinde bir inip bir kalkıyordu. Sık sık dağınık düzene dönüşüp saldırıya geçiyorlardı.. Binlercesi birden suratımıza oturuyordu. Bir de acı yakıyorlardı ki, deme gitsin.. "Hazır ol" komutundaki erin elleri, kolları bağlı. Garibin suratı turşu tenekesine dönüyordu.. "Hazır ol"dan kurtulup bir eli boşa dönmüşse, bolca yüzünü tokatlıyordu..

Anlıyordum bu cefakeş Türk insanı, bu gereksiz, geçersiz zulme de boyun eğiyordu. "Sekiz tekbir ile iki rekat Kurban Bayramı namazına hazır olun. Uyun imamı azize.." Uymuşlardı yüz yıllar boyu İmamı Azize.. Dedesi, dedesinin dedesi.. Son bölükleri de Şam'da, Yemen'de, Trablus'ta, Balkan'da, Çanakkale'de, Sarıkamış'ta imamı azize uyup şehitlik mertebesine ulaşmışlardı. Kemiklerini kurtlar kemirmişti Osmanlı saltanatı için. Paşalar, beyler için..

"Sağa dön, sola dön, uygun adım marş.."

Ben de bu erler gibi acıyı yürek ölçüsüne ortak etmiş bir topraktan gelmiştim... Ortak bir kaderdi bu.. Oranı değişik bir ortak kader..

Sıcağın, zulüm kusan sineğin zulmünden biraz olsun kurtulmak için mendilimi 'sözüm ona' şapkamın altında siper etmiştim. Üstelik benim ellerim beden özgürlüğümdeydi. Bol bol sallıyordum ellerimi.. Ufak adımlarla bir gelip bir gidiyordum Bölük arası.. Ama gittikçe ayaklarıma yorgunluk çöküyordu. Çökerdi elbet.. Uykusuz, içkili yataklı bir gece geçirmiştim.. Genelevden sabahın beşinde kendimi dışarı atmıştım. Yorgun ayaklarım anılarımı yormuyordu. İki aylık öyküyü silkip atamıyordum duygularımdan, düşüncelerimden..

Alay, Havza'dan Amasya'ya geldiğinde Alay Komutanının sözlü emri ile Şehir İnzibat Subayı olmuştum. Pazubantı taktım koluma.. Sanki yedi düvel, yedi dünya

benden sorulur.. Sanki her şey benim emri komutam altında..

Yirmi bir yaşındaydım o günlerde. Bir seksene yakın boyumla, ortanın incesi bedenimle ilgilenenler için göz dolduruyordum.. Üstelik pırıl pırıl subay giysimle.. Subaylıkla birlikte elimiz para görmüştü.. Altmış dokuz lira aylık alıyorduk.. Oysa o güne dek iki buçuk lira bizim için paraların en büyüğü idi, paşası idi.. Babam, yedek subay hazırlık kıt'asına, İskenderun'a giderken, kırmış ulamış, cebime ancak on iki buçuk lira koyabilmişti..

"Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkar.. Uygun adım marş.."

Bir üstteğmen taksitle yirmi dört liraya körüklü bir çizme satmıştı bana.. Ayağıma tıpatıp uygun..

İnzibat Subayı olarak o evin denetimi de bana verilmişti. Pazar tatillerinde sivil giysi giyip, çok az da olsa bazı erlerin bedensel dirliksizliklerini gidermek için 'huzurhaneyi' ziyaret ettiklerini duyuyordum..

Gazinoda bir iki tek attım. Üstün (!) bir görev duygusu içinde Haneyi kontrola gittim, içtenliğim adım atışımdan belli oluyordu. Giriş kapısına geldim. Orta boylu bir bekçi Emniyet adına nöbet tutuyordu. Selam çaktı:

- Hoş geldiniz Teğmenim, dedi.

- Hoş bulduk..

Ben de ona bir selam çaktım. Gururlu, ağır adımlarla merdiveni çıktım. Karşıma müşteri bekleme odası çıktı. Yarı dekolte üç beş kadın çarptı gözüme.. Birden alıp başımı gittim yedi sekiz ay öncesine.. Ve de Ankara'ya.. Yedek Subay Okulunu bitirmiş, tek demirli subay elbisesini giymiştik. Son maaş yedi lira üstüne on, on iki lira harcırah (yolluk) almıştık.. Devresi gün törenle ayrılacaktık okuldan.. Disiplin zinciri kırılmıştı.. Hepimize yakın bir çoğunluk aşağıya, Ulus'a kaydık. Biz, Kırşehirli Ali birlikte Ulus'taki İmren Lokantasına oturduk. Rakı

söyledik, meze söyledik. İlk kez içiyordum bir büyük şehir lokantasında.. Bir iki tek vurduktan sonra gözlerimiz ışıldadı. İçimize aydın bir dünya doldu. Bir büyük güç sardı bedenimizi..

- Ula, Abbas, dedi Ali. Hesabı kesip kerhaneye gidelim. Bentderesi'ne..

- Ali, dedim. Ben hiç karı ile yatmadım ki.. Karı ile nasıl yatılır bilmem ki..

Ali sigarasını savurdu:

- Ben de Kırşehir'de bilmezdim. Geçirdiğimiz altı aylık okul devresinde üç beş kaçamak yaptım. Bentderesi'ni boyladım. O senin dediğin gibi korkulacak iş değil..

Biz de kendimizi kerhanenin kapısı önünde bulduk.. Ve de gördük ki, baktık ki:

"Bir ben değil cümle âlem perişan"

Sanan ki Yedek Subay efradı Bentderesi'ne akmış.. Giriş kapısında Yd. Sb.'a kontrol yok.. Sivilleri iyice arıyor bekçiler..

Beni bir sınav korkusu tuttu. Birden ayıldım sanki.. Ali gözümde dağ. Peşinden gidiyordum saygılıca..

- Şurada gozel kızlar var.

Bir evin önünde durdu. Kapı, Kale kapısı gibi göründü bana. Ali, saç yapılı kapıya yumruğu ile vurdu. Kapıdan bir sürgü deliği açıldı. İçerinin ışığı vurdu yüzümüze. Ve kapı açıldı..

Salonsu, odamsı bir yerde dört beş erkek yamuk, çökük koltuklarda oturuyordu. Mama'dan başka bir kadın gözükmüyordu, ortalarda..

- Gızlaar, çabuk çabuk bitirin işinizi. Bugün müşteri ağır bastı..

Gıcırtılı oda kapıları açıldı, kapandı. Sıra bize geldi. Bir kız çıktı odasından. Ali dirseğime vurdu. Kulağıma fısıldadı:

- Al şunu, gir odasına..

Doğrusu titriyordum. Ama yiğitliğe bok sürmedim. Centilmence 'buyur' ettim. Aslında 'buyur' etmeyi orda görmüş, orda öğrenmiştim.

Kadıncağız, kızcağız yorgun bir sesle:

- Gir odaya, geliyorum, dedi..

Yaşamımda hiçbir emredenin komutuna bu kadar uyduğumu sanmam. Büyük bir saygı ile girdim odasına.. Şaşkınlığım, heyecanım daha da arttı. Oda ortasında kazık gibi durakalmıştım.

Çok bekletmedi kadıncağız beni. Birazdan çıkıp geldi. Kapısını kapattı. Bana baktı durgun durgun. Şaşkınlığımı anladı. Başımdan şapkamı aldı. Astı duvardaki askılığa. Bir sigara yaktı. Sonra karyolasının başucuna oturdu. Bana da:

- Otur, dedi. Gel yanıma otur..

Uydum emrine birden. Oturdum. Başucundaki paketten bir sigara aldı, uzattı bana..

- Sigaramdan yak, dedi.

Bir otuzunu göstermiyordu. Güzel, anlamlı bir yüzü, derli toplu bedeni vardı. Göğüs yapısı düzgündü. Ömrümde ilk kez kalçalara kadar açık bacaklar görüyordum. Titredim.

- Rahat iç sigaranı.. Söyledim kâfir karıya. Yarım saat çıkmayacağımı.. Bedenim sancılar içinde..

Sonra sigaralı eliyle beni kucakladı:

- Sahi, sen de subay mısın?

- Bugün okulu bitirdik, dedim.

Şüpheli şüpheli mırıldandı:

- Demek artık çocuklar da subay oluyor..

- Öyle, subayım işte..

Sigarasını tablaya bastırdı. Benim sigaramı da aldı elimden:

- Gel yavrucak, dedi.

Ve de kızlığımı bozdu...

"Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkart. Uygun adım marş.."

Ankara'dan sonra ikinci kez bir Genelev salon odasını, konukları, ev sahibesi kadınları görüyordum. Biraz önce anlattığım Bentderesi öyküsü bir saniye içinde us'umdan geldi geçti.. Ahşap, salaş binanın dar, uzun iki yanı odalarla dolu koridoruna yürüdüm. Koridor bitti. Döngeri ettim. Daha üç beş adım atmadan bir el omuz yakamdan tuttu. Baktım. Açılmış bir oda kapısından uzanmış bir kadın eliydi bu.. El beni içeri doğru çekti konuşmaksızın.. Ben, beni çeken ele uyumlu davranmıştım. Kapı kapanıverdi. Ve sürgülendi.. Yine ayakta şaşkın, durgun kalakalmıştım..

Bir sandalye gösterdi:

- Buyur, otur, dedi. Bugün de hava çok sıcak. Ceketini çıkarsam olur mu? Hele önce şu şapkanı ver..

Şapkamız alındı, ceketimiz çıkarıldı. Şaşkın ördekler gibi bakıyordum odanın dört bir yönüne..

Kadın bütün kıvraklığı ile kaş ile göz arası bir masa hazırladı. Kirazların oluştuğu günlerdi. Kiraz koydu bir büyük tabağa. Sonra, Allah ne verdi ise, bir şişe rakı birlik donattı sofrayı..

- Hoş geldin, şerefine..

- Hoş bulduk, senin de şerefine..

Gözümü araladığım zaman ilk alaca ışığı başucumda buldum, "ben neredeyim?" diye mırıldandım. Bu oda benim odam değildi. Bu karyola hiç benim. Başımı çevirdim. Bir kadın vardı yanımda. Rahat, gailesiz yorgun bir yüz, dağınık saçlar ortasında tatlı tatlı uyuyordu..

"Sağa dön, sola dön. Tüfek as, tüfek çıkart. Uygun adım marş.."

Bugün de onuncu kez, otuzuncu kez er sabah dostumun koynundan sıyrılıp Alaya gelmiştim...

Cercürüm yanıyordu.. Sarışık pul pul, tel tel dikine toprağa saplanıyordu.. Milyonlarca sinek bulutlar halin-

de üstümüzde uçuşuyor, sonra geniş düzen dağılıyor, "hücum" emriyle birlik yüzümüzü 'cas cas' yakıyordu..

2

Dalgınlığımı bir er bozdu.

- Gomutanım, Bölük Gomutanım bölükle birlik seni hemen çağırıyor..

- Bölüük, toplan. İstikamet Alay.. Adi adım marşş.

Bölük odasına girdim.

- Buyur Komutanım.

- Sayar, biraz önce Alay emri geldi. Bu gece Takımınla birlik Zile'ye gideceksin.. Bir ay süreyle Zile Muhafız Takım Komutanısın.. Orada bir Cephanelik var. Orayı muhafaza edeceksin, bekleyeceksin.. Demiryollarıyla görüşüldü. Sülüsleriniz hazır. Erlerin akşam kumanyaları sizinle birlik istasyona ulaştırılacak. Zile'deki Muhafız Takım Komutanından Cephaneliği teslim alacaksın. Erler Askerlik Şubesindeki koğuşta yatacak..

- Başüstüne Komutanım.

Takımım bir saatte derlendi, toplandı.

- Adi adım marş..

Güneş boynunu batının maviliğine yavaş yavaş tutsak ederken, 9 kilometrelik Cercürüm-Amasya yolunu tuttuk. Yayan yapıldak.. Erlerin sırtlarında 'sırt çantaları'..

General bir kıt'ayı denetlemeye gelmiş. Bir Bölüğün önünde durmuş. Erler 'hazır ol' durumunda. Bir ere komut vermiş:

- Aç sırt çantanı.

Er, heyecanla açmış. Çantanın içinde bir de diş fırçası var.

- Bu ne, demiş?

- Komutanım, teftiş fırçası..

Nerde duymuştum? Bilmiyorum. Teftiş fırçası gelmişti aklıma..

Bir tozlu yoldan gidiyoruz Amasya İstasyonuna doğru. Yeşilırmak üzerindeki köprüyü aşarken ayaklarımın beni tümüyle yitirdiğini sandım. Bir küfür savurdum önceki geceye.. Kadıncağıza kıyamamışım geldi.. Ne güzel geceler yaşatmıştı bana. Şimdiden özlem duyguları gıcıklıyordu içimi. Anlıyordum, özleyecektim...

Samsun-Havza yönünden gelen tren gecenin karanlığını yararak, ışık sarhoşluğu ile birlik, homurdana homurdana İstasyona girdi. Erler gelişigüzel vagonlara doluşu doluşu verdiler. Bir bölüğü koridorlarda kaldı. Ben de aralarındaydım. Yolumuz uzun sayılmazdı. Turhal-Zile..

Yanık havalar ray şıkırtılarına karışa karışa yolları tükettik.. Yorgun, uykusuz benim Ordu. Zile İstasyonuna çıkış yaptı..

İstasyonun fersiz iki lamba ışığı ötesinde her bir yön kör bir karanlıktı. Biz bu kör karanlık içinde beş km. yürüyecektik. Tam bir saat..

- Takım, adi adım marş..

Erler isteksiz, gailesiz yürüdüler. Taşlı yol tozuyordu. Tozuşmayı gecenin karanlığı yutuyordu. Ama burnumuz yutmuyordu.. İyisinden toz alıyorduk. Şekva şikâyet, sızlanma yoktu gariblerde.. Yemen'de, Fizan'da, Trablus'ta, Allahü Ekberlerde askerlik yapan, 'yeşil ekinler gibi biçilen' dip dedelerinden daha şanslı sayılırlardı..

Karanlığa gözlerimiz alıştı. Tektük tökeziyordu erler yürürken.. Burunlarına dolan tozlar hapşırtıyordu üç beşini..

Zile'nin durgun ışıklarına doğru yaklaşıyorduk. Köpek sesleri dolmaya başladı kulaklarımıza.. Yıldızlar göz kırpıyordu koyu maviliğe..

Zile Kalesi içindeki Askerlik Şubesi yokuşunu sararken ayaklarımın yine beni taşımak istemediğini bütün bedenimde duydum.. "Dün geceden, dün geceden" diye mırıldandım..

İlk ışık tan yerinden deli boşluğa fırladı. Sonra, iplikler halinde yer kuşağına doğru inmeye başladı..

Beş dakikada Şube'yi tümüyle ayağa kaldırdık. Nöbeti devralacağım arkadaş hazırmış. O da Takımını hemen kaldırdı ayağa. Bizimkiler dağınık düzen yataklara 'pers' oldular..

3

Cephanelik 'nöbet devri teslimi' pek 'afilli' oldu. Uykulu gözlerle 'besmeleyi' bastık.

Cephanelik salaş bir bina.. Uzun mu uzun. Boyu bir otuz, eni bir on beş metre.. Dört bir yönü ahşap duvar. Yüksekliği de bir altı yedi metre gözüküyor. Çatıya yakın yerlerde ufacık pencere delikleri. Ende boyda kalın tahta bir giriş kapısı..

Teğmen arkadaş mührü söktü. Alaca bir ışık dolduruyordu içeriyi.. Tahta ranzalar uzayıp gidiyordu aralıklı.. Üç beş kat. Ve de lebâleb -ağız birlik- top mermileri dolu.. Pirinç kovanlar iyisinden puslanmış.. Çapları onluk, on ikilik var. Ben Topçu değilim ama, öyle geliyor bana.. Binlercesi kuzu gibi yatıyor ranzalarda..

- Osmanlıdan kalma, dedi arkadaş. Ne arıyor bu mermiler Anadolu'nun göbeğinde? Kafkas'a da uzak, Irak'a da.. Çanakkale hiç olmaz.. Osmanlı yenilgisinden sonra kaçırılıp buraya mı getirildi? Onu da bilen yok. Ne askeri, ne sivili.. Ne ise bizim görevimiz burayı beklemek. Otuz yıla yakın buradaymış bu mermiler.. Kapsulünde de, barutunda da hayır kalmamıştır herhal.. Ya, azıcık

hayır kaldıysa, mazallah bir ateş alırsa, Zile'yi Kalesi ile birlik havaya uçurur diyorlar.. Göreviniz, bizim olduğu gibi, ikişer erle nöbetleşe nöbetleşe tel örgü dışında devriye döneletmek.. Bu uyuyan Ejderi her bir 24 saat uyartmadan beklemek..

Kırmızı mum eritildi. Kapının kanatları ağır ağır kapatıldı. İki el büyüklüğündeki kilit kalın demir halkalara takıldı. Kilit, anahtarın paslı ağzını kapadı.. Kilitin dili anahtarın avurt boşluğunda, dili etrafında tam bir dönüş yaptı. Sonra dilini çekti.. Bu kez de ispermeçet mumu yumuşak kızgınlığı ve kınap bir kuşakla anahtarın ağzını kapadı.. Ve damgayı, daha doğrusu mührü yedi..

Karşılıklı selam durduk. Devir teslim bitmişti. Bizim iki er tüfek asıp yüksek tel örgü dışında nöbete başladı..

4

Kale'den Zile'ye ve dört bir yönüne bakmak gerçekten güzel. Üstelik tepeden bakışın başka bir tadı oluyor..

Kale Roma devri. Sanıyorum sonraları bir iki onarım görmüş.. Kale Alanının içi bir hayli geniş.. Askerlik Şubesi Alanın içinde. Eski, ahşap, salaş bir bina. Bizim erler de bir bölümünde yatıyorlar. Bir de benim odam. Hem Muhafız Takım Komutanı, hem de yatak odası..

Şube Başkanı ile tanıştık. O da Teğmendi. Bütün günü Şube ile evi arasında geçen halim selim, efendiden biri.. Benim gibi dağınıklardan değil.. Karşılıklı saygı, sevgi ile tükettik günlerimizi..

Kolları 'pazubantlı' iki er çıkarttım çarşıya.. Nöbet listesini koğuşun duvarına astırdım. Ve çavuşa talimatlarımı verdim.

Gasvetli Takım Odasında saatlerimi geçirmek için bir neden yoktu. Ben de kendimi Çarşı yönüne vurdum..

Kalenin inişini adi adımlarla tükettim. Göz attım sağa sola.. Derbeder Anadolu evleri. Çoğu dökülüyor. Anlaşılan hiç bir ev sahibinin bir kiremit değiştirecek gücü yok.. Olana razılık.. Tekleme çocuklar oynaşıyor kapı önlerinde.. Çoğunluğu kapalı perdeler.. Ayağımın altı Arnavut kaldırımı..

Çarşıya açılan son aralığa girince kendimi toparladım. Belime bağlı ellerimi doğal oluşuna bıraktım. Çizme mahmuzlarının seslerini duyar gibi oldum.. Bakışım ileri dönük çarşı içinde yürüdüm. Sağ sol dükkânlardan bana bakanların farkındaydım. Ama, hiç oralı gözükmüyordum. Bir yol Cephaneliğe doğru gidiyordum.. İstasyona giden köprüyü geçtim. Cephanelik yüz metre ötede idi. Erler gevşek gevşek tel örgüyü dolaşıyorlardı. Beni görünce dirilik geldi üstlerine.. Adımları, başları dikleşti.. Hiç oralı gözükmedim. Ben de gevşek gevşek, ağır ağır yeniden çarşıya doğru yürüdüm. Çarşı girişinde dikleştim. Ve de dikine bakıyordum dört bir yöne.. Çarşı ortalarında gözüme geniş, ferah bir kahve ilişti. Kahveden çok gazino havası vardı. Besbelli yeni bir yapıttı.

Boş bir masaya oturdum. Garson birden seğirtti:

- Hoş geldiniz Teğmenim, ne emredersiniz?
- Çay içerim.
- Biraz beklerseniz sizin için yeni bir dem tutarız.
- Olur. Nasıl olsa vaktimiz bol..

Evet, vaktimiz boldu? Bedenimizi sandalyeye çivileyip alıp başımızı gittik. Doğruca Amasya'ya, ve 'Şo' eve.. "Sana haber vermeden gittim. Haber için bir olanak olmadı. Ee, şimdi nasılsın?"

- Merhaba Teğmen efendi.
- Merhaba efendim.
- Hoş geldin.
- Hoş bulduk efendim..

İki masa öteden geliyordu bu ses. Dört beş kişili bir masadan. En yaşlıydı seslenen. Birden sesler çoğaldı. Ellerini göğüslerine bastıra bastıra, yegân yegân (tek tek):

- Merhaba, hoş geldiniz..

- Merhaba efendim, hoş bulduk efendim..

Diyaloklar bir süre sürdü.

Kendi içimde söylendim: "Ne kibar, ne saygılı, ne efendi, ne hörmetkâr, ne ana guzusu. Allah cümlesine versin böyle bir evlâdı," diye içlerinden konuşmuşlardır..

- Teğmen yavrum! Masamıza buyursan da çayları birlikte içsek..

Yine yaşlı adam sesleniyordu bana..

Hemen saygı ile masalarına vardım. Yaşlı kişilerdi. Varışımla birlik sandalyelerinde oynaştılar. İçlerinden biri hazırladığı sandalyeye beni "buyur" etti.

- Merhaba, merhaba, merhaba..

- Sağolun efendim, merhaba..

Daha çayın ilk yudumunda soru yağmuruna tutuldum. Hep çenesini bastonuna dayamış yaşlı kişi soruyordu:

- Sebebi teşrifiniz? Bir ziyaret, ya da bir vazife icabı mı?

- Efendim, Muhafız Takım Komutanı görevi ile Amasya'dan Takımımla birlik geldim..

- Haa, şu cephanelik nöbetine?

- Evet efendim..

Garsona seslendi:

- Oğlum, Teğmenimin çayını tazele..

Bir de bir Birinci sigarası uzattı:

- Memleketin nere yavrum?

- Yozgat, efendim.

- Evli, bekâr?

- Bekârım efendim.

İyi bir soru süzgecinden geçtik. Yeniden:

- Hoş geldin, dedi. Ve soru defterini kapattı. Ama konuşmasını sürdürdü:

- Ben askeri çok severim. Mübarek millettir asker milleti. Gayreti, fedakârlığı Allahın rızası içindir. Vatanın, Milletin rızası içindir. Cephede canını kendi için değil milleti için verir. Şimdi bu vaaz girişiminden sonra dinleyin beni..

Seferberlik. Çanakkale'nin ikinci yılı.. Barut kokusu tüm bir dünyayı sarmış. Ve bir can alafı Osmanlının üstünde.. Osmanlı dersem de garib Türk ehalisinin üstünde.. Arabı İngilizi ile birlik.. Halifeyi rûyu zemini gıçına takan yok. Hintli müslümanı Irak cephesinde, Çanakkale'de Türk'ün Osmanlı'nın karşısına çıkarmış İngiliz.. Ben memuriyet icabı o günlerde Biga'da bulunuyordum. Yer gök asker kaynıyor. Cepheye sürülecek Mehmetçik dolu her bir taraf.. Arada bir bölüğü yola çıkıyor. Akıbet Allaha emanet.. Kötü haberler geliyor hep. Zayiat, zayiat, zayiat.. Moral tümüyle bozuk.. Ama, rahmetlik Mustafa Kemal dayanıyor. "Umut bir onda diyorlar.."

Gelelim bizim hikâyemize.. Biga'daki cepheye gitmek için sıra bekleyenler kendini namaza, niyaza vurmuş.. Hele bir de bir cami var ki, tümüyle asker dolu.. Üstelik Cuma namazlarında sivil ehaliden bir kişiye yer yok.. Asker er saat gelip camiyi dolduruyor.

"Ne hikmeti var bu caminin?"

O caminin hikmeti şu imiş:

Efendim, bir İmamı var. Namaz öncesi açık saçık laflarla dolu bir vaaz veriyormuş. Askerlerin de hoşuna gittiği için o camiyi dolduruyorlarmış..

Merak ettim, ilk Cumada asker bastırmadan camiye varıp vaaz kürsüsünün dibine oturdum. Çok geçmeden asker bastırdı. Daha sonra bir Hoca askerlerin omuzlarından yol yara yara kürsüsüne geldi.. Diz çöktü minderine.. Asık kaşları, bakışıyla dört bir yönü taradı. Ağzının içinden bir şeyler mırıldandı. Askerde 'çıt' yok. Ve bes

mele ile vaazına girdi.. Sözleriyle okşadı askerleri. Suratı gevşedi. Cepheden söz açtı. Şehitlik mertebesinden söz açtı. Osmanlının zaferi için dua etti.. Düşmanı Allahın "Gahhar" ismine havale etti. Sonra yarım duyulan bir ses ile üç beş âyet sıraladı. Ben de bir şey anlayamadım dediklerinden.. Er ne bile..

- Gelelim, dedi, yaprağın arka sayfasına..

Zinadan söz açtı. Kadının 'memnu meyva' olduğunu, ama vazgeçilmeyen mahluk olarak yaratıldığını söyledi. Yüzünün tebessüm -gülüş- çizgileri arttı. 'Cima' faslına girmişti. Adabı, erkânı anlattı. "Cünupluğu uzatmayın. Allah cünub gezenleri sevmez." sözlerini ekledi.. Yine bu fasıldan bir bahr gittikten sonra:

"Bana bakın asker ağalar" dedi. "Bana bakın! Kulağıma kadar geliyor. Sağda solda haşarılık yapıp çizgiden çıkıyormuşsunuz.. Buz gibi şarapları içip, gözel gözel garılarla yatıyormuşsunuz.."

Bu aralık ciddileşti. Kaşları iyiden aşağı düştü. Sağ elinin dirseğini kürsünün korkuluğuna dayadı. Elini yumruk yaptı dirseğinde. Sözünü sürdürdü. Cümlesini yineledi: "Eveet, buz gibi şarapları içersiniz, gözel gözel garılarla yatarsınız. Yarında Ruz-u mahşerde Cennet yerine alır mısınız babayı, alır mısınız babayı?"

Garip asker milleti yarı mahcup -utangılı- yarı umursamaz bir gülüş bırakıp dağılıp gitti. Hoca da kürsüsünden indi..

- Bu hikâye de burda biter, dedi yaşlı kişi.

Masadakiler saygılı bir gülümseme bıraktılar..

Saygıdeğer kişiye baktım. Hayran hayran. Yaşamımın 'sohbetsizlik çölünde' bir ışık gibi geldi bana.. Babam da güzel konuşurdu. Yerinde güzel fıkralar da anlatırdı. Ama, bu kişi bir başka doluydu..

Öğle namazı okundu bu aralık. Masadakiler bastonunu çenesine dayamış kişiye "Eyvallah" çökertip gazino-

yu terkettiler. Ben de izin istedim saygılı saygılı. Bakışı yarı yüzümü yakaladı:

- Güle güle, yavrum, güle güle, dedi..

Caddeye çıktım. Bir kebapçı dükkânı çarptı gözüme. Girdim. Kebap söyledim. Ve daldım gittim. Bu yaşlı kişiden yürek dolu, sevgi dolu bir ses geliyordu. Ve ben böyle bir sesin özlemi içindeydim..

5

Akşam içkili bir lokantada buldum kendimi. Köşede bir masaya oturdum. Garson saygıyla dikildi başıma..

- Yarım şişe rakı, köfte, çoban salatası..

- Baş üstüne..

Bir aklım kahvedeki sohbete takılıyor, bir aklım alıp başını Amasya'ya gidiyordu. Ne hain, ne tatlı kadındı O.. Bana yatağı öğretmişti.. Sevmeyi öğretmişti. Sevilmeyi öğretmişti. İçkiyi öğretmişti, içmeyi öğretmişti. Umutsuzlukta umudu, kederde kahkahayı öğretmişti. İlk hocam olmuştu. Büyük bir hoca. Ama şimdi Zile'de bir başka mânâ hocası çıkmıştı karşıma.. Yok'ta var'ı, 'varda yok'u, iyideki kötüyü, kötülükteki iyiyi gösteriyordu.. Ölümde yaşamayı, yaşamada ölümü.. Çirkindeki güzeli, güzellikte çirkinliği gösteriyordu.

"Bir yaşlının yarım saatlik sohbetinden, bir iki fıkrasından nasıl böyle bir sonuca vardınız Teğmen efendi?" diyebilirsiniz.. Bir sevgi, bir seziş yoluyla varıyordum buna..

Masama bir büyük tabak meyve koydu garson.

- Ben meyve istemedim ki..

- Üçüncü masadaki şoför Hacı bey gönderdi. Hörmetleri var..

Adamla göz göze geldik. Yalın, içten, boynu yarı sola büküik bakıyordu bana.. Ben de teşekkür hisleriyle baktım ona... Garsona:

- Teşekkür ettiğimi söyle, dedim.

Gramofonda 'Odeon rekor' plaklar dönüyordu.

"Her yer karanlık, pür nur o mevki"

"Diyorlar kül olmaz ateş yanmadan
Denizler durulmaz dalgalanmadan.."

Ben de bir dalgalandım, bir duruldum. Derlendim, toparlandım. Hesab istedim garsondan..

- Hesabınız kesildi efendim..

Üç kişinin oturduğu bir masadan orta yaşlı biri ayağa kalktı. Mahcub, suçlu bir bakışla:

- Teğmenim, dedi. Kazamıza hoş geldiniz. Bizim, bütün Zile'nin misafirisiniz. Misafire hesab kestirildiğini gördünüz mü hiç?

- Saygı duyarım, teşekkür ederim... İyi geceler dileğiyle ayrıldım lokantadan..

Kalenin yokuşunu umursamadım. Dik adımlarla yürüdüm. Yalnız sokaklara oturmuş karanlık yordu beni...

6

Doğrusu devresi gün sabahı iple çektim. Yaşlı kişiyi görmek, masasında oturmak, söyleyeceklerini dinlemek isteği doluydu içimde.

Ben uyur iken süre süre sabah gelmiş. Gün, bir mızrak boyu olmuş. Ağaç meyvesine daldan bal aktarıyor. Serçenin gevezeliği tükenmemiş. Gölgenin boyu gittikçe kısalıyor. Şube odalarından birinden daktilo sesi geliyor. Kapıdaki nöbetçi er zamanı yelpazeliyor... Ben de 'aşk ile

şevk ile' deyup Kale inişini tırmandım. Amacım gazino, kahve.

"Sazlar çalınır Çamlıcanın bahçelerinde
"Bir kadeh ki dolaşır elden ele"

- Çay beeş, demli yap..

Dünkü Beşliler tekmil. Benimle altı oldular.

- Müsaadenizle efendim.

- Buyrun, buyrun, hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Oğlum bir çay daha..

- Merhaba, merhaba, merhaba..

- Merhaba efendim merhaba..

- Ee, sonra ne oldu?

- Sonra ne olacak? Fetvayı verdim. Mecelle'de bir madde var. Orada der ki: "Vakıf içinde mülk olmaz." Bir kişi bağını vakf ederse, bağın içindeki ağaçlar mülk olarak kalmaz. Onlar da vakfa girer. Madem sen maslahatını vakf etmek istiyorsun, o zaman dübürün de vakfa girer. Bu şartı kabullenirsen hemen fetvayı vereyim.

Masadakiler başlarını önlerine eğip, edeplice kıs kıs güldüler.. Ben donuk donuk baktım.. Fıkranın sonuna geldiğim için fazla bir şey anlamamıştım. Bana baktı Hakim bey:

- Bir şey anlamadın Teğmenim. Bir keyifli günümde sana da anlatırım Teğmenim..

Laf daldan dala atladı. Günler sonra Hakim Bey:

- Unutmadım, dedi. Unutmadım. Bir borç var içimde. Bu borcu eda edeyim..

Cumhuriyet ilân edilmiş. Alahülalem Sivas Kongresinin de beşinci yılı.. Ben de Sivas'ta hakimim. Cumhuriyet sonrası yapılmış bir otel var. Ben de o otelin bir odasında kalıyorum sürekli.. Kongrenin Yıldönümü merasimi münasebetile otel ağzı bir dolu. Ertesi gün merasim var. Akşam otel salonunda oturuyorum. Salon kalabalık. Bir zat geldi yanıma. Efendiden gözüküyor.

- Beyfendi, dedi. Masamızı şereflendirmez misiniz?

- Olur, dedim. Hayhay, dedim.

Hasır bir koltuk ikram ettiler. Oturduk. Hürmetkâr gözüküyorlar. Kahve söylediler. Beni davet eden zat sözü aldı:

- Muhterem Hakim bey! Affı devletinize sığınırım. Zât-ı âlileri dikkati nâçizânemizi çekti. Haddimizi tecavüz edip Otel İdarehanesinden sorduk. "Şehrimizin muhterem hakimlerinden," dediler. Daha önce Kadılık yaptığınızı söylediler. Affedici, bağışlayıcı olduğunuzdan, yol göstericiliğinizden söz açtılar. Çelebiliğinizi, Bektaşi meşreb hallerinizi anlattılar. Bendeniz yüce sıfatlarınıza ve affınıza sığınarak bir müşkülüm hususunda yardımlarınızı istirham ediyorum. Beni bağışlayacağınızdan ümidimi kesmeyerek..

Adam düzgün konuşuyor. Ama, er saatte de kafası iyi.. Masadakiler hafifçe dalgalanıyorlar. Anlaşılan aşağıdaki lokantada içkili bir âlem yapıp otel salonuna çıkmışlar.

- Teveccühü devletinize teşekkür ederim, dedim. Eğer bir müşkülünüzü hâl faslında naçizane bir hizmetim olursa kendimi bahtiyar addederim..

- Allah ömrünüzü mücdad buyursun.. Efendim, tekrar affı devletinize sığınırım. Yüce bağışınızdan elbette beni de nasibdar edersiniz. Naçizane bendenizin 'maslahatı' haddi tecavüz eder cinsinden. Ve bir de gayetin gavi ve azgın. Bendeniz bu mülkümü insanlığa vakf etmek istiyorum. Malum-u devletiniz böyle bir vakf için Şer'i Şerif üzre bir fetva lüzumunu takdir buyurursunuz. Bu bahiste zât-ı âlilerine tesadüf bendeniz için müstesna bir talihtir. Arzettiğim hususta bir fetva lutfederseniz, ömrüm boyu naçizane duacınız olurum.

- Bu kadar mı?

- Evet efendim, maruzatım bu kadar..

- Müşkülünüzü halle gayret sarf edeceğim. Odamda fetvaları cem eylemiş 'Halil' isimli kalın bir kitap var. Bu gece ona bir göz atıp zât-ı âlilerinin vakıf dileğinize âyine olacak bir cevap bulurum inşallah.. Sabah kahvaltınızda da netâici umumiyeyi arzederim. Allah hayırlı geceler versin..

Ve kalktım. Odama çekildim. Odamda Halil malil diye bir kitap yok. Uydurma bir mehaz. Kafamda esbab-ı mucibeli fetvayı hazırladım..

Sabah oldu. Odamdan salona geçtim. Baktım, bizimkiler hep birlik oturuyorlar. Güleç bir yüzle selamladım beyleri..

- Sabahı şerifleriniz hayrolsun..

Altıma bir hasır koltuk sürdüler, oturdum.

- Bey oğlum, dedim. İsmi âlinizi lütfeder misiniz?

- Nizamettin Nazif efendim.

- Nazif efendi. Gecenin bir yarısını zât-i âlinizin müşkülünü hal için gayret atımı koştum. Akşam bahsini açtığım 'Halil' isimli kitabı bir aşağı bir yukarı eledim, beledim. Neticede müşkülünü halledecek bir sahife buldum. Orada vereceğim fetvaya medar olacak bir madde var. Bahis Mecelle'deki bir madde ile başlıyor. Mecellenin o maddesi şöyle: "Vakıf içinde mülk olmaz. Bir kimesne bir dönüm bağını vakf eylese, bağın içindeki emsal erik, kaysı ve diğer ağaçlar sahibine mülk olarak kalamazlar. Onlar da vakfın malı olur." Bu maddenin zatınızın fetva talebine geldikte; tefsirine geldikte: Dübürün de vakfa giriyor. Eğer bu hale rıza gösterirsen, hemen ve derhal fetvayı vereyim. El bizden, sebeb icat edenlerden..

7

Herkes 'Canân'diyordu Hakim Bey'e.

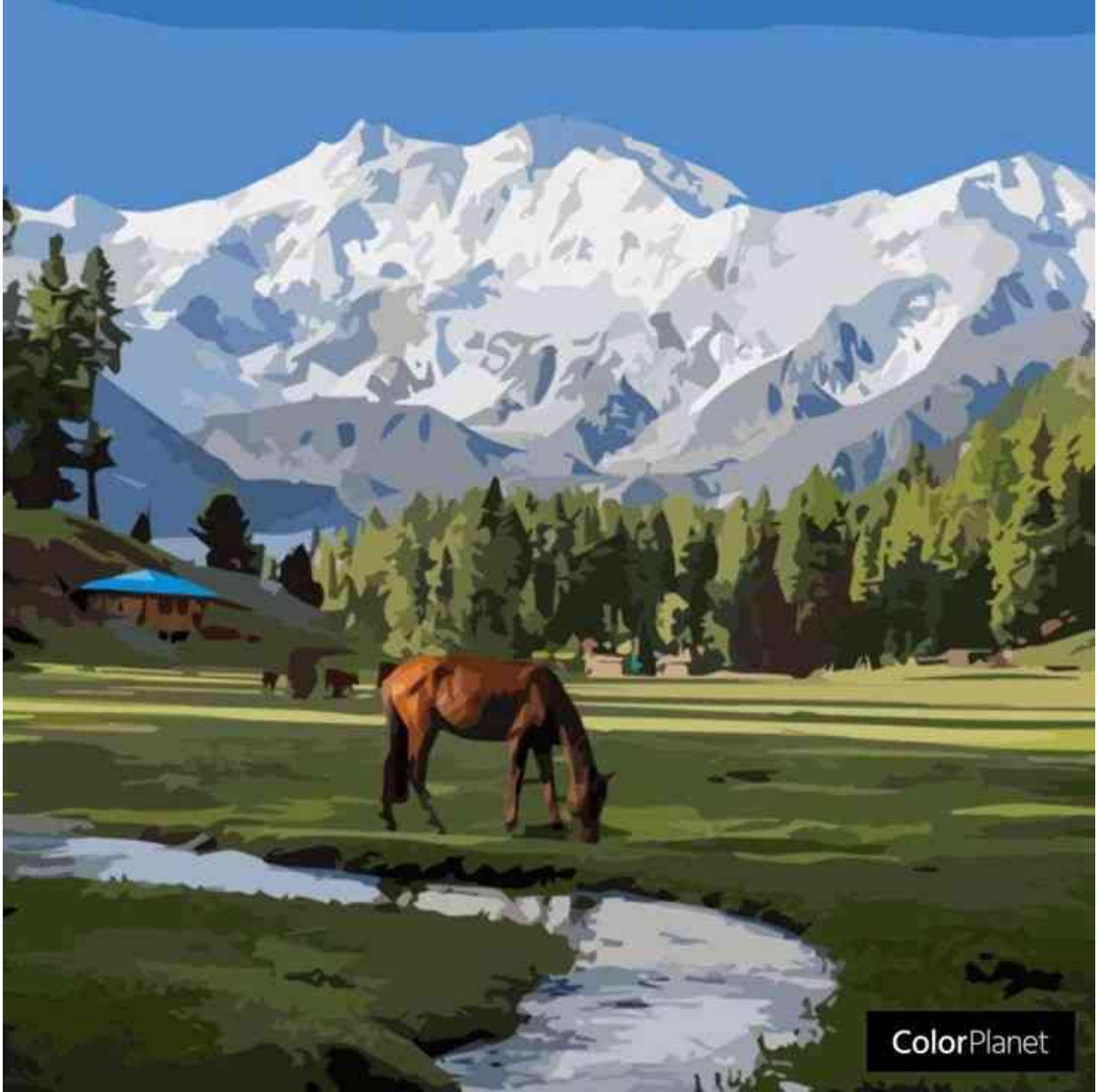
- Benim yaşım fazlasıyla kemalini buldu. Artık isim öğrenecek, isme tahsis edecek beyin hücrem kalmadı. Zaten herkes benim Canânım. Benim ismim de Canân, hepinizin ismi de..

Bana da bir süre Teğmen Efendi dedikten sonra 'Canân' kadrosuna ithal etti. Ve mertebemizi yüceltti..

Kahvedeki çoğunluk o olmadığı zaman 'Hakim Canân' diyor, masada otururken: "Hakim Bey" diyorlardı..

Hakim Bey'in öz geçmişini merak ediyordum. Bilgilerine başvurduklarım genellikle aşağı yukarı şu bilgiyi aktardılar: Çok yıl önce, iki yıl süreyle Zile'de hakimlik yapmış. Kendini çok sevmişler. Sonra emekli olup İstanbul'a gitmiş.. Hakimliği zamanında üç beş tarla almış köylerden.. İstanbul'a gidişinden sonra köylülerle aralarında anlaşmazlık olmuş. Çıkıp gelmiş İstanbul'dan.. Satıp savıp gitmek istiyormuş. Ama, davaların bir türlü sonu alınmıyormuş.. Dostları: "Hakim Bey," demişler. "Şu yaşlı halinde ahir ömrünü sefillikle sürdürüyorsun. Tarlalarının bir bölümünün davalarını sona erdirdin. Sattın, savdın. Kalanı da elinin, yüzünün, ömrünün sadakası olsun. Fitrene say. Zekâtına say. Geç ko get irezillik yatağından.."

Hakim Bey her bir sözü karşılamış: "Yoo," demiş "işte bir bu işe karşıyım." Peşinden bir de fıkra anlatmış: Geniş bir ırmağın bir kıyısından karşı kıyıya, yuvasına, yavrularına koşmak için uçuşa kalkan bir serçeyi haşarı çocuklar lastik sapanla taş yağmuruna tutmuşlar. Taşlardan biri sağ kanadını tutmaz etmiş serçenin. Zar zor, gizlene gizlene, sıçraya sürüne, çocukların elinden kurtarmış kendini. Ama, karşı kıyıya geçmek için iki sağlam kanat gerek.. Onun da biri var, biri yok. Serçe çaresizlik içinde kıvranırken bedeninin elli kat büyüğü bir kartalın yanına indiğini görmüş. Korkmamış, üstelik umutlu umutlu yanına yaklaşmış. Ve seslenmiş:

ColorPlanet

- Kartal Amca, senden bir isteğim var. Çocuklar kanadımın birini kırdılar. Uçamıyorum. Karşıya geçemiyorum. Yuvam orda, yavrularım orda. N'olur, beni karşıya geçir. Ben de yüreğimin yağından sana bir batman yağ vereyim..

Kartal, bitkin, çelimsiz serçeye alaylı alaylı bakmış. Kanadının birini açıp, toprağa doğru eğmiş:

- Çık üstüne, demiş. Omuzuma iyice tutun.. Irmağın üstündeki yel seni uçurmasın..

Yel uçurmadan, ölüm göçürmeden inmişler karşı kıyıya.. Kartal yine kanadını yelpaze yapmış. Serçenin ayağı toprağı tutmuş. Kendini toparlamaya çalışırken kartalın alaylı sesi kulağını doldurmuş:

- Bana bak garip serçe! Yesem bir lokma olmazsın. Sen nesin ki, etin budun ne ki, bana yüreğinden bir batman yağ bağışlıyorsun?

Serçe acı bir gülümseme dağıtmış ortalığa:

- Kartal Amca, demiş. Herkesin kendine göre okkası var, dirhemi var...

Fıkra burada bitmiş, Hakim Bey eklemiş: "Evet, benim işime karışmayın.. Benim de kendime göre okkam var, dirhemim var. Şartım var, şurtum var. Her bir tüm anam, avradım, gelmişim geleceğim üstüne, üçten dokuza şart ettim. Heç birini bozamam. El içinde vasiyet ettik, ölmeyince olmaz.."

8

Günlerim çok renkli geçiyordu. Gündüz Hakim Bey'in ucu bucağı bitmez sohbeti, akşam meyhanenin dumanlı, büyülü havası..

İlk günlerin yalnızlığı, tedirginliği uçup gitmiş üstümden.. Yaşamanın büyük hazzını duyuyor gibiydim içimde. Sanki, hayâl etmediğim bir dünya içinde mutluluk gergefini işliyordum. Lokantaya girer girmez birkaç masa birden ayağa kalkıyordu:

- Buyrun Teğmenim.

Ayakta sıkışıp kalıyordum. Aval aval bakıyordum dört bir yöne..

- Hepinize teşekkür ederim. Bugün de bu masadaki Beylerle birlik olalım..

Aynı toprağın çocukları sayılırdık Zilelilerle.. Yozgat ilinin kuzey komşusu bir ilçe.. Yeyimi, giyimi, deyimi, kuşamıyla, özetleme, örfü ile, âdeti ile, Yozgatla tıpatıp bir toprak, insan parçası.. Bütün direnişime rağmen aralarında bir gün 'hesap kesme' olanağını bulamadım.

- Teğmenim! Sen de bilirsin ki, burada hesap kesmen bize hakaret sayılır..

Sohbet masalarında yöre insanının geçmişteki öyküleri egemen oluyordu. Çoğu toprak konusunun oluşturduğu, ölümle sonuçlanan öyküler. Çok kez asan kesen, vuran, kıran bir kahraman olarak ortaya çıkıyor. Öldürülen köyün bir yiğidi ise ona da ağıtlar yakılıyordu. Kız kaçırmalar ikinci sırayı alıyordu. Orada da kahramanlar türetiyorlardı. Bir 'Hacı Bey' ağıdı tutturup, ağıt tutuyorlardı:

Haymeliğin yolu yayan
Dayan ey dizlerim dayan
Emmi atlı ben de yayan
Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

Evlerinin önü arpa
Kırat gelir kırpa kırpa
Hacı Beyim can veriyor
Kollarını çırpa çırpa

Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

Haymelikten indirdiler
Tomafile bindirdiler
Öğleninen ikindinin arasında
Hacı Beyi öldürdüler
Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

Odasında yanar ışık
Sofrasında gümüş kaşık
Uyan Hacı Beyim uyan
Telli gelin sana âşık
Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

.....Öyküler uzayıp gidiyordu. Nice ortak ağıtlar...

Meyhane keyfimizin gerisi bazı günler bir evin salonunda, bir poker masasında 'sürgit' ediyordu. İçki sofrası kuruluyordu hemen.. Ben baş konuk ve de seyirci..

Yüz, yüz elli lira ütülenler oluyordu. Umursamıyordu hiçbiri.. Benim maaşım 68 lira idi. Şaşıp kalıyordum ortadaki para bolluğuna.. Bir A. A. vardı. Dedesinden kalmış değirmenler, tarlalar.. Nizahcılığına rağmen:

- Yarın akşam, diyordu. Yarın akşam yine burada..

Bir de Hacıbektaş'tan gelmiş Çelebi.. Dede.. Dede de tam Dede. Yirmisinde tıfıl bir çocuk..

A. A. için kulaklara fısıltı ulaştırıyorlardı: "Heç bir baba değmez. Elinin altında dünyanın hazinesi var. Zile, Çekerek köylerinde sayısız değirmeni, tarlası, tapanı.. Taş attı da kolu mu yoruldu? Hepiciği Dede mirası.. Üç yüz sene yaşasa, üç yüz sene ütülse, vız gelir, tırıs gider.."

Çelebi -Dede- için de: "Burada Alevi köyü çok. Evvel Hacıbektaştan yaşlı, oturaklı adamlar gelirdi. Sülalelerine 'gıran' mı girdi aceb? İki yıldır bu 'tıfıl' oğlanı gön-

deriyorlar." Dedeye bak, Dedeye? Akılsız Alevi milleti halı, kilim denk ederler, altın akçe ile doldururlar. Denklerle uğurlarlar buradan.. Akçenin bir bölümünü kumara verir burada.. Lira bozdurur sarraflara.. Dünya avanta verenlerin üstüne kurulmuş. O çocuğun ne suçu var ki? Hep suç senin avanak takımının.. derler arabirlik 'kıskıs' gülerlerdi..

9

Çok içilmiş bir gecenin yorgun sabahında kahveye geldim. Artık Cephanelik kontrol talimi kalmamıştı içimde.. "Öyle de oluyor, böyle de oluyor"du işte.. Saat on sıralarıydı kahveye girdiğim zaman. Üç beş kişi görünüyordu yalandan.. Hakim Bey tek başına oturuyordu. Çenesini eliyle birlik bastonuna dayamış, bakışını masaya, çivilemiş, kendi dünyasına kayıp gitmişti.. Üzerinden yaz kış çıkarmadığı bej renk pardesüsü sırtında büyük bir kamburluk yaratmıştı. Kaşları çatık, bakışları isteksiz bir görmezliye dalıp gitmişti.. Ağızlıkla birlik masadaki tablaya bıraktığı sigaranın kül boyu, yarım sigara boyunu geçmişti.. Kahveci yine bir plak koymuştu gramofona:

"Nereden sevdim o zalim kadını
Bana zehr etti hayatın tadını."

Masanın başında dikilip kalmıştım. Bir aklım başını alıp Amasya'ya, 'Şoo eve' gitmişti. Bir aklım da: "Hakim Bey'i rahatsız etme, bir Cephanelik turu yap" diyordu..

Başının bastondan kalktığını gördüm. Bana bakıyordu.

- Hayırlı sabahlar efendim, dedim.

- Hayırlı sabahlar Canân,

Oturdum. Çay söyledi hemen. İçtim birden.

- Bir daha içer misin?

- Sağolun efendim..

- Öyleyse şu bizim cemaat gelmeden hemen kalkalım. Gel peşimden..

Kalktı, dik dik kahveyi çıktı. Şöyle böyle yeşilli küçük parkı tükettik. Bir ara sokağa saptık. Saygı ile bir yarım adım sol gerisinde yürüyordum. Sokak gittikçe derbederleşti. Çerden çöpten 'boktan konend', sarı çamur sıvalı evler sağlı sollu uzayıp gidiyordu..

Bastonun üstüne fazla varmıyordu Canân. Dik ve yiğit gözükmeye çalışıyordu.. Aralığı bir kırk elli metre tükettik. Selam verip bir kişi geçti sadece. Yüzleri kirli üç beş çocuk çarptı gözümüze. Onların da sesleri yarım yarımdı..

Bir evin önünde durdu. Cebinden sekiz on santim boyunda bir anahtar çıkardı:

- Aç şu kapıyı, dedi.

Açtım. Karşımıza hemen kavak tahtasından yapılmış, dar, dik yedi sekiz basamaklı bir merdiven çıktı. Canân yüksünmeden ağır aksak basamakları tüketti. Üç kişinin bir arada duramayacağı, sözüm ona bir sahanlıkta durdu. Peşinden geldim hemen. Bu kez cebinden yeni bir anahtar çıkardı:

- Şu kapıyı da aç, dedi..

Işığın kül ufağı yoktu ortada. Merdivenden tırmanan gölgeli ışık sahanlığın ayağında tükenip gidiyordu, yukarı bizim yöne zerre sızdırmıyordu sanki.. Gözüm alaca karanlığa alıştı. Kapıyı açtım. Yol gösterdim. Kapı açılınca odanın tek penceresinden sızan ışık yolumuzu aydınlatmıştı.. Odanın genel görünümüne baktım: Bir iki derbeder hasırın örtmeye çalıştığı toprak bir taban. Pencere dibi köşede bir yer yatağı.. Mertekli bir tavan. Mertekler arasından kurumuş, donmuş, uzamış çamurdan diller..

Sarı sıvalı, toz kaplı duvarda camı yarı isli bir gaz lambası. Kapı köşe bitiminde el yüz zor yıkanacak çimento bir lavabo.. Ve üstünde dağınık, perişan, kirli üç beş kap.. Bir yanda eğri büğrü borulu, saç bir soba. Yanında külleri sağa sola dağılmış derbeder bir mangal..

Hakim Bey pardesüsünü çıkarıp duvara çakılı üç büyük çividen birine astı. Yüzü şimşekli idi. Eliyle gösterdi:

- Otur şu yatağın ayak ucuna! Korkma bit yok..

Emrine hemen uydum. Saygılı saygılı yatağın ayak ucuna oturdum. O da yatağın baş ucuna bağdaş kurup oturdu.. Yelek cebinden Birinci paketini çıkardı. Bir sigara kendi yaktı, bir sigara da bana verdi. Uzun bir sessizlik oturdu ortaya.. Bir köpek çenilemesi pencereyi aralayıp içeriye doldu. Kısa süreli bir eşşek anırması odada dolaştı. Şamatalı çocuklar da karşılıklı küfür yarışına girmişlerdi. Ayağımızın dibinden geliyordu sesler:

- Ulan eşşoğlueşşek..
- Eşşoğlu sensin..
- Öyleyse it sıpası.
- İt sıpası da sensin..
- Ulan gâvur dölü.
- Gâvur dölü de sensin. Senin ananı, bacını, yedi sülaleni, gelmişi geçmişini..

Sonra sesler kesildi. Canânın başı sol omuz üstüne düşer gibi oldu. Dizine dayadığı elindeki sigaranın külü yine uzayıp gidiyordu. Sessizce bakıyordum. Uzun, rahat bir uykudan kalkar gibi başını doğrulttu. Sigarasının külünü yatak ortasına koyduğum kirli tablaya silkti:

- Evet, dedi. Köpekler çeniler, eşşekler anırır, çocuklar şamatayı bırakır. Küfrün bin bir âlâsı alış veriş eder.

"Gam karar eyleyemez gussa-yı matem de geçer
Gece gündüz bir olur ân-ı demâdem de geçer."

Sigarasını yineledi. Bir tek de bana uzattı yeniden. Dipdiriydi şimdi. Biraz öncesi insandan tek bir iz kalmamıştı.

- Dinle evlat. Söyleyeceklerim, anlatacaklarım sana ömrün boyu unutmayacağın, sık sık tekrarlayacağın, aklından öteye itemeyeceğin bir ders olsun. Üstelik, baba, ata nasihatı, vasiyeti.. Ömrün nerede biteceği hiç belli olmuyor. Ölüm bazan dil dudak yakınlığında, bazan da yürüye yürüye bitiremediğin dağlar dağlar ötesinde.. Bitmeye bitecek. Mutlaka her canlı ölümü tadacak.. O şerbet içilecektir er geç.. "Hükmü kanunu tabiat böyledir.." Öyle hüküm, öyle kanun olmaz olsun.. İnsan böyle demek istiyor; istiyor ama, hiçbir şeyi, olmuşu, olacağı değiştiremiyor. Gücü sınırlı.. Ve de o dediğinden şaşmıyor. Varsın şaşmasın. Her Tanrıya bir oyuncak lazım. Ve bildiğinden şaşmaz.. Nasıl olsa olacak olur, aptalın, ahmağın çabası yanına kâr kalır. Hele benim gibi ahmakların. Dinle yavrum: Gençsin, efendisin. Yaşından daha olgun bir halin var. Bu hal istidat alametidir. Ömrüne, sağlığına dua ederim. "Be hey garip, senin duandan ne olur?" Dua, iyi dilektir, iyi dilek ise insanları yaşatan güçtür. Hayır dua insanı ve muhatabını yüceltir. Dua, yani iyi dilek asalettir..

Birden sustu. Ellerini bağdaşındaki dizlerine bağladı. Başı önüne düşmeseydi minyatür bir Buda heykeline benzeyecekti.. Yüreğimin bütün içtenliği ile suskun suskun baktım. Bakışı kelepçeli ellerini aşmıyordu. Sakalı birden uzar gibi oldu. Oysa her gün cilalı bir sakal tıraşı ile gelirdi kahveye.. Birden uzamıştı işte.. O yaşta saçları tümüyle gürdü. Kısa 'alaburus' ak saçları dimdikti. Kilitlenmiş ellerine tevekkül, dik saçlarına isyan oturmuştu.. Göremediği bakışlarla ona bakıyordum. Bir beş sekiz dakika geçti böylece.. Oysa ki, saatlerce beklerdim..

Ellerini kelepçelemeden çözdü, başını dikleştirdi.

- Bu hale 'hal-ı gaflet' derler. İnsanı alır bir yerlere götürür. Bilinmez ellerde dinlenirsiniz. Beden de dinlenir, ruh da dinlenir, orada..

Bir sigara daha yaktı. Gözlerine yeni bir ışık, yeni bir dirlik oturmuştu:

- Eveet, esas diyeceğimize gelelim. Bu rezilhanede, bu sefalet yuvasında tam on üç yıldır otururum. Ve de senden başka hiçbir kimseye bu perişan halimi göstermedim.. Bundan sonra da göstermem. El, seyir meraklısı. Bu rezalet halimi görseler "oh" derler. Dahasını, dahasını da söylerler. Belki de söylüyorlardır? Yok yok, söylüyorlardır. Ben yine her sabah dipdiri çıkarım karşılarına. Vezir gibi.. Bir çay ısmarlarlarsa beş çay ısmarlarım. Bilirim, 'yiyen ağız utanır' ve susar.. Sonra, şükür ilmim var, irfanım var. Sözüm var, sohbetim var. Onlarda da büyük bir açlık.. Doyumsuzlar. Cehalet örümcekten kötü beyinlerini kaplamış.. En akıllı geçineni eline hurafe dolu bir kitap almış. Okuyanlar kendi rivayetlerine göre: Leyla ile Mecnun'u, Ferhat ile Şirin'i, Kerem ile Aslı'yı, Battalgazi, Eba Müslimi Horasanî, Medet Ya Ali, Hayber Kalesi, daha nice efsaneler.. Okuyup yazmış görünmek için biri eline bir kitap alıp geliyor.

"Hakim Bey, bu kitabı okudun mu?" Buyrun cenaze namazına.. 'Okusam ne olur, okumasam ne olur?' Anlat anlatabilirsen.. "Biraderler," diyorum? "Bunların hepsi uyduruk. Hayal hanesi geniş olanların yarı ayık, yarı uykuda uydurduğu şeyler. Acem işi.. Beyin uyuşturma afyonudur bunlar.. Mecnunun başına karga yuva yapmış, kaç yıl o yuvada oturmuş da Mecnun Leylâ'nın aşkı yüzünden bunun farkına varmamış.. Sizin yüzünüze bir kör sinek konunca otuz defa elinizi sallıyorsunuz, işte böyle.. Benim dostlarım hayalhaneleri geniş, doyumsuzluğun mahkumiyetine düşmüş insanlar. Neylersin ki, hoşgörmeden öte çare yok.. Burayı da geçelim bir kalem. Osmanlı Kadılığından Cumhuriyetle birlik hakimliğe.. Siva-

sa tayinim çıktı. Mustafa Kemalle zaten bize büyük bir manevi güç gelmiş, tabandan doruğa kadar mânâ âlemimiz pür heyecan. Adalet dağıtımında kanun, hakkaniyet ve vicdan ölçümüzü terazi ediyoruz. Bizim bu prensipler ölçüsünde hareketimiz davalıya da, davacıya da büyük bir güven verdi. Rıza felsefesi hakim oldu dört bir yöne..

928 yılına kadar Sivas'ta Hakimliğim sürdü. Bir de Vekâletten Zile Hakimliğime tayinim tebelluğ edildi. O zaman yaşım tamı tamına yetmiş sekiz.. Kendi kendime: "Yavrum Canân emekliliğini iste. Geç koy git İstanbul'a. Ahir ömrünü, her ne ise, ne kadarsa orada geçir," dedim. Bu isteğim hoş gelmedi yüreğime.. Hanım çoktan başını alıp gitmiş. En az on beş yirmi yıl olmuş. Öldüğü günü de mevsimi de unuttum. Ölüm tarihini de.. İnsan bu işte. Kendinden başkasına kıl ucu dönüp bakmaz. Herkesi sever görünür. Menfaatı icabı.. İşte bilmiyorum, öldüğü tarihi.. İşim kalmadı ya. Dirliksizin biriydi. Pireyi deve yapardı. Bir de geveze ki deme gitsin.. Azıcık güzelliği olsa hani? Güzellik hatırına biraz bir şeyler çekilir. O da hak getire.. Ne ise göçüp gitti. Ben sağ, o selamet.. Bir daha da evliliği gözüm kesmedi..

Dip tabanımız Medrese. Çileli, tevekküle dayalı bir geçmiş.. Hıristiyanlığın Ruhban Sınıfı gibi içe dönük, kapalı bir terbiye sistemi..

'Çekerim bu yalnızlığın çilesini. Kan kusarım, kızılcık şerbeti içtimdi derim. Hırgürden, dırdırdan uzak bir ömür sürdürürüm. Yatak mı? Nefsi köreltmek mi? O bir andır. Elbet çaresi bulunur.' Evlilikte yatak yorgan bir kızım oldu. Huyda husta, boyda bosta tıpatıp anasının burnundan düşmüş. Günü geldi çağı geldi evlendirdik. "Bu kız kalık kalır," derdim içimden. Kalmadı. "Kurtlu baklanın kör alıcısı olur" derler. Bizimki de o hesap. Evlendirdik. Şimdi İstanbul'dalar. Allah garib kocaşına sabır ihsan etsin.. Böylelerinin çilesi insana ahreti kazandırır.

Kazandırır ama, ya ahiret yoksa? O zaman çektiğimiz tüm bir çile 'güme' gitti demektir..

İstanbul'dalar. Ne ararlar, ne sorarlar.. Kâfir takımı iki satırlık bir mektup bile yazmaz. Varsın yazmasınlar. Herkes mayasının hükmünü işler. Biz kızımıza iyi bir maya vermemişiz ki.. Ne ekersen onu biçersin elbet.. Ektiğimiz tohumun, nişastasız gabcik tanesi düştü elimize..

Yalnızlığımı gönül sırtıma sarıp "vazifeye devam" dedim kendiliğime. Ve Hakimliği sürdürmeye karar verdim.

Hakimliği bıraksan ne yapacaksın? Tevekkül köşesine çekilip ölümü mü beklemek? Yoksa, avukatlık mı? Cübbeye bürünüp, Adliye koridorlarında mübaşirin seslenişine kulak kabartmak? Bunu da içim çekmedi. En iyisi hakimlik. Halk içinde itibarı var. Cümle devairde başüstü.. Hakim ne olursa olsun, daim büyük itibar, ikram görmüştür ehaliden.. Kimi Allah rızası için adalete hürmetinden, kimi de işine geldiği, faydasına yonttuğu için..

Ve de 'kıçıkırık' iki bavulumuzu, trene atıp Zile'yi bulduk..

Canân burada durdu.

- Söz uzayacak, dedi. Yak şu ispirto ocağını. Çaydanlık biraz ötede. Temizle, su doldur, koy üstüne..

Dediklerini hemen yaptım. Bu aralık öğle ezanı, okundu. "Tanrı uludur. Tanrı uludur." Arkasını beklemeden Hakim Bey yine söze girdi:

- Ululuğuna ulu ama, böyle bir ululuktan insan denen bu yaratık nasıl var edilir? Bana öyle geliyor ki, bu işin bir fazlalığı, bir eksikliği var. İnsanı tanıdıkça Tanrıdan değil, o ahım şahım ululuğundan şüpheye düşer gibi oluyorum. Ben Allah olsaydım -haşa ve kellâ- bu insan denen mahluku yaratmazdım.. İşin içinde bir karışıklık var. Karışıklık ya oluşta, ya da bizim oluşa karşı içimize gizli gizli sinmiş olmaz olası benciliğimizde.. İnsan kendinin Şeytanı, kendinin Peygamberi.. İnsanın içinden bir

ses geliyorsa, hiçbir vaizin sesi içinde yankı bulmaz. Abdallığı, eblehliği sermaye eder.. Kendi Mecnunluğunun sermayesine düşer. Akıl gibi senet sermaye yoktur. Gel gör ki insan en büyük sermayesini ya tanımaz, ya da küs gelir, küs gider.. Ama, fazla akıllı olmaya da gelmez. Fazla akla, ya insan kendisi, ya da bir başkası çelme takar. Ben sözüm ona fazla akıllı geçinenlerden biriydim. Ömrüm boyu benden akıl alanlardan geçemedim. En son aklımın çelmesine yenik düştüm. İşte terazi, işte okka işte dirhem.. Görüyorsun şu odanın rezil halini. Aslında it yatmaz burada. Ben, akıllı Hakim Canân on üç yıldır sözüm ona ömür sürdürüyor, kargaların güleceği bir savaş veriyorum.. İnsan bir defa manasız davasının adamı olmasın.. O dava içinde manasızlığında biter gider. "Ve ileyhi turcaun.." Her şey aslına döner.. Aslımız ne? Toprak. Dönüp dolaşıp, boş davalardan el çekip gideceğimiz yer orası.. Ordan geldik, oraya gideceğiz. Bu işte oyun bozanlık yok. Zaten olamaz da.. Hayal hanesindeki Cennet 'Ehl-i Zühhadın' olsun.. Öyle bir yer var ise, şu bizim iki dinliler ne yakışırlar oraya? Benim yerime yurduma gelince, yerim yurdum toprağın merhameti.. O, ben bilmeye bilmeye bütün acılarımı alır. Yavaş yavaş kendi özüne çevirir. Toprağın acele hiçbir işi yoktur. Ömer Hayyam nice Şahın, Padişahın toprak olmuş bedenini çanak yapar, çömlek yapar, testi yapar. Ve o testilere şarap doldurup eşe dosta, yarâna sunar. Fuzulî de

"Kûze eylen toprağım, kılın ânınla yâre su"

der. Benim toprak olacak bedenim binlerce yıl sonra bir kiremitçinin, bir çanakçı, çömlekçinin eline geçse, senin toz kül ufak olan bedenini çamur çamur yuğursalar, elden ele atsalar, çömlek testi olup kırk pazarda satsalar. Çömleğinde etler, sebzeler pişirseler. Testi yapıp şarap doldursalar..

Öyle evlât. Bu hayâl haneden geçen istekler, insanın 'gitti giderliğinin' felsefesi her önüne gelene söylenmez. Bizim masa cemaatının hepsi Cennet öküzü.. Böyle laf etsem, alıp beni uçururlar. Topa sürer, top mermisi gibi patlatırlar.. Dünyanın neresine el attımsa siyasetten başka bir şey görmedim. Karıya siyaset, eşe dosta siyaset, yarâna siyaset.. Tanrıyı da şu insanoğlu aklınca siyasetle idare eder.. Namazı niyazı da siyaset. Sonunda sahtekârlıklarının buruk, acı çağla eriğini yerler. O çağla eriği yokluktur. Yine onları da toprağın yüce merhametine havale edelim. Olsun bitsin...

Yavrum!

Bu doksan üç yaşıma Kadılıkla, Hakimlikle geldim. Herkese nasip olmayacak bir mânâ âleminden sonra bugüne eriştim.. İşte hal-i keyfiyet.. Yine tekrar ediyorum: "Bu rezilhanemi ben icat ettim. Senden başka da bir gören olmadı.." Arada sırada kendi kendime gülerim. Söylenirim: "İçindeki rezilhane buradan bin kat pis ve berbat.." İnsan dışında. İçine dönüp bakacak vakti yok. "O deyişinin de aslı yok, faslı yok." Dedim ya, herkes kendi sahtekârlığı içinde..

Şimdi yirmi sekiz, yirmi dokuzlardan söz açacağım. Sivas Hakimliğimden Zile Hakimliğine geldim. Yaşım yetmiş dokuz. Söyledim daha önce. Hakimlik cemiyette büyük bir mânâ.. Şöyle derim ben: "Kim ki hakimdir. Rütbelidir. O rütbeyi hazmetmek gerek. Halk ta hakime bir başka gözle bakar. Onu Peygamber Vekili Hz. Ömer rütbesinde bilir. Peygamber postunda sanar." Ben aslında o rütbeyi, o postu Muallime yakıştırırım. Onlar, Peygamber vekilidir. Yol açıcıdır, aydınlatıcıdır.. Biz de gıldır gücük adalet dağıtırsak, onun vekilleri içine gireriz.. Önce Muallim, sonra Hakim. Zira, hakimi de muallim yetiştirir. Şimdilikte halk bunun orta karar farkında. Hakim de itibar görüyor, muallim de.. Böyle olunca "fazlaca korkulacak bir şey yok" demektir. Şurda bir Kaymakam

var. Halk Partisi Reisinin kulu kölesi. Bir Parti Reisine bakıyorum, bir Kaymakama, bir tencerede kaynatamazsınız. Kaymakam efendi. Başkan zilgir.. Ama, onun dediği oluyor. Devlet O. Devlet parti.. Mustafa Kemali iki yanından yakalıyor şeriat ehli.. Şu bizim namazcılar Cennet öküzleri. Birincisi tekke, türbe vesaîr yolla üçkâğıtçıların yolunu kesti. Ehl-i tegallübün yolunu kapadı. Türkçe Ezan okuttu. Bir de İttihat Terakki artıklarını söz sahibi etti..

Sözüne ara verdi:

- Evlât, laf benden güçlü çıktı. Ne demek, ne anlatmak için getirdim şuraya. Şimdi alıp başımı nerden nerelere gittim.. Bir Acem şairi şöyle demiş: "Men çi guyem, Tanburum çi zenend". Yani "Ben ne söylüyorum, tamburum ne çalıyor."

Beni çok sevdi Zileliler. Ben de Asliye Hukukta, Sulh Hukukta, Sulh Cezada adalet dağıtıyordum. Adliye biraz da bendim. Koca Kadı eskisi.. Sevmesinler de ne yapsınlar? Geçelim hep bunları. Gün bu gün, saat bu saat.. Sen şu çayları tazele..

Ben bir gün Biga'da hakim iken mektuplarla Yunus Nadi ile de kavgaya giriştim. Ben top sesi Çanakkale'den gelirken Biga'da Kadı rütbesinde hakimdim. Mecelle'ye kendi ölçülerimde fezleke yazardım. Aklınız ermez sizin Şeriat kanunlarına, ne icmai ümmete, ne Fıkıha, ötesine berisine, ne de Mecelle'sine..

Ben o günlerde de Mustafa Kemal sevgisini yüreğimde duydum. Çanakkale'deki büyük Mustafa'yı ben her an yüreğimde yaşattım. Şimdi rahmet dileğimizi, minnet, şükran dileğimizi sunalım O zata.. Mustafa Kemal olmasaydı, sen de ben de bu haysiyet ve gururumuzu bulamazdık. O yüceltti bizi.. Bize gurur verdi. Türklük, insanlık haysiyetimizi tanıttı. O, Türk Milleti için büyük bir tesadüf idi. Rahmetle yâdediyorum. Nur olsun yattığı yer..

望木辛

Çayı üçüncü kez "tazele" dedi. Tazeledim. Yine dalıp gitti. Bir uzun süre sürdü dalgınlığı. Sonra toparlandı. Bir sigara daha yaktı.

- Bir gün, bir başka gün, diye mırıldandı. Sonra başını iki yana salladı:

- Allah Allah, dedi. Ne kadar da söyleyeceğim söz varmış.. Ben kahvede çok gevezelik ettiğimi sanardım. Masadakiler beni hikmet erbabı sanarlardı. O masalarda ne biçim hikmetler savurduğumu şimdi daha iyi anlıyorum.. Senin karşında daha ciddi olmak, yüreğime daha çok eğilmek ihtiyacını duyuyorum. Ne mutlu sana.. Bu adamlar bana ciddiyetime mal oldular. Sahtekârlık kapılarımı araladılar. Benliğimi bana düşman ettiler. Her gün eriyip gittim. Her gün mânâ duvarımdan bir taş düştü. Ufaldım. Sen de gelip gidersin yavrum. Zamanın dişlisi senin üstünden de ağır dişli gıcırtısını yavaş yavaş geçirir. Sonra:

> "Gam karar eyleyemez gussa-yı matem de geçer
> Gece gündüz bir olur ân-ı demâdem de geçer."

dersin. Düşersin o devreye.. Şimdi aceb nasıldır Neyzen Tevfik?

Ağır geldim üstüne. Benimki bir türlü gevezelik. Yüreğim yangın yeri. Bir türlü esas davaya, harman yerine, sana nasihatlarıma, vasiyetlerime gelmiyorum ki..

Eveet.. 928'lerde Sivas'tan Zile'ye geldim. Oturdum Hakimliğimin tahtına.. Başladım adalet dağıtmaya kanunca, kendimce. Adalette kanun sınırsızdır. İnsanı tanımıyandan, sevmeyenden yedi kat kitap okusa da Hakim olmaz. Hakim önce kendini tanıyacak. Milletin, Devletin kul hakkı için kendine verdiği büyük mes'uliyetin, Allah indindeki vebalin şuuruna ulaşacak. "Makamım, postum Peygamber postu" diyecek. Adalet şu da var ki, Devletin insanların çiğ mantığı ile çizdiği kanun ölçülerinden daha

çok ötelerdedir. Adalet Rabbaniyettir. Sınırı Tanrısallığa dayanır. Büyük, yüce bir duygudur adalet duygusu.. Sınırı kanunlar ötesinde insana dayanır. İnsan sevgisine dayanır. İnsan sevgisinden mahrum bir hakimin adaleti şüphe kuyusuna düşer.. Çok şükür bütün meslek hayatımda o şüphe kuyusuna düşmedim. İnsan, bencilliğinde kendini kemirip, sonra da yiyen bir yaratık. Mahlukların en acaibi.. Kuşu kurdu insana göre yüz defa yunmuş yıkanmış. Sen insandan kork. Hiçbir mikrop insanın insanı tükettiği kadar zararlı ve tehlikeli değildir. Belki bilmezsin, okumamışsındır. Gözüne çarpmamıştır. Eski Yunan'da Epikür denen bir feylozof var. Meryem'den olma Allahın oğlu İsa'dan dört yüz yıl önce gelmiş dünyaya. Ne demiş biliyor musun bu akıllı deli: "İnsanı gördüğün yerde, kayığını hemen denize aç.." Öyle, insanı gördüğün yerde deniz yoksa, hemen tabanına kuvvet kaçacaksın.. Ayağının önü dağ mı, bayır mı, ova mı, çöl mü, susuzluk mu?.. Her ne ise, her ne hal olursa olsun, insanı gördüğün yerde hemen pılını pırtını toplayacaksın.. "Ee, efendim" diyeceksin, "pılın pırtın insanlar arasında. Ve de bu perişanlık içinde. Üstelik, kırk elli yıl adalet dağıtıcısı olmuşsun. Niye kaçamadın bu insanlardan?" Doğru. Herkes gibi ben de kaçamadım. İnsan arsızlığı beni de yedi tüketti. Arsızlıktan da başka sermayem kalmadı. Her zaman olduğu gibi şimdi de o arsızlık sermayesi ile asuvata -ahsi ita, alış veriş- ediyorum. "Al gülüm, ver gülüm." Olmaz olası böyle bir pazar elimizin altındaki..

İnsan kendini yedikten sonra hiçbir sermayesi kalmaz. En sonu içindeki kokuşmuşluğa sahip çıkar. Ben de ona, yüreğimdeki cerihaya sahip çıktım. Arsızlık sermayem ve baştacım oldu.. Ve bana: "Evet efendim." demeyi öğretti.. "Evet efendim" diyenden kork. Yanına yaklaşma. O, bitmiştir. Seni de bu bitişe götürür. Ortada ne Yunus'un, ne Mevlana'nın, ne Hacı Bektaş'ın ışığı, aydınlığı var. Ne de Dadaloğlu'nun: "Ferman Padişahın,

dağlar bizimdir" sesi.. Her bir yön 'kör kuyu'.. Tas at, ip sallandır. Ne tastan haber alırsın, ne ipten.. Ne de bir avuç sudan.. Kör kuyu her bir taraf..

Geldik Zile'ye. El bebek Hakim olup da kaşla göz arası ehbab edinmemek olur mu? Devresi, devresi günler sardılar sağımı solumu.. "Hakim Bey aşağı, Hakim Bey yukarı". Ben kaçın kurrasıyım? Ömrümü, seksen yaşımı insan sahtekârlığı ile alış verişe vermişim, insan denen eşref mahluku dip tabanından yakalamışım.. Haklı da yemin ediyor, haksız da. "Ben yemin etmem, Allahı, dini devleti ayaklar altına alamam," diyen bir kula raslamadım.. Binlerce insan huzura gelip 'eşhedüyü' çöktü. Bir Allahın kulu çıkıp da, yalan söylediğinin pişmanlığına düşmedi. Allah ellerinde, namus, din, iman ellerinde bedava ücretsiz bir sermaye.. Alsalar ne olur, satsalar ne olur? Bol bol aldılar, bol bol sattılar. Aslında her zaman en zor iş hakimin işi.. Yalan söyleyeni iyi bilir. Ama, ne yapsın? Elinin altında çoğu zaman katı hükümlü maddeler vardır. Esnek, vicdani hükümlere zor gider. Bizim Kadılığımızda elimizin altında 'Mecelle' vardı. Hükümlerimizi ona itibar ederek verirdik. Ama vicdan rahatlığımı bozmamak için katı hükümlere pek itibar etmezdim. Yaylı gibi yaylanırdım. Adliye Nezaretine nice şekva şikâyetlerde bulundular. Soruşturmalar açıldı. Evvel Allah hepsinin içinden sıyrılıp çıktım.. Vicdan yumuşak, Adalet Hükümleri katıdır. İşte bu noktada hakim ortaya çıkar. Ortaya çıkar, ama sonunda anasını bellerler. Adalet karar veren hakimden, Yüksek Mahkeme'den Vezarete doğru çıkarken gittikçe katılaşır. Senin hür vicdanın oraya varıncaya kadar tosun dürtüsü olur. Bilmezsin tosun edepsizliğini.. Ölünce hayâ yerinden çıkarıp kurutup cop yaparlar, tosun dürtüsünü.. Cop kırılır, o kırılmaz. Şimdi beş on bin tosunu kasaplık edip Emniyet Kuvvetinin eline vereceksin. Tabii biri de senin eline düşer, inzibat, muhafız subayı olduğun için..

Kuvvetten oldum olası, ömrüm boyu nefret etmişimdir. Kaba güç, kuvvet insanın kendini inkârıdır. Asayiş için cemiyetin bir Devlet gücüne ihtiyaç vardır. Ama, o da ivasız adaletin emrinde olacak.. Bizim Osmanlıyı yıkan çok sebep var. Evvel ehl-i Şeriat. Büyük menfaat kumkuması.. Âlim geçinen cahil hoca takımı.. Çürümüş medrese taliminden kapaklarını tekkelere, tarikatlara atan acaip, zavallı bir kavim. Ben hiçbir zaman dini gavi bir müslüman olmadım. Bir ömür boyumda da dini, devleti müslümanlığı menfaatine âlet edenden başka Allah rızası için soluk alan bir insana raslamadım.. Mecelle'de bir madde vardır: "İstisna kaideyi bozmaz." Elbette dinde bir istisna olur. Bu bir yüce ayrıcalıktır.. İnsanda başlayıp insanda biten bir ayrıcalık.. Ben ondan bir zerre pay almışsam bu hal ömrümün fitresi, zekâtı sayılır..

Şimdi din ile devlet ile vaktimizi tüketecek saat değil.. Diyeceğimi deyip, kahveye dönüp bizim Canân takımlarının arasına karışalım. Ben aralarında olmayınca hayal haneleri boş kalır. Kendileri ile ihtilafa düşerler.. Dedikodu pazarından hemen sermaye toplarlar. Zulümleri kendilerinedir. Ama, yaptıkları zulmü aralarında paylaşmazlar. Topu birbirine atıp dururlar.. Yürekleri, yüzleri ekşimiş eriğe döner. Sonra birbirine: "Haydin namaza," derler. Ben aralarında muvazene unsuruyum. Onların da garib acılarını yüreğimdeki küllüğe gömerim.. Böylece bir aramızda geçinip gideriz.. Aslında böyle geçinip gitmek batsın. İnsan bir defa kendinden vazgeçince, o kişiyi yel alır süpürür, sel alır süpürür. Sonunda 'ata atsan at yemez, ite atsan it yemez..' Ama o bitikliğinin arsızlığında yeni bir hayat tomurcuğu yeşertmeye çalışır. Ondan da, o tomurcuktan da bir zakkum fidesi yeşerir. Biz de yüce aklımız sayesinde nice zakkum dalları yetiştiririz.. İşte, hikâye ortada.. Ravilerin rivayetinden ibaret değil.. El ortasında avuç içinde.. Nabızda damarın attığı

gibi.. İnsan çok korkak bir yaratık. Bu yüzden hep hayâlhanesine sığınır. Bu hal ona rahatlık verir, ferahlık verir. Sıcak günde soğuk limonata içmiş gibi yüreğini serinletir. Sonra o geçici serinliğin acı bir yanıklığı oturur yüreğine.. "Çok şükür," der. "Emrine şükür," der. Ama, o şükür içindeki acı pası sıyırıp atamaz. "Rabbim her halde beni sınıyor," der. Bu fesane de yüreğine serinlik vermez. Damarlarına sevgisizlik oturur. Elini, dilini zulmün emrine verir. Ondan sonra, "sen seyreyle gümbürtüyü".. Şairin biri şöyle bir dörtlük döktürmüş:

Yerden göğe küp dikseler
Birbirine bent etseler
Altından birin çekseler
Seyreyle sen gümbürtüyü

Hepimizin içinde üstümüze çöken hayalhanemizin yarattığı bir gümbürtü var. Ben o gümbürtünün, o çöküntünün altında on otuz yılımı tükettim. İçimde çook "vah"lar var. Ve bu "vah" oynunu iyi oynadım. Dışımda her bir yön pembe, yeşil, içimde bir komedi, bir dram..

Kim haksız ya da kim haklı
Yarin niyetinde saklı
Bana fayda vermez aklı
Çalsa da hoş, çalmasa da..

Zile'ye geldik, oturduk.. Adımız büyük. Hakim Bey.. Bizim de Hakimliğimizi boklayacak bir halimiz yok. Kurraların hasıyız. Ve 'el bebek, gül bebek..' Daha önce dedim ya, Hakime halkın itibarı büyük olur. Kimi Rabbaniyetten, kimi Şeytaniyetten.. Herkesin kendine has bir def çalması olur. Sağım solum birden kalabalıklaştı.. Aşçıda yemek bedava.. Han otel arası bir yerde oda tuttular. Aylığını kim verir? Onun orasını bilmem. Sorsam da karşı-

hk alamam. Ama, oda da bedava.. Hancı eskisi otelciye bir kaç defa çıkıştım:

- Al şu otel ücretini, dedim.

- Alamam Hakim bey. Tenbihat var bana. 'Zinhar Hakim beyden oda kirası alma' diye.. Sonunda "bana bir bulun " dedim. Bula bula bu derbederhaneyi bulmuşlar bana.. Ben de Fuzulî'nin dediği gibi: "Ne verseler anarazı" dedim. Kendini 'garip' eden bir taifei garibandan oldum. Öylesi de, böylesi de oluyor bu dünyanın. İnsan aralı farklı dünyasını kendi kurar. Ve kimsenin kimseye sitem etme hakkı yoktur. Ben bana eyliyordum. Geç işin felsefesini..

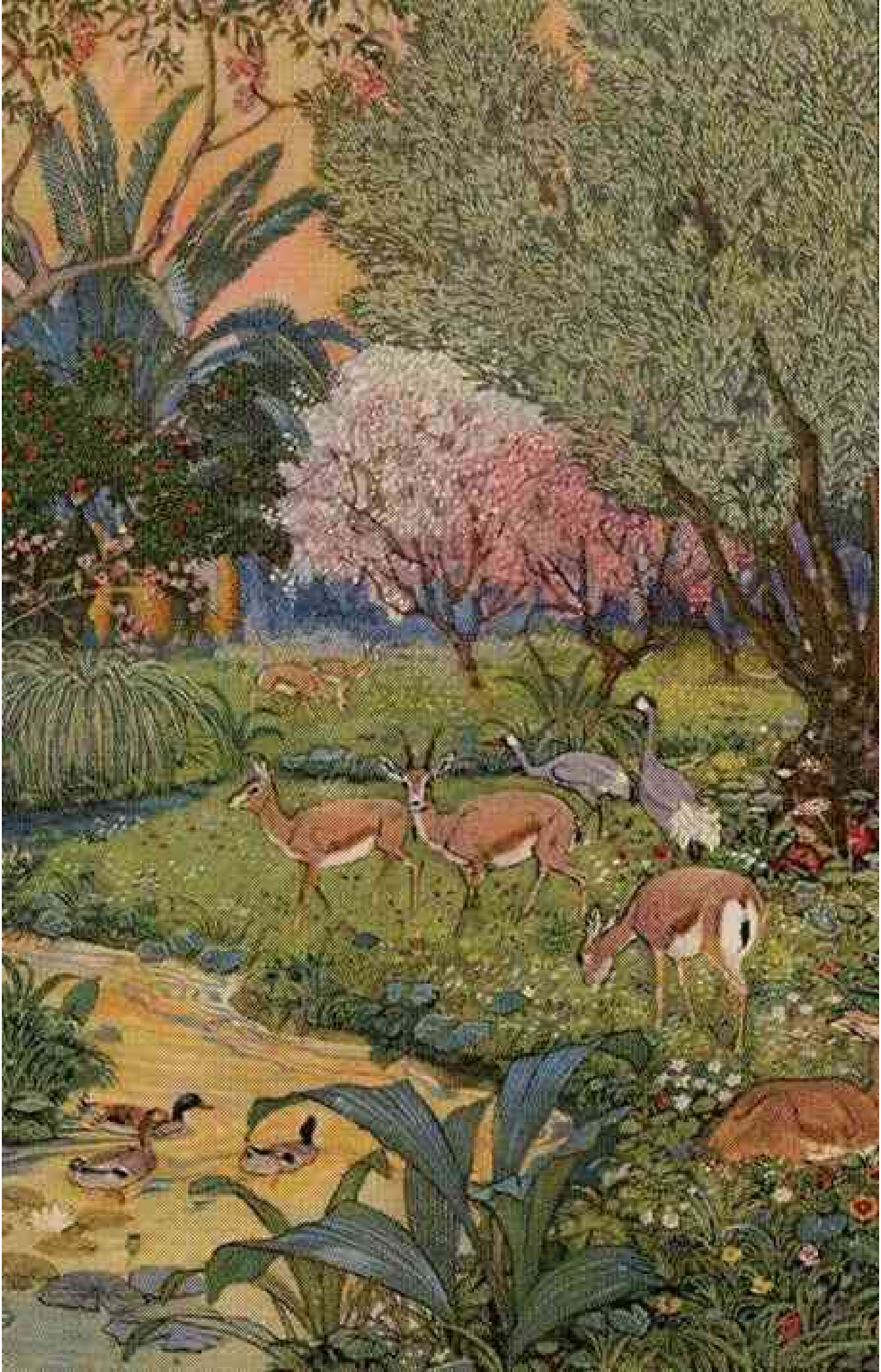
Sekilendik işte bu köşke..

"Nasıl methedeyim şehr-i Sivas'ı
Kerpiçten yapısı, boktan sıvası"

Bizim hane-i mübarek Sivas yapılarını aratmadı. Sen sağ, ben selamet..

Takım taklavat düzdük. Gördüğün gibi hepsi müzelik.. Eskiler: "Emsalin ile müşerref ol" derlerdi. Bu ev de bizim emsalimiz oldu.. Teşrif eyledik ve müşerref olduk..

Aslında bir hakimin hürriyeti sınırlıdır, kısıtlıdır. Hakim, her Allahın kulu gibi halk arasına karışamaz. Ehali Rabbani gözükse de, saman altından su yürütür. Samandan saat yapar. Hemi de akrebi, yelkovanı yerli yerinde.. "Yahu" dersin kendi kendine. "Ne mübarek şu zât.." Sonra döner bir bakarsın. 'Cim karnında bir nokta.' Altında bir kalbur cücük yatıyor.. Aslında hepimizin altında bir kalbur cücük var. Kimsenin kimseyi kınamaya hakkı yok. Herkesin suçu gözlerinde işarettir. Ve belli olur.. Her ne hal ise hakim halk indindeki itibarlı yerini zedelememek için dikkati elden bırakmaması gerek.. Gel gör ki, ben bunlardan, o vasıflardan uzak bir garip kişiyim. Karım rahmetlinin biraz önce üzerine vardım. "Pek geveze idi,"

dedim. Doğru. Pek geveze idi.. Allahın doğrusu ben de gevezeyim.. Ama, okkayı, dirhemi bilen, hepsini terazide yerli yerine koymasını bilen bir geveze.. Aslında benimki gevezelik değil yürek boşluğunu doldurmak için kendi kendimi aldatmaca.. Doksan üç yıllık ömrümde feri tükenmiş şu dilimi, dudağımı yalanın, riyânın, sahtekârlığın emrine vermedim. Minnet çektim, çile çektim, yine de yüreğimden gelmeyen bir "evet efendim"i kimselere demedim.. Yalnız siyaset gereği rahmetlik karıma "Evet hanım, evet canım," derdim, içim yana yana.. Geldim bu günlere. Ben sağ, o selamet.. Selamet dersem, ben bağlar gazeli, o toprak.. Bir yanını severdim rahmetlinin. Kış başlayıp, bahar burnunun ucunu gösterinceye dek, dört bir yönden ev önü avluyu, bahçeyi dolduran garip serçeleri beslemesi.. Sanarsın arpacı ile ortak.. Ona da, serçelere de helal olsun mecidiyelerim..

Ben hakimliğim sürece ana kaideyi bozdum. Her gittiğim yerde hemen halk ile haşir neşir oldum. Aralarına karıştım. Mecelle ehli beni sarmadı. Tüm bir meslek hayatımda halkla kaynaştığım kadar, meslek erbabımla kaynaşamadım. Benim bir yanım derviş,

"Palaspâre-i rind-i beduş, kâse bekef
Zekât-ı mey verilir bir diyara dek gideriz"

diyen Ruhî Bağdadî'nin sanki tilmiziyim..

Gizlilik şartına uyarak yirmi otuz yıl içtim. Rahmetlinin bir asil yönü daha vardı. İçtiğimi değil elaleme, bitişik odaya bile duyurmazdı.

Zile'de de hemen kahve ehalisinden oldum. Bir hakimi aralarında görünce tümünün gözleri ışıldadı.. "Beş çayına bir beş. Var mı tavla oynayacak?" Sıraya dizilirlerdi sanki.. Sıyırıp sıyırıp atardım..

Aslında hepsi, 'yanmış yüreğe boktan yelpaze..' Diyeceğim hepsi gönül çırpıntısı, olmazlığa teselli.. İnsan kendinin hem zengini, hem de fakiridir. Ama insan çoğunluğu işin fakir kuyruğundan tutar. Davaları küçüklükledir. Küçüklükten hoşlanırlar. Ve yürek karınlarını küçüklükle doyururlar. Küçüklüğün rahatlığında bir hoş olur, eriyip giderler. Küçüklük, geçici rahatlık veren, sarhoşluk veren bir afyondur.. Bir de küçüklüğün arsız rahatlığına kavuşunca, yolunu belini keser.. Üstelik, dur durak tanıtmaz. İşte o zaman: 'Veleddalin, âmin..' Ne yazık insan çoğunluğu o küçüklük afyonunun rehavetinde gelip gider.. Yavrum! Sen bu afyon tarlasına yaklaşma.. Bu afyon tarlası Koca Kadıyı, Hakimi koltuğu altına aldı. Parçaladı, yedi ve tüketti.. Ve de şimdi on üç yıldır sürüm sürüm süründürüyor, sen düşme bu küçüklük çukuruna yavrum..

Halk arasına karıştık.. 'Şeş beş, dubara..' Herkes kendi kağnısını sürer. Kendi öküzünü nodullar. Her bir yön menfaat kağnısı, her bir yan 'nodul..' 'Ver Allahın verdiğine, vur Allahın vurduğuna..' Din, Devlet arada fayda aracı.. Bu millet takımı Osmanlıda da böyleydi, şimdi de. Rahmetli Mustafa Kemal biraz kuşaklarını sıktı. O gidince yine mayaları debreşti. Sömürücü, soyguncu aşiret ruhları yine ayağa kalktı. Bu harp de işlerine iyi geldi. Kanun, nizam tanımaz oldular. Bire aldıklarını beşe sattılar. Çarşı pazarda gâvurlukları arttıkça, sözüm ona müslümanlıkları da arttı.. Yığılı yığılıverdiler camilere.. Hepsi yüzörtüsü.. Müezzin minarede "Tanrı uludur," der. Aşağı cami içi kamette "Allahu ekber"i çökertir? Osmanlının alın yazısını bunlara böyle yol gösteren ehl-i şeriat yazdı. Allah Kemal'in laik cumhuriyetini bunlardan korusun.. İsmet Paşa da iyi adam ama, bunları görmüyor mu? Altan alta bu alafı görmüyor mu? Doğru, doğru.. Dünyayı saran alaf hâlâ bitmedi ki. Mikrop gölgeyi sever..

Halkın içine karıştım. Mesai biter bitmez ben kahvedeyim.

- Hoş geldin Hakim Bey..
- Hoş bulduk Efendiler..
- Hep yek yok, düşeş, dubara..
- Sağol Hakim Bey..

Kahve ehalisi arasında bir Hüseyin efendi vardı. Oturaklı bir adam. Manifatura dükkânı varmış. Yaşlıca.. İki oğlu bakarmış dükkânına.. Doğrusu adam ivasız göründü bana. Riyâdan uzak, hürmetkâr bir kişi.. Bir elli elli beşlerinde gözüküyor. Şu Anadolu ehalisinin yürekten olanına doyum olmaz.. Asliye Cezaya da bakıyordum, Sulh Cezaya da. Allahın doğrusu adamın bir gün hiçbir teklifatı olmadı. Hiçbir gün adalet terazimi sallamadı.. Günün birinde kahvede başbaşa beraberdik. Kulağıma eğilir gibi konuşmaya başladı:

- Hakim Bey, yarın öğle furunda güveç yaptırıyorum. Dükkânımıza teşrif etseniz de, birlik bir öğle yemeği yesek.

Gittim. Gerçekten damak tadı güzel bir yemek. Şu Anadolu ehalisi yüz yıllar boyu büyük zulüm çekti.. "Asker ol," dediler, oldu. "Öl," dediler, öldü.. Nesiller boyu 'yetimler tarlasıdır' bu toprak.. Yetimler yetimlere bıraktılar, tarlayı, çifti, çubuğu.. Ne düşman tüketebildi, ne sefalet.. Olan oldu, biten bitti. Bu çileli halk, ehali, köylü yine ayakta kaldı.. Şimdi de onların taban yarıklığında bu Devlet ayakta.. Devletin direği bu ahali.. O direği bir çek, sen seyreyle gümbürtüyü.. Ama sabırtaşı.. Sırt verir her bir muhanete, zulüme, yokluğa.. Her ne ise beş yüz yıldır çektikleri çileyi biraz daha sürdürürler, olur biter.. Yine de Osmanlının soygunundan sonra iyiler. Tarihlerinde duymadıkları sesi Kemal'den duydular: "Köylü milletin efendisidir." Bu ses çarptı kulaklarına, ama yine ayıkmadılar. Ağanın, paşanın, beyin sinsi zulmünden kendilerini kurtaramadılar.. Ben de bile bilmeye o zulüm çarkının

dişlilerinden biri oldum. Sonunda aldım boyumun ölçüsünü. İdraksizliğin, insafsızlığından pay sahibi oldum. O çarkta bir dişli olarak dönüp durdum..

- Ezan mı okunuyor?

- Evet efendim.

- Okusun, okusun.. Ne yazık ki namaz niyaz bu ehaliyi idrak ölçüsünde kıl ucu kadar uyartmıyor! Yine bildiklerini işliyorlar. Sevgileri üremiyor, şeytaniyetlikleri bir milim geriye sapmıyor. Bir ikiyüzlülük çenderesi her biri. Cami de menfaatlerinin aracı.. 16. asırda Ruhî Bağdadî nam bir şair var. Terkib-i Bend'inin son beyitlerini şöyle bağlıyor:

"Andan yüz çevirip dedim ey gavm olun agâh
Kim sizden ırağ ise Hakka yakındır"

Bir mescite çil-ü pençah -kırk elli akçe- için gelen, devrin hakiminin geleceği saati bekleyen, halka yapmış namaz ehline söylüyor bu sözleri.. Ziya Paşa da:

"Anlar ki verirler lâf ile dünyaya nizâmât
Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde"

der..

Devir değişiyor, insan değişmiyor oğul.. İnsanlar birbirine küs kırgın düşürülüyorlar toprağa.. Asırlar boyu iki lâf etmeden yatıyorlar yanyana.. Kendimi bulmaya hiç niyetli olmadığım için yürek yitişimden sonra anladım her bir şeyi.. İnsan aklı bazan eşşekleşir. "Çüş" derler durur. Nodul vururlar, yürür.. En başta ben, aklına, idrakine, irfanına sahip çıkan bir âdem görmedim, sağımda solumda.. "Sağa dön, sola dön, tüfek as, tüfek çıkart, adi adım marş.."

Hakim Canân'ın konuşması 'tamyol' gidiyordu. Dikkatim iyisinden yorulmuştu. Her tümcesinde kendine gö-

re bir 'hikmet' yatıyordu. Birden saygılı saygılı ayağa kalktım:

- Efendim, dedim, benim bu saatte cephaneliği kontrol etmem gerek..

- Pekâlâ, git yavrum.. Bir başka sohbette sözün sonunu getiririz..

10

Doğruca Kaleye tırmandım. Takımdaki çavuşa talimatı verdim:

- Ben şimdilerde gelecek trenle Amasya'ya gidiyorum. Benim yokluğumu belli etme.. Ve de kimse Amasya'ya gittiğimi bilmesin..

- Başüstüne komutanım..

Hızlı adımlarla Kalenin yokuşunun inişini tükettim. Faytonumsu bir araç buldum. İstasyona geldiğimde Şef:

- On dakika sonra trenimiz istasyonumuzu şereflendirecek, dedi.

Bir sigara uzattı..

Yine trenin 'tikitakları' arasında dalıp gittim. Canânın sesi dolaşıyordu kulağımda.. Bir başka ses doluyordu içime.. Hakim Beyin sözünü yarıda kestiğim için yüreğimde acı bir keder duydum. Arsızlığım kederimi yendi. Sonra bir umursamazlık indi yüreğime. Genelevdeki sevgilime gidiyordum. Trenin ağır gidişine esef duydum..

Lokomotif ağır ağır soluyarak istasyona girdi. Karanlık ikinci kuşağını atmak üzereydi üstüne.. İplik iplik ışıklar içinde bir fayton buldum hemen..

- Selağzı, dedim.

Faytoncu o kör alaca içinde beni tanımıştı:

- Hoş geldiniz teğmenim, dedi.
- Hoş bulduk.
- İzinden mi dönüyorsunuz?
-Yok, Zile'den..
- Zile'nin pekmezi iyi olur..
- Daha bağları bozmadılar..
- İyi de 'bağ sefası' yaparlar.
- Görmedim..
- Selağzına geldik teğmenim.
- Yukarıya, evlere çek.
- Başüstüne..

Genelevin kapısından yine dik dik girdim. Bekçi :

- Hoş geldin Komutan, dedi.
- Hoş bulduk.

Alkolsüzlüğün heyecansızlığı çıkış merdiveninde beni yordu. Bacaklarımı değil, yüreğimi.. Üstelik bir büyük vaızı bırakıp, yola çıkışıma esef duydum.. Salon kapısından içeri baktım. İki üç erkek, üç beş kadın vardı. Bizimki sigarasını boşluğa savuruyor, hiç kimseyi umursamaz belirtisi ile tavan boşluğuna bakıyordu.. Benim salona girişimle gölgeler yer değiştirdiler. Ve beni gördü. Sigarasını boşluğa fırlattı. Üç metrede, yüz metre yarış koşusu yaptı. Kucakladı, sardı, öptü.. Sonra kaş göz arası, odasına uçurdu beni..

- Çok yorgunum. Zile'deki bir büyük vaızdan kaçtım. Seni fazla da özlediğim yoktu. Yorgunum, ört üstümü..

Uyumuşum..

- Uyansana..
- Sabah mı oldu?
- Yok yok, duymuyor musun yatsı ezanı okunuyor.
- Tamam, dedim. Ben tam namazlığım..

Soframı kurdu, içkimi sundu. Ama, aklım Hakim beye takılıp kalmıştı. Arsızlığım beni kurtaramadı..

Tatlı tatlı uyuyup kalmışım. Yine dağınık, dalgın saçlara baka baka uyanmışım.. Gün ışığı ortalığa dağılmaya

çalışıyor. Gölgeler, pılısını pırtısını toplayıp ortalardan gitmek telaşı içinde..

Aslında bu saatlerde Genelev odalarında büyük bir nedamet çarşısı kurulur. Bu çarşının yanında da arsızlık çarşısı.. Kadınlarda umursamazlık artar. Kötü kötü öksürürler. Yine de ellerini sigara paketine atarlar.. Herkes kendi gecesinin tekmiline düşer. "Ne yaptım, ne aldım, ne sattım?" Sabah -ki olmuştur- patroniçe ile hesabı, kitabı ne olacaktır? Ya, bu perdelerin paraları? Ya, iki koltuk parası? Ya, şu masa? Ya, şu elbise parası? Ya, şu olmaz olasıca koku? Şu allık, şu pudra?

Bizimki bunları hiç umursamadan uyandı. Saçlarını okşadığım elimi tuttu:

- Hemen gidecek misin? Niye böyle erken uyandın?

- Yok yok, dedim. Uyumak için uyandım, ikindi vaktine, akşam vaktine, Samsun'dan trenin geleceği saate kadar buradayım. Dışarı çıkıp kendimi gösteremem. Alaydan bir gören olursa, beni generalliğe terfi ettirirler.. Akşamın ilk karanlığında kendimi istasyona atacağım. Patron seni işe zorlamazsa o saate kadar buradayım. Gündüz çalışmanı üç fazlasıyla patrona öderim.

Kaşlarını çatıp, burnunu kıvırıp alaylı alaylı baktı:

- Seni sevdiğime pişman oldum, dedi. Demek bizim içimizde can yok, sevgi yok, insanlık yok? Biz okkaya, teraziye vurulan bir et parçasıyız? Demek öyle? Kalk git buradan, bir daha da beni görme..

Utancım içinde kıvrılıp kaldım. Ama, yiğitliğe de bok süremezdim. Derlendim, toparlandım. O, ayakta dimdik. Kaşını kaldırıp gözüme baktığını gördüm. Yürüdüm. "Gitme," demesine göz yumamadım..

Arayollardan, arka sokaklardan, Beyazıt Camii arkasından istasyonu buldum. Bir kahve vardı istasyon yakınında. Vahit Ağanın kahvesi..

Oraya "merhaba" ettik. Aslında ben 9. Bölük 3. Takım komutanlığından Zile'ye gitmemiştim. Beş sekiz aylık zengin (!) bir geçmişim vardı Amasya'da.. II. Tümen'in Erzincan'a gitmesi kararlaştırılınca, bizim Havzadaki 56. Piyade Alayı Amasya'ya intikal emrini aldı. Bir Yarbay, bir Binbaşı ve de bendeniz Alay emri ile Cercürüm Kışlasını teslim almakla görevlendirildik. Ve, hemen Amasya'ya geldik. Cercürüm Amasya'ya 9 km. Sene 944, mevsim bahar, Mayısın on beşi.. Kirazlara yeni 'ben' düşmüş.. Amasya, Yeşilırmağı yutan bir yeşillik şeridi.. Irmak boyu birden yükselen dik kayalar insana 'dikkat' sinyalini çekiyor. Sonra kayalara gömülmüş üç bin yıllık bir geçmiş.. Tarihin kalın çizgileri üstüne Amasya Kalesi oturmuş.. "Amasya'nın bardağı" diye bir deyiş var. Aslı:

Amasya'nın bir dağı / O olmazsa öbür dağı

Amasya Kalesi ile o zaman o malûm evin üstündeki Zincirlikaya o kadar birbirine yakın ki, biraz abartma payı olsa da, iki kayalığın nirengilerine oturan iki kişi, sesleri sıtma görmemişse karşıdan karşıya rahat rahat konuşurlar..

İlk kez Yeşilırmak kıyısındaki şehrin ortasında sayılacak Askerî Gazinoyu devir teslim aldık. O zaman Merzifon'da 8. Kolordu var. Kolordu Komutanı Korgeneral Nazmi Gönenli de bu değişim işleri için Amasya'ya gelmiş.. Gazinoda Yarbayla görüşüyorlar. Ben iki üç masa ötede terbiyeli terbiyeli oturuyorum. Bir de Yarbayın el işaretini gördüm. Beni çağırıyordu.

- Buyrun Komutanım.

Sözü Kolordu Komutanı aldı:

- Emir, telefonla bildirilecektir. Şimdi Kolorduya bağlı 32 numaralı Seyyar Hastanenin İnzibat Subaylığını devir ve teslim alacaksın..

- Başüstüne Generalim..

Ve emir üzre gidip 32 Nolu Seyyar Hastaneyi bir üsteğmenden devir ve teslim aldım.. Selçuklardan kalmış, minaresi yıkık bir cami hastanenin deposu imiş. Karyolalar, battaniyeler, pamuk yataklar, kap kacak, o zaman kilosu yüz lira olmuş kalay ve öteberi..

- Tamam Üsteğmenim, dedim.Ve hazırladığı iki parşömen kâğıt devir-teslim zabtına imzayı kondurdum.

Beyazıt Camii arkasında tavla vardı. Orada da yetmiş at, elli araba teslim aldım. Motorlu araç hak getire..

- Teğmenim işte atlar. Say, tam yetmiş at..

- Saydım, teslim aldım.

- İşte tek atlı arabalar. Tamı tamına elli adet..

- Tamam Üsteğmenim, saydım, teslim aldım.

Böylece tavlayı, hangarın devir teslimini tamamlayıp caddenin öbür yanındaki hastaneye geçtik. Baştabib odasına girdik. Temiz yüzlü, babacan, kırkını aşmış bir kişi gördüm karşımda..

- Hoş geldiniz, dedi bize..

Subay elbisesinin üstüne beyaz, bembeyaz bir pardesü giymişti.

- Baştabibimiz, işte yeni İnzibat Subayınız, dedi Üsteğmen. Atı, arabayı, depoyu teslim ettim. Müsaadelerinizle hastanedeki malzemeleri de teslim edeceğim..

Doktor:

- Hay hay, dedi, buyrun, dedi.. Koridorda bize yol gösterdi.

Baştabib üsteğmen rütbesi ile ikinci kez askere alınmış bir yedeksubay imiş. Samsun Hastanesinde kulak-burun-boğaz uzmanı iken harp darp gereği ikinci kez askere alınmış..

Salaş binanın odalarını dolaştık.

- İki karyola, iki yatak, iki battaniye..

- Tamam Üsteğmenim.. Hasta yatanlar hesaba dahil değil..

Baştabib odasına döndü. Üsteğmen koluma girdi:

- Esas teslim edeceklerim, hastabakıcı odasında. Bir hemşire var. Evli. Ona dokunma. Zaten seni de sarmaz. İki hastabakıcı var. Biri karı. İstanbullu. Anasının gözü.. Üstüne yıkılmak ister. Gâvuruna bir yatağı var kâfirin. Ev dirliğimi bozacaktı nerede ise.. Kız da kuluçka tavuk gibi.. "Yat" desen hemen yatar.

Odalarında tanıştık her üçüyle..

- Hoş geldiniz teğmenim, dediler..

- Hoş bulduk..

Ve de böylece 8. Kolorduya bağlı 32 nolu Seyyar Hastanenin İnzibat Subayı oldum.

'Astığım astık, kestiğim kestik..' Kadro gereği, altımda at, arkamda atlı seyis.. Bir de landonum var. "Herhal rüyâ görüyorum," diye uzun süre konuştum kendi kendime..

Erler arasında gayrimüslimler de var. Berber Rum.

İki yazıcım Ermeni. Birkaç da Yahudi.. Onlara da ayak üstü bir hizmet bordrosu hazırlanmış..

Makam odam var. Makam koltuğum. Zile bastım. Er geldi.

- Çavuşu çağır, dedim.

Çavuş dakika geçmeden 'hazırolla' karşımda put gibi dikildi:

- Buyur komutanım.

- Berber de dahil hepiniz akşam atların tımarına gideceksiniz..

- Biz bilmeyiz ki Komutanım..

- Gideceksiniz ve öğreneceksiniz..

Ve tüm cemaati tavlaya soktum. Gebre, kaşağı.. Atlar arada bir huysuzlaşıyorlar. Acemiler tedirgin. Kaçı kaçıveriyorlar atların çifte sınırından. İnsanın duşu, banyosu var ya, atın duşu banyosu tımar..

Akşam tımarda tavladayım. Tavla boyu yarı ışık.. Kaşağı sesi, duyulmaz sanılan gebre sesi, atların hapşır-

malı oynaşmaları, yalandan çifte atışı, homurdanması, musuluğa işveli baş uzatması.. Atların hoşlaşıp sırtlarını bırakması, ahır kokusu.. Hepsi, hepsi hoşuma gidiyordu.. Aleko, Artin, Moiz de tımardaydı. Önce hoşlaşmadılar, sonra alıştılar. Ama bana soğuk bakışları değişmedi..

Ben bir rüyâ görüyordum. Altımda at, arkamda atlı seyis.. Tabur Komutanlarının atı, arkalarında atlı seyisi vardı. Bölük Komutanlarının atının arkasında garip er seyis çifte soluk koşar dururdu. Aklıma ağabeyim geliyordu. Köydeki tarla ortakçımız şehre gelip bize konuk olduğu zaman, ağabeyim atı ahırdan çıkarır, biner, bizi arkasından koştururdu. Yalvarsak yakarsak da, burnunu kıvırır atı tırısa kaldırırdı. Gelip göreydi şimdi beni. Bir demir, bir yıldız omuzumda. Altımda küheylan bir at, ardımda atlı seyis..

Bir hayal dünyası içinde uçup dururken, bir Alay emri geldi. Şehir İnzibat Subaylığı da verilmişti bana.. "Al Allah kulunu, zapteyle delini.." Genelev öyküsü, Hastabakıcılar.. Beni pay etme savaşları.. Bir kadın ve bir kız.. Sonunda kız kendince başarı sağladı. Bir gece geç saat Hastaneyi kontrolumda, koridorun loş bir köşesinde dudaklarıyla beni teslim aldı... Ama bir dudağı ağıra mal etmek istedi. Kurtuluşum, sıyrılışım zor oldu... Serüvenler sırt sırta yığılıp durdu...

Kahveci Vahit Ağa:

- Trenin sesi duyuldu Teğmenim, dedi.

- Ayağımız yola hazır. Bir şey sorup da "eyvallah" diyeyim. Fikriye'den, Ablasından ne habar?

- Niye sordun gider ayak aslanım?

- Aklıma geldiler de.. Allahaısmarladık..

Bir de Fikriye hikâyem vardı bu oluşlar içinde.. Bu öykünün bir başka anlamı yeşermişti içimde.. İlk kez aşkın yüceliğini tatmıştım onunla..

Tren ofla pofla işveli işveli girdi istasyona. Sonra akşamın ilk karanlığına gömüldü. Kayalara yankıyan sesler kesildi. Cercürüm düzlüğüne düşmüştü tren. 'Tikitak'lar arttı. Vahit Ağa'nın sesi yakaladı içimi: "O orospu ablası yok mu? Beni de mahveden o kenef, bacısını, seninkini on yedi yaşında beş yüz lira karşılığı Pancar Kralına sattı.. Neyi sattı biliyor musun? Kızın kızlığını.. Sonra bir döl döktü kerhaneciden.. Şimdi kerhaneci anasıyla, döktüğü döl Turhal'da..."

Tren karanlığı kılıç gibi yarıyordu.

Öyle ya, bir de Fikriye hikâyem vardı. Tüm bu oluşların ortasında. Ama, öykülerin en büyüğü.. Çilhane bir mahalle adıdır. Ve, Alayın bir taburunun konakladığı Osmanlıdan kalmış diklikteki salaş binanın altındadır. Saraydüzü'nün Sultan Selimin şehzadeliği zamanında ihya edildiği, türlü yapıtlarla süslendiği söylenir. Bizim de aslımız 3. Tabur. Ben de o aralık İstasyon İnzibat Subayıyım. Evim Çilhane'de. Dayalı döşeli bir oda. Ayda on üç lira veriyorum. Maaşım? Maaşım da 69 lira.. Çerçöp evin alt katında, bir odacıkta, yaşlı, güler yüzlü, kocasını çoktan yitirmiş, dervişe yürekli ev sahibesi oturuyor. Her akşam eve içkili geliyorum. Önce "anne" dediğim yaşlı kadının odasına uğruyorum. Hemen çay dolduruyor bana.. Bilmem şimdi de var mı? O zaman Amasya'nın her evinde saçtan, tenekeden, bakırdan, nikelden semaverler gün boyu, gece boyu kaynardı. "Anne" derdim ona.. O da "Yavrum" diye kucaklardı beni.. Sabah işe giderken bir iki lokma bir şey yemeden, bir iki çay içmeden bırakmazdı beni..

Genelevle ilişkim olan günlerdi. Çok akşam gazinoda içkimi içer, eve gelirdim. Anlatırdım bütün içimi yanık yanık.. Ağlamaklı dinlerdi beni.. Bir gün:

- Bana bak yavrum, dedi. Senin asaletine şu kerhane hikâyesi hiç mi hiç yakışmıyor. Azıcık kendine gel.. Er-

keksin, gençsin. Damarlarınızda kanınız ılık akmaz. Alaf sarar her bir yönünüzü.. Kedinin damdan dama atladığı gibi karagözlü olursunuz.. "Hekim kim? Başından geçen.." Ben de rahmetliden çok çektim. Yine "toprak sıksın" diyemem. O da nur gibi karısını bırakıp kerhanelerde ömür arardı. Yedi içti, çaldı çağırdı. En sonu ömrünün yolunu kesti.. Gün erken iken geçip gitti. Senin de niyetin öyle mi? Er vakitte geçip gitmek mi? El çek yavrum o işlerden... Bu işler dipsiz kuyu.. İnmesi olur da çıkması olmaz.. El çek o bataklıktan elini... Ben sana ay parçası birini buldum. Ablası yol geçişi bana uğradı. Seni söyledim. Yarın akşam gelecekler. Bir de kızı var ablasının. Onu da getirecek. On yedi, on sekizinde.. O gâvur garıyı bilirim. Kızını başına sarmak ister. Nerde bulacak böyle teğmeni? Ayağını dengeli at. Bana göre gönül eğlentine bacısı yeter. Kızından da gönüllü.. Pek mi pek güzel.. Lakin ben sana derim ki: "Sürgeç değil, gör geç.."

Kucakladım Anneyi..

- Ha şöyle, dedim. Kurtar beni kerhane odalarından..

Ertesi gün lastik ip gibi uzadıkça uzadı. Akşamüstü emir erim geldi istasyona:

- Komutanım, Anne seni beklediğini söyle dedi bana..

Uçtum, istasyon ev arası sanki üç adımlık yol oldu. Eve geldiğimde kimsecikler yoktu. Anne:

- Nerde ise gelecekler, dedi.

Bir de tatlısından göz kırptı..

Gazinodan hemen bir şeyler getirttim. Annenin odasında rakılı, şaraplı bir sofra hazırlandı.

Dış kapının yağsız menteşeleri gıcırdadı. Sonra odanın giriş kapısının. Siyah bürüklü bir kadın, mantolu bir kız gözüktü.. Kadın birden bürüğünü teklifsizce attı. Bir otuz beşlerinde gözüküyordu. Gözleri fıldır fıldırdı. Ve

çok güzeldi.. Kız da teklifsizce mantosunu çıkarıp makatın dip köşesine attı..

Masaya 'buyur' ettim. Bir heyecan dalgası sarmıştı içimi.. Genelevdeki dostum bir mıh gibi beynimin ortasında çivilendi.. İçimden: "Siktir ol şimdilik. Girme aklımın bir köşesine," dedim. Bir yıldırım çakması perdeyi aralayıp içeri girdi. Sonra bir gök gürlemesi çatıları ezercesine şehrin üstüne dağıldı. Bulutlar birden iplerini bıraktı. Su memelerini sicim sicim boşaltmaya başladılar..

İçerdeki, odadaki tablo da dışarıyı aratmayacak nitelikteydi. Herkesin yüreğinde bir fırtına kol geziyordu. Ya da bana öyle geliyordu. Yirmi bir yaşındaki bir Anadolu çocuğu için bu tablo şaşırtıcı idi. Yine de kendimi toparlamasını bildim..

Kadın uzattığım sigarayı teklifsizce aldı. İştahlıca çekti. Uzun bir duman bıraktı aramızdaki boşluğa..

Anne sakinliği bıraktı:

- Bacın nerde? dedi.

Kadın bir daha savurdu sigara dumanını:

- Evvel kızımı getirdim. Kızımla anlaşamazsa, o gider halasını gönderir..

Anne ile göz göze geldik. Bakışımla onu oda önü dar koridora davet ettim.

- Anne, kız güzel ama, başıma bir iş açılır..

- Ben de öyle derim yavrum. Kız gitsin, halasını göndersin..

İçeri döndük. Anne:

- Halası gelse daha iyi olur, dedi..

Kızın yüzü karıştı. Anasının yüzü karıştı. Bir suskunluk zamanı oturdu ortaya. Sonra anası toparladı kendini:

- Serpenek altlarından git, fazla ıslanma, halanı gönder..

Kız yüzüme hırslı bir bakış bıraktı. Söylenmeden çıkıp gitti..

Kadın kendini toparladı. Bir güleçlik geldi yüzüne:

- Hadi teğmenim, dedi. Bir bardak şarabını içeyim.

Yürek gözü ile bakıyordu. Şehvet dolu bir çift göz idi bana bakan..

Dışarıda yağmur adımını hızlandırdı. Kendine has müzikli bir tempo tutturmuştu. Ben şarabı dikine alan kadına bakarken gelecek bacısını düşünüyordum.

Dış kapının yağsız menteşeleri yeniden gıcırdadı. Sonra odanın koridoruna açılan kapının menteşeleri. Dik kulak olduk. Sonra odanın kapısı açıldı. Bürüklü bir kadındı. Bir yüzü açıktı. Ve gerçekten eskilerin deyimiyle 'bir ay parçası' idi. Güleçliği tümüyle odayı kavradı. Bürüğünü attı birden. Bir manto çıktı ortaya. Mantosunu da çıkarttı. Güleçliği ile odaya büyük bir huzur ve umut dağıldı. Yanıma "buyur" ettim. Bir kuş hafifliği ile gelip yanıma kondu.. Bazı tarifsizlikler vardır. Ben o an büyük tarifsizlik içindeydim. Derbederliğin büyük çukuruna düşmüştüm. Rüya gördüğümü sandım. Sonra toparlandım:

- Ne içersin? dedim. Şarap mı, rakı mı?

- Rakı alayım, dedi.

Ablasının bakışları bulutlandı. Sonra umutlu bir aydınlık doldu yüzüne:

- Ben de, dedi, bir bardak şarap daha içeyim..

Anne hiç susmayan semaverinden çayını tazeledi..

Gök yerden acısını alıyordu dışarda.. Odada ise yarım kahkahalı sohbet uzayıp gidiyordu. Bir yandan da gemler geriliyordu..

- Kalkın, gidin, dedi ablası, ama geç kalmayın..

Yukarı odaya çıkamazdık. Anne istemiyordu bunu.. Benim işim ayarlıydı. Dik bayır aşağı iki yüz metre ötede altı liraya tuttuğum bir berduş evim, daha doğrusu bir odam vardı.

Yağmur hızından bir şey yitirmeyeceğe benziyordu.

Mantosunu giyen F.'yi asker kaputumun içine sararak, karanlık, merdivenli dar ara sokaklardan kuş gibi uçurdum.

Annenin "gör, geç" deyimi "sür geç" oldu. Şimdi yüreğimde büyük bir sevgi ile, saygı ile anımsıyorum o günleri..

11

İnsanın nereden geldiği, nereye gittiği bilinmiyor. Kim ne derse desin bir Kader çizgisi var. İnsan olanlara ve olanlardan doğacak sonuçlara egemen olamıyor. Olmuşların olanların aralarında matematiksel bir orantı var. Nabzın ötesinde..

Bir yazgı var, bir çizgi var bizim egemen olamadığımız.. Yaşamın bazan şakalı, bazan katı çizgileri içinde olayların kendi içindeki sırrı çözülemez gelişimleri içinde insan bir oyuncak olduğunu anlar. Bu kural değişmez. İnsan oyuncaklığı içinde kendi ile oynar durur.. Sonu: 'sen sağ, ben selâmet..'

Şimdi size sunacağım gerçek bir öykü yirmi yıldır beynimde tazeliğini yitirmedi.

Yozgat-Sorgun arasında kardeşlerimin BP benzin istasyonları vardı. Benim işim alanı ağaçlandırmak. İstasyonun her bir yönü çöl. Ağaçsız, otsuz. İstasyonun kuruluş baharında 1700 ağaç diktim. Ve her yönü çiçek cünbüşüne ulaştırdım. Aslında işim gazetecilik. On beş yıldır *Bozok* Gazetesini yayımlıyorum. Haftada bir iki gün istasyona gidip, ektiğimle, diktiğimle uğraşıyorum. İvasızlık insanın en büyük mutluluk sermayesi.. Günün biri. Kardeşim Abdi -ki oranın sahiplerinden- güneş başını alıp gitmeden: "Gidelim Ağbey," dedi. Ve yola çıktık.

fine art
america

Yozgat'a on üç km.de Çalatlı köyü bitiminde bir yol ayrımı vardır. Bir yol Sivas'a gider, bir yol da Alaca ve Çorum'a.. İkisi de tarihî yoldur. Biri Orta Anadolu'yu Samsun'a, yani Karadeniz'e bağlar, bir yol da Sivas, Erzincan, Erzurum, Kars çizgisi ile Kafkas iline..

Biz bu ayrım yerine geldiğimiz zaman gıcır gıcır iki mersedes arabanın Alaca yönüne döndüğünü gördük.

- Abdi, dedim. Bunlar ters yola girdiler. Şunların hemen önünü kes. Sivas yoluna, İran yoluna yöneltelim..

Abdi hemen peşlerine düştü. Mersedesler rampayı toparlarken önlerini kesti. Benim Fakülteden kalan yarı Farsçam var:

- İn rah, rah-ı İran nist..

Arabada direksiyonda olan, kırk, kırk beşlerinde gözüken yiğitçe, derli toplu, yanında güzel bir hanım oturan adam:

- Berhudar şod, dedi.

- Dönün, dedim.

İki araba peşimizden döndüler. Birlikte yol kavşağına geldik. Kardeşim:

- On beş km. ötede bir BP istasyonu var. Bir de lokanta. Vakit akşam oldu. Orada bir şeyler yeyin. Arabalarınızda da biraz uyuyun. Sabah yolunuz selâmet olsun, dedi.

Ben bu sözleri biraz Farsçaya çevirdim. Biraz da onlar Türkçe bilirlermiş.

- Berhudar başet, Efendi teşekkür, deyip Sivas yoluna doğru arabalarının gazlarına bastılar. Biz de Yozgat yoluna yöneldik..

Ertesi sabah, saat, saatlerin dokuzu. Otelin salonunda oturuyorum. Birilerin biri girdi salona:

- Duydunuz mu? diye bağırdı. Akdağmadeni yakınlarında bizim Yeşil Mustafa'nın Man arabası altına İran plakalı bir mersedes araba girmiş, içindeki biri erkek, biri

kadın iki kişi külhaş olup gitmiş. Arkadaki ikinci araba canını zor kurtarmış..

İçim titredi birden.. "Bizim İran yolunu gösterdiğimiz arabalar olmasın bunlar?" Esef üstü esef. Onlarmış.. Öğle sonu aydınlık bilgiyi aldım. Olay şöyle gelişiyor.. Bizim tarifimiz üzre iki mersedes BP istasyonuna geliyor. Bizden söz açıyorlar. İstasyona bakan Hamza ilgi gösteriyor. Lokantada oturup bir şeyler yiyorlar. Yedeklerindeki votkadan içiyorlar. İkinci arabada da bir genç erkek bir güzel kadın var. Kahkaha atıyorlar bol bol.. Sonra:

- Emniyet var?

- Tabi, tabi..

Ve arabalarında yorgunluklarını geceye teslim ediyorlar. Sabah beşte uyanıyorlar. Ve yola çıkıyorlar..

Sorgun ovasından sonra arazi engebelidir. Ufacık tepecikler sık sık çıkar karşınıza. Bu yüzden stabilize yol bir iner, bir kalkar. Deve boynu aşarsınız biteviye. Güneşin doğuş dakikalarında oluyor olay. Araba deve boynuna giriyor. Çıkışa geçiyor. Boynu tüketince güneşin ilk ışığı adamın gözlerine doluyor. Ne yolu görebiliyor, ne karşıdan gelen aracı.. Ve Man kamyonunun altına giriyor. Man yutuyor mersedesi.. Her bir şey 'eline sağlık' oluyor..

Sonra edindiğim bilgilere göre, adam İranlı bir general, yanındaki güzel kadın sevgilisi imiş..

Bu olay değil günlerce, aylarca beynimin etini yedi. Büyük bir üzüntü denizinde dolaştırıp durdu. İçimde büyük bir muhasebe trafiği başladı.. "Sen suçlusun. İki kişinin ölümüne sebeb oldun.. Alaca yolundan çevirtmeseydin, bu olay olmayacaktı.. Gideceklerdi bir yere dek. Sonra öğreneceklerdi yanlış yola girdiklerini. O zaman ne olurdu? Bilemem. Ama bu kaza olmayacaktı. Suçlu sensin.." Bu suçlamalara karşı içimdeki ikinci ben, beni koruyucu bir savunmaya geçiyordu: "Yaptığım, onları yanlış yoldan gidecekleri yöne yöneltmem insancıl bir

davranış.. Her şey iyilik adına.. Git de kamyonun altına gir, demedim her halde.. Beraatimi istiyorum.."

Biz içimizde beraati sağladık ama, olayların oluşmasında, gelişmesinde, insanın hür iradesinin tek başına egemen olmadığı kanısına vardık.. Yaşamı işleyen gergefte, Ben'in tek başına futbol oynamadığını anladık. Ya da öyle geldi bize.. Bu oyun tek başına oynanmıyordu... Biz, olayları değil, olaylar bizi şekillendiriyordu...

12

Amasya istasyonundan tren kalkarken üst kat lojmanlardan güzel, sevdalı bir kız bir eliyle battaniye çırparken, bir eliyle ağlamaklı bir öpücük gönderiyordu bana. Tren acı tatlı düdüğünü çaldı. Ben de pis koridor penceresinden el salladım kızcağıza.. İstasyon İnzibat Subayı iken aklını takmıştı bana..

Vagonların 'tiktak'ları arttı. Yaylanıyordu kompartımanlar. İlk akşamın şamarını yemişti Cercürüm.. Alaydan yana dönüp bakmadım. Yeşilırmak karanlığın suyuna gömülmüştü. Ağaçlar bedenlerini yitirmişlerdi. 'Tikitak, tikitak, tikitak..'

Balkondan battaniye silkeleyen kızı anımsadım. İstasyon İnzibat Subayı iken onu lojman balkonundan bir şeyler silkelerken görürdüm. Bir şeyler silkelerken güleç bakışlarını gezindirirdi üstümde.. Ben susuz, kıraç bir toprak. Doymuyordum bir türlü sevgi suyuna.. Genelevde dost, Seyyar Hastanenin Hayriyesi, Bedriyesi.. Sonra ilk büyük aşkım F. Hiçbir şey, hiçbir şey doyurmuyordu beni.. Büyük bir açlıktan gelmiştim. Nereye gidiyordum? Onu da bilecek bir yaş ve idrak ölçüsüne sahip değildim..

'Tikitak, tikitak, tikitak..' 'Anılar, anılar, anılar...' 'Ve yeryüzünde olmanın büyük hazzı..'

Gecenin kör karanlığında Zile İstasyonu beni teslim aldı. İstasyonun fersiz sarı ışığını geride bırakıp 'Tikitak' yerine "Adi adım marş"a ayak uydurdum. Bir toprak yol ayağımın altında uzayıp gidiyordu.. Beş km. yol, Zile Kalesi.. Yıldızlar üstüme üstüme geldiler.. Gök, mavisinin en iyi hırkasını giymişti. Mavi, gecede gündüzden daha yüce idi.. Kalan yıldızlarla uğraşıyordu sadece.. Ben de kendimle.. Ayaklarım çekmez oldu beni. Yol kıyısına oturdum. Bir sigara yaktım. İlk dumanı mavinin boşluğuna bıraktım. Mavi, yaklaştı, kucakladı ve beni öptü.. Yine Amasya'ya döndü yolum.

Genelevdeki sevgilim takmıştı tırnağını bellek altıma.. Sigarasını savuruyordu. Ve: "Beni sev, sev beni.." diyordu..

Ayaklarım Kalenin dik yokuşunu tuttu.. Nöbetçi:

- Parola, dedi.

- .....

- Geç, Komutanım, geç..

Birkaç gün Kaleden aşağı inmedim. Kendimi yorgun değil, suçlu hissediyordum. Yorgundum, yorgundum işte.. Yaşam, anılar ve de ruhsal sorumluluklar beni iyisinden yormuştu.. Hakim beyin yüzüne nasıl bakacaktım?..

Kalenin bedenleri
Çevirin gidenleri

Dört bir çevreye, Zile'ye, güneşin doğuşuna, batışına bakıp durdum. Çok bir şeyi bilmemek ne güzel şey.. Ama öyle olamıyordum.. Kaleye mancınıklarla taş yağdırıyorlardı.. Kaynar katranlar aktarıyorlardı Kaleden aşağı.. Ok vızıltıları duyuluyordu.. "Vah yandım" sesleri dağılıyordu boşluğa.. Eti, Firik, Roma, Selçuklu, Osmanlı.. Sa-

ğa sola dağılmış, kol, kelle, bacak.. Ufalıp kül olmuş kemikler. Boşlukta eriyip gitmiş nağralar, at kişnemeleri...

Gölgelendiğim ağaç tepelerinden geveze serçeler dalgamı bozuyordu.. Günler boyu ufkun son ucundaki görünmeyen renkleri bulmaya çalıştım... Hakim Bey'i düşündüm.. Anlattığı öyküyü yarıda bırakarak alıp başımı keyfime gitmiş, büyük bir oyun bozancılık etmiştim.. Hakim Bey'e özürler diledim içimde..

Kaleden iniş mi olur
Ham demir gümüş mü olur

Dördüncü gün indim kaleden aşağı.. Kahveye suçlu gibi girdim. Canân yine cemaatini başına toplamıştı. Ve o bitmez tükenmez coşkusu içinde vaızını sürdürüyordu..

- İnsan kim ki, merhameti ne olsun?.. Merhamet ancak yüce yaradana, Allaha yakışır.. Sizin şu şaşkın, derbeder halinize bakınca O da merhametinizden el etek çeker.. Vazgeçer ganiliğinden, cömertliğinden.. Her birimiz birbirimize zulüm makinası.. Ben de dahil.. Ben de 24 ayar altın değilim.. Üç aşağı beş yukarı.. Her birimiz bir birimizi dengeleriz.. Aynı tarlanın keseği.. Eşşeğe yük vurulunca denge, yani muvazene olmayınca semerinen birlik bir yana çöver. Dünyanın da nizamı bu, insanın da..

Daha önce de varlığımdan haberli olduğu halde, bir süre hiç oralı gözükmedi:

- Yaa, sen de hoş geldin, dedi Teğmen Efendi.. Gözükmedin üç beş gün.. Ne var, ne yok âlem-i dünyada? Fincan katırını ürküten var mı? Cephanelik sağ salim mi? Osmanlı patlatamamış bırakmış size.. Biz patlatsak da dünya bir şenlik görse..

Bu aralık öğle ezanı okundu. Masadakilere:

- Haydin namaza, diyor, dedi. Haydin namaza.. Duanızdan beni de cüda bırakmayın.. "Allah akıl, fikir versin şu Hakim Bey'e" deyin.. Deyin, deyin.. Amma, dok-

san üç yıldır vermediği aklı duanız berekâtına vermez.. Verse ne olur? Vaktiyle verse idi belki bir işlere yarardı.. Şimden geru vereceği aklı, ata atsan at yemez, ite atsan it yemez...

Camiciler sağ ellerini göğüslerine bastırarak birerle kolda kahveden ayrıldılar. Hakim Canân garsona seslendi:

- Oğlum bize iki çay..

Sonra bana döndü:

- Hadin namaza. Giderler, yatarlar, kalkarlar, yuvarlanırlar. Yukardakinin işi gücü sanki bunların namazları niyazları.. Zerreden, taa ucunu bucağını göremediğimiz koskoca bir kâinatın gayretine, gailesine düşmüş yüce kudret, seni kul hükmünde bir varlık kabul etmişse, ne senin namazına bakar, ne niyazına.. Nâzına bakar, nâzına.. Yaratan namaz ehli değil nâz ehlidir.. Kalk, sözümü gırtlağımda düğümlettin.. Diyeceğimi sona bağlayayım. Ondan sonra sen sağ, ben selâmet..

Kalktık. Kahve içinde bastonu üç beş kez 'tikitak' etti. Caddeye çıkınca da yiğit yiğit salladı boşlukta. Bir kebapçı dükkânının önünde durdu.

- Buyur, Hakim bey, dediler.

- İki kişilik kebab yavrum, iki kişilik kebab..

Kaşla göz arası hazırladılar. Para vereceğim oldu. Elini salladı:

- Evlat, dedi, Canân henüz ölmedi..

Üç beş gün önce geçtiğimiz dar, pis sokakları geçtik. Yine hırlamasız, kulakları düşük birkaç köpek geçti yanımızdan.. Eşeğini nodullayan biri söylenip geçti. Dört beş çocuk birbirine caka satıyordu.. Güneş sıcak bir yumruk gibi çatıların camların üstüne oturmuştu..

Yine anahtarları verdi. Yine kavak, yamru yumru dik merdiveni tükettik. Yine açtık Hakim Bey'in saadethanesinin kapısını..

- Önce şu kebabları soğutmadan yiyelim.. Sonra lafımızı ederiz. Ve de ikindi sonu kahve cemaatine yetişiriz.

Yatağın bitişiğindeki yer hasırına kebablı gazeteyi açtı:

- Haydi, dedi, âfiyet olsun..

Ve büyük bir iştah içinde tüketti lokmalarını..

- Şu ispirto ocağına bir çay koy.

Bağdaşını kurdu. Yatağın başucundaki Padişahlığına geçti. Yelek cebinden iki Birinci sigarası çıkarttı. Birini bana uzattı.. Sigarasının ilk dumanını güçlü bir nefesle oda boşluğuna üfledi.. Bağdaşını oynaştırdı. Yüzündeki çizgiler kalınlaştı:

- Yaa böyle.. Nerde kalmıştık? Biliyorum, biliyorum.. Henüz mağşuşlamadım. Karımdan kızımdan söz açtım sana. Osmanbey'deki iki daireli apartumanımdan söz açtım.. -oysa söylememişti bunu-. Zile'ye ilk gelişimde elbebek, gülbebektim. Tabii Hakimliğimde.. İnsanların itibarı, makama, cepte olan parayadır. Bunlar yok mu? Anan kırk el orospudur. Dünyanın bir numaralı namuslusu olsan, kırk iftira yamalığı yapıştırırlar namus esvabına, insanlık esvabına.. Çürük muşmulaya, çürük elmaya çevirirler. Allah aceb "İlâyıklı mahluk yarattım," diye öğünüyor mu bizimle? Her ne ise...

On dört yıl öncesinin Hakimi ile şimdiki 'Hakim bey' arasında Kaf-ı küf Dağı kadar mesafe var..

Şehir mi, kasaba mı her ne ise yerin birinde bir Boğa İstasyonu varmış. Mevsimde inekleri getirirler, boğalardan döl aldırırlarmış.. Boğalar arasında müşekkel, dağ gibi, göz dolduran bir yaşlı boğa.. Çaptan düşmüş bir boğa..

Bir döl zamanı, öğürsek on yirmi ineği Boğa İstasyonuna sokmuşlar. Bizim yaşlı boğa tenhalarda bir yerde.. Ama gür sesiyle "Böööğ, böööğ" diye bağırıyor.. Ve sağı solu inletiyor, ineklerden biri şekli şemailine, gür sesine

hayran olup bizim yaşlı boğaya yaklaşmış.. O hâlâ "böög böög" diye bağırıp durur. O iş için hiç mi hiç kıpırdaması yok. İneğin dişilik cilvesi tutmuş, sürtünmüş, burnuna vurmuş, önüne kıçını çevirmiş. Bizimki hiç oralı değil. Böğürüyor biteviye.. İneğin canı burnuna gelmiş:

- Bana bak bana, demiş. Boyuna, posuna, kükremene baktım da, seni bir şey sandım. Ne boş yere bağırıp duruyorsun?

Yaşlı boğa gülümsemiş:

- Yavrum, demiş. Biraz ötemdeki boğalar o kadar azgın ki, kükremesem, böğürmesem beni bile dizecekler.. Ancak böylece başa çıkıyorum onlarla...

Ben de, lafın, paranın kösteğine vurarak ayakta duruyor, itibarımı tazeliyorum. Böyle bir sahtekâr hayatı icat edenin... Neyse, yine diyeceğimize dönelim. Bir gün manifaturacı dostum:

- Hakim Bey, dedi. Emvâl-i metrukeden Maliye çok ucuz fiyatlarla tarla satıyor. Kuvvetli toprağı olan taban arazi.. Gozel gozel tarlalar var. Ben üç beş tarla alacağım. Eğer arzu edersen, dilersen, üç beş tarla da zatına alayım. Tarlaların fiyatları hoşaf parası bile değil...

Oğlum yavrum 'Emval-i metruke' senin anlayacağın 'terk edilmiş mal mülk' demektir. Bu, ev de olur, bark da olur. Bağ da olur, bahçe de olur. Tarla da olur. Hepsi terkedilip Maliyeye kalmış.. Sahibi olmayan mülke hazine sahip çıkar.. Zile'nin de dört bir yönünde, Ermeniler, Rumlar varmış.. Tehcirde, 'değiş tokuşta', onlar gidince malları mülkleri hazineye kalmış.. Benim Zile'ye geldiğim günlerde de o malların satış günleri imiş.. Hüseyin Efendi rahmetli manifaturacının adı.. "Pekâlâ" dedim. "Üç beş tarla da benim için al.."

İhaleye girmiş Hüseyin Efendi. Üç beş tarla da benim için almış.. Tarla fiyatı sudan ucuz.. Paralarını verdim.. Beş on gün geçmeden tapularını getirdiler. Ne de

olsa hakimiz? Her işimiz dakikasında 'gına' gibi un oluyor.. Un oluyor..

Hüseyin Efendi: "Hakim bey" dedi. "Ben sana aldığım beş tarlayı iki ortakçıya verdim. Tohum onlardan, emek onlardan. Çıkan mahsulâtın, yarısı onların, yarısı senin.. "Sağol, her bir şeyin emaneti sana.." "Heç bir küşüm duyma. Heç de endişe etme. Tarlalara verdiğin para, mahsulâttan iki üç yıla varmaz sıyırır evellallah kendini.." "Sağol, berhüdar ol," dedim yeniden..

Nitekim dediği gibi çıktı. O yılın güzü tarlalara verdiğim paranın üçte birini aldım. Köylüler hakkım olan buğdayı kağnılarla Zile'ye, Hüseyin Efendi'ye getirmişler. O da "sağolun," demiş almış emaneti. Buğday pazarında satmış.. Önüme bir koşam pangonot yığdı. "Buyur Hakim bey," dedi.. "Bala ver, gaymağa ver, yağa ver.."

Teşekkür edip desteledik paraları. Koyun cebimizdeki cüzdana sıraladık..

Adamın biri Hacca niyetlenmiş. Eyisinden zengin, bi zat.. Tek başına binmiş devesine.. Ve çıkmış yola.. "Kimse başıma gaile olmasın, para pul istemesin," diye.. Yolu Çöl'ü tutmuş.. Gider de gider. Lakin yol bitmeyi bilmez.. Biraz da yolu iyi şavullamış olmamalı ki ucu bucağı tükenmez, sağı solu belirsiz bir çöl ortasında kalıvermiş.. Gece gündüzü bilmiyor, gündüz geceyi.. 'Allah yoluna cenk ederiz' derler ya, bizim iki adım ileri atıp, bir adım geri giden Mehter Takımı gibi, iki adım öte, bir adım geri.. Çare yok.. Çöl, çöl, çöl... Bir serab bile yok.. Bir noktada deve yıkılmış, erzak bitmiş. Su tulumları kuruya kuruya, kıvrıla kıvrıla kalmışlar.. Deve uzanmış can yakan kumların üstüne.. Bozulamış.* Ve sonunda emanetini Rabbine teslim etmiş.. Bizim hacı adayı, kederli, korkulu gözlerle bakmış ölümün sessizliğine, ipini bağlamış devesine.. Çöl ortasında kalmış perimperişan.. Ama, garip yü-

* Bozulamak: Feryat etmek.

reğini bir şey serinletiyor: 'Bir torba altını..' Ölü devenin sırtındaki heybeden altını çıkarmış. Bağdaşındaki kucağına almış: "Nasıl olsa altınım var. Hem de bir torba. Elbette birileri geçer buradan. El ederim çağırırım. Bir akçelik hizmetlerine, ekmeklerine, sularına beş altın veririm, on altın veririm." Bakmış çölün boşluğuna uzun zaman. Ne gelen var, ne giden.. Güneşin ışığı sıcak sıcak, kâfir kâfir düşüyor üstüne. Ölü devenin ceset gölgesine sokmuş başını.. Güneş son gölgeyi de sıyırmış başından. Toparlanmış. Sırtını ölü devenin karın boşluğuna sokmuş.. Yeniden bağdaş kurmuş kendince. Başındaki poşu da güneşe destur diyemiyor. Altın torbası elinde. Bırakmıyor onu bir türlü.. Çöl eriyor. Sıcak kum kalçalarını yakıyor. Nerde ise kalça kemiklerini kaynatacak. Susuzluktan çatlayan dudakları son inimleri ile ıslanmış. Ve de bir feryat bırakmış: "Ey gökyüzü bir damla suyuna bir altın." Gökyüzünün maviliği güleç güleç. "Ey gökyüzü, yüce mavi bulut ağdır üstüme. Bir damla su, bir damla su insin dudağıma.. Ben hacca gidiyorum, Beytullah'a yüz sürmeye gidiyorum. Niyetim hac yolu, Allah yolu.. Ne olur ey mavi, bir bulut ağdır, bir damla su.." Gökyüzü inadına mavisini sertleştirmiş. Güneş de inadına sarısını arttırmış. Sırtını dayadığı ölü devenin karnı düşmüş. Aklı birden ışıldamış. "Devenin karnını yarayım" demiş. "Onun içinde su var." Altın torbasını bir yana bırakmış. Heybeden bıçağı almış, vurmuş devenin karnına. Bir "tıs" çıkmış sadece.. Karın derisini iyice yarmış. Göğüs boşluğunun kızıla çalan eti çıkmış karşısına. Güneşin sırtını delen sıcağını unutur gibi olmuş. Önce yalamış eti. Dudakları yitirdiği suya doyamamış. Yeniden yalamış.. Yok, yok, yok. Sudan bir zerre. Sonra dişlerini ete geçirmiş. Ağır bir sıcak yalamış dudağını.. Başını geri çekmiş, devenin karnından. Toparlanmış ve boşluğa bağırmış: "Ey gökyüzü, her damla suyuna on altın.." Çölün boşluğu "yook," diye yanıt vermiş.. "Her damlaya yüz altın versen de

yook.." "Bir yanımı keseyim, kendi kanımı içeyim. Susuzluğum böyle gider belki.." İçine yatmamış bu düşüncesi.. Bakmış, bakmış, bakmış uçsuz bucaksız boşluğa.. Kuru dilini bir daha yalamış. Sessizliği gök mavisinin sarıya çalan sesi bozmuş: "Yook, yok. Sana hiçbir şey yok. Sen Şam'dan eşin dostun birlik yola çıksaydın, zor gününde bir el omuzunu tutardı. Para her şey dedin, her zoru altınım bozar dedin. Altınlarının kulu oldun. Altın da beyliğinin inkâra dönüştüğü noktaya yakalandı. O da, sen de bencilliğinizde hiçbir şey olmadığınızı anladınız. Bencilliğin, paraya tapışın katilin oldu. Karar kat'î, sürüne sürüne öleceksin.. Aklım Allaha emanet dersin ya, O hiç emanetçi değildir.. O sana canını, bedenini, aklını emanet etti. Allah aklı olmayan hiçbir şeyi kurtaramaz.."

"Ölmeyeceğim," demiş. "Bir torba altınım var, ölmeyeceğim.."

Çölün gece serinliği abanmış üstüne. Üşümüş, üşüdükçe de susuzluğunu geçici bir süre unutur gibi olmuş.. Gökte yıldızlar pırıl pırıl.. "Yaa," demiş, "şu devem ölmeseydi, iki laf etseydik bizliğimizde.." Ve sırtını arka kalça büyüklüğüne yaslamış. Uyuyup gitmiş, torba altın kucağında. Uyandığı zaman sıcağın saçlarından tutup bedenini orta boşlukta salladığını hissetmiş.. "Vay başım", diye söylenmiş. Başını devenin açtığı karın boşluğuna sokmuş.. Yalandan bir serinlik duymuş..

Gök, kâfirliğini artırdıkça artırmış. Kum, büngül büngül kaynamaya başlamış.. Başını devenin karın boşluğundan çıkarmış. Ama, gel gör ki, yer zalım, gök zalım, güneş zalım.. Her bir yön pul pul sarı ışık.. Titreşir de titreşir..

"Suu, suu, su.. Her damlaya on altın.." Yer demir, gök bakır..

Aklına esmiş. "Devenin bağırsaklarında su kalmıştır." Bağırsakları yarmış. Kupkuru. Büzülmüş ince, kıvrı-

lan, uzayan bir çizgi.. Yüzünü devenin karın boşluğu derisine sürmüş. Kösele...

Ayaklanmış birden. Altın torbasını almış. Büyük bir dirilik çökmüş içine. Yiğitçe (!) beş on adım atmış ve yıkılmış. Çölün boşluğuna son feryadını bırakmış: "Bu altınların hepsi sizin olsun. Allah rızası için bir damla su. Su, suu, su.." Ve hikâye burada sona ermiş.

- Kalk bir çay daha doldur.

Parayı her şey sanar insanoğlu. Avam için doğrudur. Paraya elini kaptıran kolunu verir. Kendini kurtaramaz paranın esaretinden. Bir Allahın kanunu vardır dünyada, bir de paranın.. Her ikisi cenk ederler yeryüzünde birbirleriyle...

Bektaşi ne demiş: "Allah olmaya Allah değilsin, ama Allah'tan önce senin hükmün geçiyor dünyada.." Öyle bir gâvur şeydir para.. Anayı babadan, kardeşi kardeşten yâri yârdan ayırır. Bir defa esaretine düşmeyegör.. O esaret aslında büyük bir talihsizliktir.. İnsanın kendinden vazgeçmesidir.. Erimesi, tükenmesi, bitmesidir.. Kendi kendini inkâr etmesidir.. O çarka, o dişliye elini kaptıran kolunu alamaz.. Ve sonra o dişli tümüyle yutar insanın mânâsını... Bunun burasına 'para' denmiş.. Gökten şahini indirir.. Ama, "suu, suu, su," diyen, her yağmur damlasına on altın veren, kucağında bir torba altın olanı çöl ortasında inlete inlete öldürür.. Paranın lütfundan da, şerrinden de Tanrı sevdiği kulu korusun..

Aslında paraya pek meyli olmayan bir adamdım. Kadılığımda, Hakimliğimde, rüşvetin zerresini irtikâp etmedim.. Hiçbir zaman mürtekip olmadım.. Rıza felsefesine bağlıydım.. Aç açık kalmadım ömür boyu.. Derviş bir gönlüm vardı. Fuzulî'nin dediği: "Ne verseler ona razı".

- Bir çay daha doldur.. Gelelim lafın esasatına.. Daha önce söyledim. Birinci sene tarlalardan koşam ile para aldım... Tarlalara verdiğim paranın aşağı yukarı üçte birini.. "Bereket versin," dedik...

Yıl yıla devroldu. Bahar yaz ayları karışımında emekliliğim tebellüğ edildi. Aslında çok geç kalmıştı emekliliğim benim arsızlığımdan.. O zaman biraz da Hakim takımı kıttı. O aralık ilkokul öğretmenlerini Hukuk Mektebine kabul ettiler.. Kaşla göz arası hakimler çıktı.. Cumhuriyet bu kısa devreli hakimlere ihtiyaç duydu. Biz de haklı olarak tasfiyeye tabi tutulduk.

Eşe dosta vedâ ettim.. Beş sekiz ehbab tren istasyonundan uğurladı.. Aralarında Hüseyin Efendi de vardı. Kucaklaştık: "Tarlalar sana emanet," dedim. "Hiç kuşümün olmasın Hakim Bey? Güzde ne mahsul çıkarsa, hemen paraya çevirir, adresene postalarım.."

Zile-Haydarpaşa.. Bir uzun yol ki deme gitsin.. Yollar en son tükenir. Yeter ki, sen sabrına ortak ol..

On onbeş gün Sirkeci otellerinin misafiri oldum. Aslen İstanbulluyum. Zaman her şeyi boşluğa savurmuş. Konacak bir durağım yok.. Otuzlu yılların da gaileli günleri.. Hiç kimseye de yük olmak niyetinde değilim. İnsan cebindeki para kadar konuşur. Vaktiyle bir fıkra dinlemiştim. Aslında fıkra değil, bir Anadolu şehrinde geçen bir hikâye.. 1910'lu yıllar. Çorum'da mı, Yozgat'ta mı, oraların birinde Hafız Şahap diye, o güne göre okumuş, aklı başında bir zat varmış.. Cerbezer biri, tuttuğunu koparan biri.. Değil mutasarrıfınan, sadaretle cebelleşen biri.. Kendi davası için değil halk için, Allah için.. Hakimin, Hekimin, Mutasarrıfın, ehl-i mütegallibin zulmü karşısında isyan eden, Sadarete teller yağdıran biri.. Bir seferinde çektiği üç beş telgrafa Sadaretten cevap alamayınca fedaisi Zakir'e: "Yaz" demiş.

"Avusturya-Macaristan Sefiri Beyefendiye,

İstanbul

Müteaddid telgraf çekmemize rağmen, Sadaretten telgraflarımıza bir cevap alamadık. Maruzatımız zîrde arz edilmiştir. Ruhül Kudüs ve İsa hakkına istidamızın

makam-ı Sadarete isâline tavassutunuzu hörmetlerimizle rica ederiz."

Ve altına şikâyetnamesini eklemiş. Cevap aldı mı almadı mı bilemem? Ama anlaşılan cezbeli adammış.

Gelirlermiş ehli şekva Hafız Şahab'a: "Hafız Efendi, Mutasarrıflıkta şöyle bir işimiz var. Halledersen sen halledersin.." Hafız Şahab "olur, olur, giderim. Cebinizde üç beş altın var mı?" Var ise hemen sunarlar, yok ise tedarik edip gelirlermiş. Ve de Hafız Ağa gidip gelirmiş hemen.. "Yavrum, senin işin oldu. Al şu beş altını.."

Üç, beş, on otuz işi düşen Hafız Ağa'ya gelip derdi şekvada bulunur, her seferinde: "Getirin üç altın, beş altın" dermiş. Ve gider gelirmiş alakalı makama. Çoğunluğu Mutasarrıf.. "Yavrum" dermiş şekva ehline. "Senin işin olmadı. Al şu beş altınını.." Yıllar yılı bu hadisat sürüp gitmiş. Bir gün, bir ahbabı Hafız Şahab'a sormuş: "Hafız Ağa" demiş. "Sana müracaat edenlerden üç altın beş altın istiyorsun. Sonra da iş olsun olmasın altınlarını, liralarını iade ediyorsun. Bir türlü anlayamadık bunun sırrını?" "Ehbabım" demiş. "Eşşeği anırtan taşşağı. Siz bilirsiniz ben cebi cepkeni delik bir adamım. Halk yoluna, Hak yoluna bir dava tutturdum. Huzurum da bu.. Mutasarrıfın huzuruna beş kuruşsuz gitsem, dilim lal olur. Konuşmayı şaşırırım. Amma cebimde üç altın, beş altın olunca arslan kesilirim. Dilim açılır, belâgatım artar. Şahan kuş kesilirim eflâkinde. Olacaksa olur, olmayacaksa olmaz. Amma ben diyeceğimi derim altınlar sayesinde. Anladın mı aziz evladım.." Hafız Ağanın dediği gibi: 'Eşşeği anırtan taşşağı..' Ben lafının sahibi bir adamım, yaş doksan üç ama bunamadım şükür. Daha evvel çölde bir torba altını "Su, su, su" diye feryat ile kumlara saçan adamdan söz ettim. Şimdi de üç altın, beş altın hikâyesini açtım sana.

Bu aralık yakın minareden "Tanrı Uludur" sesi gelmeye başladı..

- Uludur, ulu olmaya. Sen bir çay daha doldur bana... Bu namaz da ne sık ki bir vakit bitmeden öbürü yetişiyor. Başa çıkana aşkolsun..

Sonra gülümsedi, sigarasını yeniledi. Bağdaşında el değiştirdi. Şamatalı çocukların sesleri doldu odaya. Güneş batıya eğildi ve Hakim Bey'in pencere camına vurdu..

- Evet, efendim nerde kalmıştık? Sirkeci otellerinde.. Param var hem de çok.. O güne göre çoktan çok. Ama hepsi helal para. Rüşvete banmamış para.. Rahmetlik karım pek müsrif idi. Bir de gösteriş meraklısı.. Hani, haspanın boyuna posuna yakışsaydı. Ne gezer!.. Boyu bir karış, dili bir karış... Git, atmayım garibe.. Nerde ise kemiklerinin zırnığı kalmamıştır. Ya, o çerçöp kızı? İstanbul'da kocası ile.. Ben Sirkeci otellerinde.. Adresleri yok. Olsa da gitmem. Tırnağın varsa başını kaşı yavrum. Bu dünya böyle işte..

Biz aslen Fatihliyiz. Büyük yangında yanıp gitmiş evimiz. Malta-Eskiali rampasında.. Ben o zaman hangi vilayette idim? Bilemiyorum şimdi.. Anam, babam da göçüp gitmişlerdi. Bir kara kuru bacım vardı. O mu oturuyordu? Onu da bilemiyorum. İrtibatımız tümüyle kesikti. Bacım sağ mı öldü mü, onu da bilemiyorum, insan kendinden vazgeçtiği zaman, her şeyden vazgeçmiş demektir. Yaa, diyeceksin evlat.. Kendinden vazgeçtin de bu vazgeçmezliğin ne? Bu perişanlığı, sefilliği, derbederliği kimin adına yapıyorsun? Kendi adıma, kendi adıma. Rezilliğimi tescil ediyorum kendi içimde. Kendimden acımı alıyorum. Başka da çaresi yoktu. Ohh ahımı alıyorum kendimden ve de ferahlıyorum. İnsan kendinden vazgeçince yine ahını kendinden alır. Rahatım şimdi.

Huysuzlaştı, toparlandı:

- Kalk gidelim, dedi. Hikâyeye yarın devam ederiz. Kahvedeki cemaat de laf bekliyor. Biraz da defi onların ayağına uygun çalalım..

Bu kez de Canân kaytarmıştı. Beynimi bir çengele takıp...

Ben de kahvenin önünde kaytardım. Bir cephanelik kontroluna gittim. Tel örgüler dışında iki er yorgun, gailesiz adımlarla dolaşıp duruyorlardı. Yine görünmezliği yeğledim. Dön geri ettim. Özlediğim lokantaya koştum. Bizim meyhane cemaatinin yarısı orada. Beni Yemen'den askerleri dönmüş gibi karşıladılar.

- Teğmenim buraya buyur, buraya buyur. Sürdü gitti. Bir masaya ivediden çöktüm.

- Şerefine..

- Şerefine..

Beynimdeki buğular arttı.

- Teğmenim, dedi biri. Tiyatora gelmiş Zile'ye. Ön ganepelerden beş sekiz goltuk ayırttık. Siz de bizim aziz misafirimizsiniz. Şeref verirsiniz..

- Hay hay, dedim.

Küçük bir sinema salonu.. Dolmuş taşıyor. Bir sigara dumanı göz gözü görmüyor. Minik bir sahne.. Bir darbuka, bir ud, bir klarnet ve iki okuyucu kadın.

"Nereden sevdim o zalim kadını
Bana zehr etti hayatın tadını.."

Oturduk ön sıraya.. Kadınların gözleri bende. Koskoca teğmen.

"Gönül yarasından acı duyanlar
Feleğin kahrına boyun eğermiş
Kara bahtın cilvesine uyanlar
Bir gün olur muradına erermiş.."

Devresi günler biz tiyatronun baş konuğu olduk. Hakim Canân'ı ve kahvenin sohbet ehlini unuttuk.

Sahnenin hemen önüne bir hasır koltuk koymuşlar: "Bu İnzibat Subayı'nın koltuğu". Bir hafta çaldık çağırdık. Kulise rakılar gönderdik. Sıcak sıcak öpücükler aldık garip hatunlardan.. Bir hafta sonra geçip gittiler. Yokluklarını üç beş gün içimde duydum.

Bu öyküden sonra yine birkaç gün Kaleden aşağı inmedim. Yalnız kalmak, içimde o dünyayı yeniden yaşamak istiyordum. Doyurmak istiyordum kendimi..

"Adalar sahilinde bekliyorum"

Denizci elbisesi giymiş, sevimli bir kızcağız denizci şapkasını kaldırıyor, seyirciyi selamlıyor, marş şarkı karışımı bir şeyler söylüyordu keyifle..

- Yaa, kaçak oğul! Bir günde söylemek istediğim hikâyemi ara ara günlere parçaladın. Olsun.. Eskiler ne demiş? Gökten ne yağdı da yer kabullenmedi? Evet, biz de bir cefa toprağı olduk, çektik bütün hışımları üstümüze.. Aslında insanda toprağın alçakgönüllülüğü vardır. Levhasının öbür yüzünde de gâvurluğun tümü.. Bunun burasına insan denmiş.. Defin derisine de vurur, kasnağına da..

Yavrum! Sen ibret olasıca insandan kork.. Dört bir yandan tedbirini al. Gafletine gelme insanın. Nereden ne zaman vuracağı hiç belli olmaz. Taşı hep cebindedir. Vaktini, saatini iyi bilir. Vurunca da yürek sırtının ortasına vurur. Ve de iflah vermez. Yıkılır gidersin.. "Nerden geldi?" dersin. Nereden gelecek? Canın ciğerin insandan.

Bağdaşında oynaştı:

- Çayı koydun değil mi?

- Koydum efendim..

- Çay hararet alır. Ama, şimdi bir karpuz olsa. Hemi de kankırmızı.. Eyisinden de soğuk.. Buz parçası gibi.. Ama yok. Her bir şeyin hayaliyle avunuyoruz. Çarşı pa-

zardaki kıçıkırık karpuzu da hayalimizin sultanı ettik.. İşte buna 'nasip şaşırtması' derler.. Ne nasibi be divane? Ne nasibi? İşine gelince karıncadan bir batman yağ çıkartırsın. İşine gelmeyince, "nasip, kısmet" dersin.. Ben insan kadar kendini aldatmaya yatkın bir mahluk görmedim. Her halde Allah da görmemiştir.. Kâfir takımının ne sağı belli, ne solu.. Benim gevezeliğim bitmez yavrum. 'Üç kuruş verir konuşturursun, beş kuruş verir, susturamazsın,' derler ya, işte o tamı tamına ben.. Sanıyorum, 'üç diyorum, beş diyorum.' İpi sapı belirsiz. Bizim Nafile hanım gibi.. Şimdi oturduğumuz bu yüce sarayıma bir hatun taleb ettim. Bana 'Nafile Hanım'ı gönderdiler. El bebek, gül bebek. Hayal hanemiz alıştı Nafile hanımın çizgilerine.. Korka korka yatağıma davet ediyorum. Kaşı çatık burun kıvırıyor. "Bir çay yapsana" diyorum. "Kolunda elin var. Kalk, çayını yap, bir çay da bana ver," diyor. Çayı yapıp götürüyorum. Bakıyorum, kaybolmuş.. "Nafile hanım, Nafile hanım.." Yok. Yer demir, gök bakır.. Netice Nafile hanımı da hayal hanemizden söküp atmadan gayri elimizde sermaye kalmadı...

İnsan hem kendinin eziyeti, hem de kalkış, yükseliş manivelasıdır. Sahtekârlığı yüzünden manivelası çok zaman eziyeti kaldırır. Ne dediği belli olmaz. Üç der, beş der..

Ben taa Fatih Medresesinden geldim. Aklımca nice Dersiâmlardan feyz aldım. Tarîk-i Nakşibendî, Melâmî, Halvetî müntesibleriyle tanıştım.. Girit giderken onlar "hu" çekiyorlardı.. Cephede, akl-ı evveller, keçinin kuyruk tutuşundan hava raporu yapıyorlardı.. "Cuma günü muharebe olmaz" dediler. Ama kâfir cumayı, mümayi dinlemedi. Netice: "Eller şehit, biz gazi.." Daha doğrusu "bok yerine gitti Niyazi.."

Bu aralık beş on saniyelik bir duraksama geçirdi. Kaşları çatılı çatılıverdi. Boynundaki kıravatı çözüp, yan kıyısına attı:

- Bu kerhanecilerin inadına takıyorum. Bunların hepsi Mustafa Kemal düşmanı. "Boynunuza bu yuları O getirdi," diyorlar. Bana diyemiyorlar, ama güçlerinin yettiği kıravat takanlara söylüyorlar. Ben de duymamazcılığa geliyorum, hiç oralı olmuyorum..

Bunlar bir gavm.. Görünürde Allahın kulu, Muhammed'in sadık bendeleri.. Aslında kuru Şeriatın bendeleri.. Akıl sermayesini 'yokluk' çengeline asmış bir kişiden ne umarsın? Gaflet çukuruna düşmüş zavallılar.. İflah olmaz beyin hastaları.. Acınacak taifedir bunlar. Gel gör ki: "Vah vah, delalete düşmüş, yoldan sapmış gafiller" diye onlar sana acırlar..

Bende oldum olası, taa çocukluğumdan beri 'haccavlık' var. Er yaşımda mahalleyi kırar geçirirdim. Fatih'ten Karagümrük'e kadar 'ünüm' vardı.. Aah, bir daha o çocukluk günlerime ulaşsam.. Allah, bir de geri geri saymaya, saydırmaya başlasa.. Doksan üçten seksen üçe düşsem.. Yetmiş üç, altmış üç, on üç.. Eskiali'yi yeniden birbirine katsam. Kadir günü Hırkayı Şerife giden kadınların, kızların eteklerini çeksem.. Lokum, şeker, simit satanlardan hissemi alsam.. Heyhat giden gün bir daha dönmüyor.

İnsan aslında eline geçen güne sahip çıkmalı.. O günü gelecek gün için rehine koymamalı.. 'Hadi ki Yedik Camisi' yapmamalı ömrünü.. Adamın biri varmış, işi gücü yerinde.. Bir cami yaptırmaya niyet etmiş.. Kendi kendine: "Nefsimden fedakârlık ederim. Her arzu ettiğim yiyeceği görünce: 'hadi ki yedik,' derim. Ona vereceğim parayı cami için bir yana atarım.."

Ve de öyle yapmış. Balık Pazarından geçiyor. Tezgâhlarda balıkların türlü çeşidi.. Canı çekiyor. Ama kararlı. "Hadi ki yedik" diyor, uzaklaşıyor ordan. Eve geli-

yor, atıyor parayı paranın üstüne.. Hasılı yıllar yılı nefsine zulm ede ede, bir iğne, bir iplik günün birine geliyor. Ve düşüyor yatağa.. Bakıyor gidici.. Topluyor çoluğunu çocuğunu başına: "Karım, yavrularım.. Sözüm ona ahretimi kazanayım diye bir cami yaptırmaya niyet ettim. Yemedim içmedim. Kan kırmızı karpuzları, kaysıları, şeftalileri, vişneleri, kirazları görür, canım çeker, ama cami hatırına birine bir kuruş vermezdim. Sizin rızıklarınızdan da kestim. Kuru ekmek, çökelekle sizi de terbiye ettim. Hep "Hadi ki yedik" deyip sizlere harcayacağım parayı kömürlüğün karanlığındaki bir küpe attım. Beni bağışlayın. Ama inadım inat. O parayla bir cami yaptırın. Adını da 'Hadi ki Yedik Camii' koyun.." Sözüm ona, oğulları babalarının vasiyetini yerine getirmişler. Şehrin birinde 'Hadi ki Yedik' isimli bir cami varmış...

Hadi ki biz de yaşadık.. Gayri kıçıkırık arabamız ileri itsen gitmez. Kendi haline bıraksan, geri geri kaçıp bir çukuru doldurur..

Söyleyeceklerimi gevezeliğim hasıraltı ediyor. İnsan bir defa özünün boş davasına düşmeyegörsün.. Manasızlığın batağında tepinir durur. Tepindikçe de, biraz daha batağa saplanır.. Tıpkı benim gibi.. Ama böyle başlamadı bu oyun.. Kendimin şahı, kendimin padişahı idim.. Kadılığın hakimliğin asil mülkünü yaşadım. Efendiliği baştacı ettim her zaman.. Her halimde insanlığa sahip çıktım. Hiçbir zaman 'devşirir' takımından olmadım. Rahmetli karıma şöyle derdim: "Karşında kendini bilen bir adam var." Burun kıvırır, omuz sallardı. "Bana ne?" der gibi.. En yakınıma anlatamadım. Anlamak elbette bir istidat meselesidir. Üstelik insan karısı, kardeşi ile sınırlı değildir. İnsan, insanda başlar, insanda biter.. En son insanda battım ben.. İdraksizliği, küçüklüğü kendime arkadaş edindikten sonra.. Terazimin okkası, dirhemi dağıldı dört bir tarafa.. Endazemin eni boyu ölçüldü..

Vaktiyle İran Şahlarından biri, bir ferman çıkarmış: "Endaze on santim büyüyecek, ama keten, basma, kumaş fiyatları bir kuruş artmayacak.." Bunun burası Şah ve fermanı. Emri devletine karşı gelinir mi hiç? Haşaa.. Kumaşçılar kara kara düşünmeye başlamışlar.. Bir hile-i şeriye gerek.. Kendi aralarında 'meşveret meclisi' kurmuşlar. Aralarından bir akl-ı evvel çıkmış: "Arkadaşlar," demiş, "Şah endazeyi on santim uzattı. Bizim dokuduklarımızın da fiyatını dondurdu, sabit bıraktı. Biz de şimdi kumaşın eninden on santim çalarız. Doksan santim yerine seksenden dokuruz her bir şeyi. Ve de olur biter." Öyle yapmışlar, olmuş bitmiş. Bir de kıt'a döktürmüşler:

Şah bize zulm eyledi,
Arşını uzun eyledi
Biz de Şah'a fendeyledik,
Enini dar eyledik.

İnsanınan başa çıkana aşkolsun.. Ben kendime zulm eyledim, arşınım uzun eyledim. İşte hal-i keyfiyet ortada.. Üstelik gönül kuşum çırpına çırpına ölüyor. Her şey elini çaresizliğe buladı.. Müddet ile nisbeti birbirine karıştırdım. "Olmaz" dersin ama, oluyor işte..

Her ne ise.. Sirkeci otellerinde bir müddet süründük.. Cebim, koynum para dolu.. Dönüp bakıyorum Fatih'ten yana. Ne Eskiali, ne Malta.. Ne ana baba yurdu.. Zaten büyük yangın evi barkı alıp götürmüş. Derler, yangın yeri belli belirsiz bir arsa kalmış.. Arayıp sormadım bile.. Kendi kavgam bana yetiyordu. Toparlanmam gerekiyordu.. Keçenin dört ucunu suya bırakmakta fayda yoktu.. İnsanın kendinden büyük dostu, kendinden büyük düşmanı olmaz. Kendime kendi içimde dostluğum tuttu. Aradım birkaç arkadaşı.. Bana Şişli-Osmanbey'de iki daireli bir apartuman buldular. Hemen satın aldım. Boş katını dayadım, döşedim. Kiracıya "Güle güle otur" dedim. Beni hiç aramayan kızım, damadım, nasıl olduysa

geldiğimi duymuşlar, adresimi bulmuşlar. Senin anlayacağın, kokuyu almışlar. Bir gün çıkageldiler. Elim o kadar mübarekmiş.. Öptüler de efendim öptüler.. Sonra daireyi bir kolaçan ettiler. Kızım:

- Baba, dedi, bu kilimler salona hiç yakışmamış. Köy evine dönmüş.

- Bak, koltukta oturuyorum, dedim kızıma. Kilim ne? Hasır da benim baştacım.. Öyle istedim, öyle yaptım. Ben kırk elli yıl Anadolu'nun mihnetini yaşadım. Oranın insanı ile haşır neşir oldum. Kadılık kürsüsünde de oturdum, yer hasırında da.. Yürek sermayemi insanlarla paylaştım.. Gelgelelim sizin insan sermayenize? Lütfettiniz, aradınız, buldunuz.. On otuz sene sonra.. Zaman adamın anasını alt tarafından gıdıklar. Siz de elliye doğru merdiven kurmuşsunuz. Eviniz varsa, rahatınıza bakın. Yok, kirada iseniz, çıkın gelin buraya.. İstediğiniz gibi dayayın döşeyin.. Hasırlı, kilimli bir oda bana yeter. Ötesinde de, siz isterseniz cirit oynayın..

Derlendiler, toparlandılar, hafta geçmeden geldiler. Kızım gönlünce dayadı, döşedi. Bize de 'Can şenliği' çıktı. Dünya yeniden tatlandı. Ben, 'el bebek, gül bebek..' Kiradan kurtulmuşlar. Üstelik cehennemin dibinden Şişli'ye, Osmanbey'e gelmişler.. O zaman Şişli İstanbul'un tac-ı devleti olmaya namzet. Beyoğlu -Pera- büyük saltanatını sürdürüyor. Beylerin şahı bir Beyoğlu... Beyoğluna çıkmak, İstiklal Caddesinde bir tur atmak, Taksim'e doğru yürümek, bir ibadetti sanki.. Fatihlisi, Eyüblüsü, Kadıköylüsü, hasılı tüm İstanbullusu "Beyoğlu'na çıktı" diye öğünürlerdi.. Ben de arada bir tramvaya biner, Galatasaray'da inerdim. Pasta salonları vardı. Nisuvaz vardı. Büyük bir salon.. Şairler, sanatkârlar gelirdi. Edib, âlim zatların sohbet yuvası idi.. Bir sütlükahve içer, yeniden tramvaya binip Osmanbey'i bulurdum..

Yaşım seksen. Ama dipdiriyim. Bastona da gerek duyduğum yok.. "Niye tesbih merakım yok?" diye içimden çok söylenmişimdir. Sonra aldım. O da bir defi gam âleti.. Bir çeker, bir sallarsın. Islık çalmak gibi bir şey. Efkâr dağıtmaya birebir.. Niyetine göre elinde döner durur.. Otuz üçlük ise, istersen her on birde bir: "Yâ sabır," dersin. Otuz üç bitince keyfine göre "Veladâlin, âmin" dersin.. Bir daha çevirirsin. Yeniden ne diyeceğini keyfine danış.. "Yâ Hak" de, "Yâ Rahman" de, "Ya Rahim," de.. Mübareğin ism-i celili de bitmez ki.. Elinde tesbih dolap beygiri gibi döner durur, sen de gönlüne göre ferahlar gidersin..

Keyfim yerinde.. Evde âhenk yerinde.. Gelenimiz, gidenimiz eksik değil. Hoş bir dünya.. Böyle bir dünya içinde o yılın güz aylarını bulduk. Ben, Zile'den bir ses beklemeye başladım. Tarlaların hasılatından bir haber..

Bir gün bir mektup geldi Zile damgalı..

"Muhterem Amca,

Babamız sizlere ömür vefat etti. Son deminde: "ama yavrularım, Hakim Bey'in hakkını köylülerden alıp, adresine ulaştırın," dedi. Biz de vasiyeti gereği köye gittik Harman hasın kaldırılmış. Ortakçıları bulduk. "Hakim Bey'in hakkını niye Zile'ye getirmediniz? dedik." "Ne Hakim Bey'i?" dediler. "O, babayın hatırıydı.." Donduk kaldık.. Çaresiz döndük kazaya.. Tarlanızı, hakkınızı biliyoruz. Ama, bizim onlarla cebelleşecek gücümüz yok. Üstelik tüm köy, bizim pılıpırtı müşterimiz. Onlarla kötü olmak istemeyiz.. Durumu arzeder, hürmetle ellerinizden öperiz..

Bekir ve Seyfi"

"Öp babanın elini.." Mektubu bir daha okudum, bir daha okudum. Yine mırıldandım kendi kendime: "Öp babanın elini. Eşşek bir sıpa doğurdu, kuyruksuz, kulak-

sız. Öp babanın elini.." Koca Kadıya, koca Hakime oynamıyor bu oyun.. Güldüm kendi kendime. Mektubu kıvırıp bir tarafa attım.

- Kızım, bir kahve, dedim. "Yaa, hiç hakkım yokmuş. Hakim Bey de yokmuş, hukuk yokmuş.. İnsanlık hak getire.. Olur köylü efendiler olur. Görürsem söylerim.."

O gece uzun süre kendimle meşverete girdim. Bu meşveret bir paket sigaraya mal oldu.

Ben insanı aslında tabanından bilirim. Tabanı kaypak, olmam diyesice insanoğlunun.. İşine göredir, gelişine, gidişine göredir.. Faydasının esiridir. Din, devlet tanımaz, sahtekârlık yürek sermayesidir. Ama, iyi gizlemeyi bilir.. Bu işte tilkiye rahmet okutur.. Bunun burasına insan denmiş.. Onu gördüğün yerden kaçacaksın.. Aah, neylersin ki insanla kurulmuş düzenimiz.. Hem ağlayıp, hem gitmekten başka çare yok..

Ertesi sabah sütlü kahvemi içtim.. Geçmiş gece, kendimle bir meşveret tutturup karara varmıştım: "Yavrum Canân, bu deyyuslar bu işi yapar.. Hakimliğinde binlercesini gördün. Bir sen eksik imişsin.. İşte senin başına da geldi. Yarın, hakim huzurunda "eşhedüyü" çöktürür, rahatlıkla inkâr yoluna giderler.. Elli yıldır tanıdığın insanlar bunlar.. Bunların kıblesi olmaz. Ne taraftan kuvvet yeli eserse, ona göre kıble tuttururlar.. Sen de kendine göre bir yel ol.. Tapun cebinde. Koskoca da yılların hakimisin.. Yol senin, yordam senin.. Kalk git, var Zile'ye. Önce meşveret eyle. Akıllarının altını çal.. Olmadı, mahkeme senin eski kapın.. Üç beş ayda halledersin işini. Satıp savıp dönersin yine bu kâşaneye...

- Kızım, bir sütlü kahve daha yap, dedim..

Devresi günler:

- Hazırlayın benim valizimi, yine yol görünür garib serime, deyince şaşkına döndüler.

- Nereye Baba, diye inledi kızım..

- Şunun şurası Zile.. Zile'ye kadar..

- Baba, şunun şurası Zile olur mu? Kaç günde geldiğini anlatmadın mı bize? Yoksa, biz mi seni rahatsız ediyoruz? Öyleyse, biz hemen çeker gideriz.. Sana bakacak bir kadın buluruz. Eli ayağı düzgün.. Biz sana bakmıyoruz, sen bize bakıyorsun.. Sayende kira derdinden kurtulduk. Sonra sen benim babamsın.. Senin dölünden düştüm.. Garip anam, ben ölürsem bu adam sefil olur, derdi. Dediği çıktı. Yıllar yılı tek başına sersefil döndün dolaştın, tüm bir memleketi. Gördüğünü gördün, tattığını tattın.. Yaşın seksen. Son ömrün sayılır bu günlerin.. Gel, baba gitme.. Bizi bir acı ile yakma..

Ben kör kadıyım, durur muyum?

- Ananın zulmünden, kala kala bir lütuf sen kalmışsın.. Yine de nur olsun toprağı.. Helallaşmadan gittik. Sana gelince, sen sağol, koşa yaşa.. Davasız erkek kadından sayılır. Benim de bir davam var. Hemi de insana dair. Ben ununu elemiş, eleğini duvara asmış bir kişiyim. Ömür boyu haklıyı haksızdan ayırmaya çalıştım. Elbet haklının yanında oldum. Şimdi ortada büyük bir haksızlık var. Tapulu tarlamı ekip biçenler, hem sözleşmeden doğan hakkımı vermiyorlar, hem de tarlalarımın üstüne yatmaya çalışıyorlar. Buna, nisbetsizlik değil, Allahsızlık derler.. Gideceğim, hakkımı alacağım. Yoksa buradaki rahatlığım bana zehir lokması olur. Kendimi diken üstünde oturmuş sanırım..

Damadım da:

- Baba, dedi. Niye olmayacak bir dava için kendini zora koşarsın? Ben de bilirim o ehaliyi.. Aslında şaşkınlığa uğratılmış garipler.. Birbirine ettikleri zulmün acısını bir başkasından almaya çalışırlar. Hakimlik zamanında hakkını bir yerine beş verenler, sen kuvvetten düştükten sonra, ellerinden gelse, kol atar, yüreğinden ciğerini sökerler. Çünkü, her birinin, bir diğerinden ciğeri sökük.. Yine sen bilirsin, ama gitmesen iyi edersin...

- Benim rahatım, huzurum, haksızlığa isyan etmektir. Ve onunla muharebeye tutuşmaktır. Yaşımı, başımı biliyorum. Bu kerhanecilerle cenge tutuşmazsam, hukukumu, hakkımı arayıp sormazsam, tüm âlemin başına belâ kesilirler. "Koca hakimin hakkının üstüne oturduk, ne oldu? Heeç" Ardından merhum arkadaşımın tarlalarının üstüne oturmaya çalışırlar.. Astıkları astık, kestikleri kestik olur. Ama, diyeceksin: "Senin iki haksızın bir dünya mı? Başkaları, binlercesi, on binlercesi yok mu?" Var var. Neyleyim, ben kendime göre bu haksızlık bendinin önünü kapamaya çalışacağım. Bir 'ibret' tablosu çizeceğim. Herkesin evinin önünden Bağdat'a yol gider.. Herkes evinin önünden yola çıksın ve haklılık Bağdat'ında buluşsun.. Bilirim, bir ben ölmeyinen dünya bozulmaz.. Bir benim Zile'ye gitmem ile dünya düzelmez.. Ben, haksızlıktan, edepsizlikten, kâfirlikten, insansızlıktan hakkımı alayım da, gerisi dava güdenlerin olsun...

Damadım, kızım beni Haydarpaşa'dan uğurladılar. Eller şehit biz gazi.. Yine düştük yollara.. Eskişehir, Ankara.. İndir, bindir. Kayseri-Sivas-Samsun.. Tren de bir gider ki, benim gibi... Bir aah, bir poff.. Hasılı kelâm zar zor bulduk Zile'yi.. İndik elimizde kör bir valiz.. Gün başını almış gider boynu bükük.. Otel denilen hana "merhaba" dedik.. Bu ikinci geliş. Birinde, 'Hakim Bey', birinde ne halt ettiğini bilmeyen bir kişi..

Devresi gün her şeyi toparladık. Sağdan soldan sahip çıkanlar oldu.

- Vay, Hakim bey, dediler. Hoş geldin, sefalar getirdin.. Şereflendirdin kasabamızı..

Daha iyi bir otel hanına yerleştirdiler. O zamanlar kim gelir, kim gider Anadolu kasabalarına.. Haftanın bir günü, bir pazar olur, üç beş seyyar esnaf, ya gelir, ya gelmez. Motor yok. At, eşşek, kıçıkırık tekleme araba.. Kazanın pazar tekmili bu.. Zile pazarı "meşhur" derler. Ben

göremedim. Bir yerin adamı 'adam' olacak.. Okka, dirhem tartacak. O zaman dünya bir başka olur.. Zile ehalisi iyi idi. Ama, yeterli, doyurucu değildi. Herkes kendi davasında.. Ve de kendi çıkarında.. Sen sor bana? "Kim, nerde, kendi çıkarında değil? Nerde, kendi ötesinde Allah rızası için, nefes alıp veren bir insan? Ben görmedim. Görenlere selam olsun.. Kendi nefsimde de hiçbir zaman Rabbaniyet bulamadım.. Soluğum benden başka bir kimseyi ne ısıttı, ne taşıdı.. Ağzımdaki sarımsak kokusu değil, ruhuma sinmiş pis koku, arsız arsız bir tesellide yürek komşum oldu.. İnsan kendini çok aldatmaya çalışır. Ama, bir türlü işin içinden çıkamaz.. Kendi benliğinin kokusu sinmiştir içine.. Arsızlığında da kendinden üç mesafe öteye gidemez..

Kendimi, yaptığım bir buçuk yıllık Hakimliğimden daha ağır satmaya çalıştım. Önce tutturamadım. Sonra hakimlerle ehbab olunca, hakimler: "Canân Ağbey gelmiş" deyince dostların bakışı birden değişti. Eski hakimlik günlerimize kavuştuk. Gördüğün, kahve cemaatı doğdu..

Bir aralık: "Bana bir göz oda bulun. Ben, otelde kalmak istemiyorum," dedim. Bula bula bu derbederhaneyi bulmuşlar.. Geldik ve yerleştik.. Gördün dört bir yanı. Aslında burada it de yatmaz. Kusura bakma yavrum, ben itin bile yatmayacağı bu derbederhane, rezilhanede on üç yıl yaşadım.. Niye mi, neden mi? Daha önce anlattım. Bu hikâyenin gerisini yarın anlatacağım.. Yoruldum şimdi. İpi sapı karışmış bir geçmişi anlatmak insanı kötüsünden yoruyor.. İnsan yarına bakamazsa, geçmişin enkazı altında boğulur, ölür.. Soluksuz kesilir. İnsan arsızlığı yaşama sermayesi yapmayınca, yürek nefesi daralır.. Al'ı al, moru mor göremez.. Renkler birbirine karışır. Lalenin rengini gül yutar. Çiğdemin rengini sümbül.. Bir alışveriş alıp başını gider.

13

Devresi gün ben de kaytardım. Meyhane, kumarhane dostlarım beni alıp Zile'nin bağlarına götürdüler. Halılı, kilimli yer sofraları kuruldu. Ateşler yakıldı. Külbastılar yapıldı. Hafifinden, poyrazından serin bir yel değil bedeni, yüreği okşar. Söğüt, nazlı nazlı ırgalanır. Deredeki su, akmasını unutur. Dalda üzüm alacalıktan olgunlaşmak, gülümsemek ışığına yakalanmış.. Ayna tutmuş yüzüne.. Elma, dallarda kırmızıya el atmış. Erikler, koyu morun çapkın bir tavrını yakalamış. Adını bilmediğim bir armut türü, orta bir yel esişinde 'pıt pıt' bırakıyor olgunlarını. Südü sağılan bir koyun gibi rahatlıyor. Yel hızını tazeledikçe kavaklar bir sağa, bir sola 'eyvallah' tazeliyorlar. Doğadaki cümbüş uzayıp gidiyor.. Ki, deme gitsin.. Dört bir yanda 'cümbüş' tamam. Başladı tellerde mızrap oynamaya..

Meşeler güvermiş, varsın güversin
Söyleyin gamsıza durmasın gelsin.

Yenildi, içildi. Çalındı, söylendi. Sonra, bizim pokerci takımı gün batıya sarkmadan, bir kilim halı serdiler dere kıyı çemenliğe. Bağdaş kurdular. Poker tavrının gururu incindi. Onlar hiç oralı olmadılar. Huyları, âdetleri buymuş.."

"Pot, üç pot, rölans, üç as, ful, kare.."

Bakıyordum bizim ağaların keyfine. Nasıl da rahat idiler.. Yaşamı yeniden tutan bir halleri vardı.. Sonra döndüm kendi dünyama. Bağdaşımda ve soframda idim. İki garib kalmıştı yanımda. Biri sazının üstüne yıkılmış.. Uyarttım.

- Çal, söyle, âşık, dedim.

Samranır gibi:

- Başüstüne komutanım, dedi. Birden dikleşti: Ben bir gideyim, derede elimi, yüzümü yıkayayım öyle geleyim huzurunuza..

Kuş gibi gitti, geldi. Bağdaşını kurdu. Sazını kucağına çekti..

Gökyüzünde bölük bölük turnalar
Yok mu insafınız aldı dert beni,
Şahin kanadında yavru kuş gibi
Tuttu dört yanımdan yoldu dert beni

Bu dert verdi benim ile el ele
Çok uğraştım konamadım bir dala,
Giyittim, kuşattım verdim tellala
Satılmadı yine buldu dert beni.

Geçen günün yorgunluğundan yataktan zorla kalktım. Kalede sabah çoktan başlamıştı. Odamın önünden erler gelip gidiyordu. Şubenin avlusunda sesler birbirine karışıyordu. Ben de, odamda üç adım gidip, üç adım geliyordum. Dilime takılmıştı geçmiş günden türkülerinden iki dize:

"Giyittim, kuşattım verdim tellala
Satılmadı, yine buldu dert beni.."

Ne derdim vardı? Dert aslında beni hiç arayıp bulmamıştı. Yirmi bir yaşında, sağlıklı bir kişi idim. Üstelik koskoca bir teğmen ve de Zile Muhafız Takım Komutanı.. Yalnız bu rütbe yeterdi kendini bilen bir adama.. Sonra, o dostlar, o sevgililer.. Sevgili Amasya.. Daha bir buçuk yıl önce Yozgat'ta yokluğun sümüğü akan insan.. Baban seni Yedeksubay Hazırlık kıtasına göndermek için on iki buçuk lirayı nasıl buldu? Nasıl cebine koydu? Biliyorsun geçen yılın bu acı tablosunu.. Şimdi sen nimet

azgınısın.. Buldun, şımardın.. Otur, oturduğun yerde.. Benim de küfür kapımı açma..

Böyle konuşup, kendimi iyice sıkıştırdım. Ama içimde bir keder bunaltısı vardı.. Dünya bir ben değildim. Görmemiş miydim evimde, mahallemde, bitişik komşumda yokluğun sicim sicim büktüğü insanları? Görmüştüm, hemi de çoktan çok.. Ağıt havaları yaralamıştı yüreğimin kulağını.. Hepisi de yokluğu, derdi, kederi pazara sürmüşler, bir alıcı bulamamış, yeniden yüreklerine sarmışlardı..

Bu duygular içinde, dirliksizliği sırtıma sarıp indim Kaleden aşağı..

"Tanrı uludur, Tanrı uludur.." Öğle ezanı okunuyordu.. "Tam," dedim, "Hakim Bey'in boş devreye girdiği saat." Cemaat namaza gitmiş, o elini yumruklaştırmış, bastonu ile birlik çenesine dayamıştı.

Saygı ile yaklaştım. Bir süre gelişimin farkında olmadı. Yarım yamalak bakışı pis masanın bir noktasına çivilenip kalmıştı. Gramafondaki taş plak dönüyordu. Hafız Burhan söylüyordu:

"Her yer karanlık, pür nur o mevki,
Mağrib mi yoksa mahşer mi Yarab"

Sessizce oturdum masaya. Bir süre gelişimin farkında olmadı. Canân'ın başı müziğin ritmine uymuştu. Hafif sağ hafif sol yapıyordu. Sonra kırpık gözleri tümüyle kapandı. Dudakları kıpırdanıyordu. Kendi içinde duyduğu bir sesle: "Makber mi Yarab," diyordu. Ya da bana öyle geliyordu..

Şarkının bitişi ile başı yukarı kalktı. Gözü açıldı ve beni gördü.

- Yaa, dalıp gitmişim demek.. Geldiğinin farkında olmadım.. Daldım da ne yaptım, nerelere gittim? Sorsan cevaplayamam bunu.. Her halde yakında uçacağım. Ka-

natlarım gerilmeye başladı. Kalk şimdi, eve gidelim şu cemaat gelmeden. Gevezeliği orada sürdürürüm..

İlk kez bastonuna çöktüğünü gördüm.

- Yavrum, biraz ağır gidelim. Tükenmedik yol olmaz. Benim yolum üç beş arşın.. O üç beş arşını da topallamadan tüketeceğim. Yavaş giderim, ama topallamam..

Bir duvara dayadı sırtını.. Ve salladı bastonunu bir süre..

- Oğul sen Buda'yı bilir misin? Buda benim gibi inatçı bir adam. O benden önce mi geldi, ben ondan daha mı önceyim? Bunu bilemem işte.. O, iki bin beşyüz yıl önce gelmiş. Bir dava tutturmuş.. Şu peygamberlerin davalarına bakar da şaşar kalırım.. Kim haklı, kim haksız belli değil.. Hangisine "evet" diyeceğimi şaşırdım ben.. Onuncu asırda Ebülülâ Maarri nam bir Arap feylozofu var. Irak'ın Maarri kasabasından.. Âmâ, yani kör. Bir gün, bir feryat bırakıyor: "Yarâb," diyor? "Mecusi ateşini yakmış beni Sana çağırır. Havradan ses gelir "bana gel" diye.. Kilisenin çanı durmadan çalar, "Rab burada" diye. Müezzin minareye çıkmış: "Allahu ekber," der ve insanları kurtuluşa çağırır.. Söyle Rabbim, ben hangi tarafa gideyim?.. Yıllar önce karar verdim. Hiçbir tarafa gitmeyeceğim. Doğrudan doğru Rabbimin zatına gideceğim.. Buda'da da 'Nirvana' var. Öldükten sonra Allaha karışmak. Her hal dünyaya ilk gelişimde Budist imişim.. Söylenen sözün okkası, dirhemi ne olursa olsun, o söze inanacak akıllılar ve aptallar daima mevcuttur yeryüzünde.. İnsan aslında çaresizdir. Çaresizlik cehaletle bir olunca idraki yok eder. Şu garib Türk ehalisini Osmanlı beş yüzyıl cehaletle besledi.. Akıl sermayesine bir akçe vermedi. Bakma Sinan'ın diktiği o muhteşem abidelere.. Saf, masum milyonlarca insan girdi çıktı. Allaha minnetlerini, teşekkürlerini sunmak istediler. Cehalette mânâ olmaz. Cehl ile de Hak bulunmaz.. "Uyduk imamı azize, Allahu ekber.." Cahilin sesini Allah duymaz..

Sırtını dayadığı duvardan kendini kurtardı. Bastonuna bastı:

- Evimize gidelim. Hiç kimse "Hakim Bey duvara yaslandı, öyle kaldı" demesin..

Eve geldik. Merdivenleri iştahsız çıktı. Oturdu yatağının başucuna. Başını duvara dayadı..

- Çay yap, dedi.

Yorgundu. Yelek cebinden sigarasını iştahsız iştahsız çıkardı:

- Bana, yılgınlığıma, yorgunluğuma bakma.. Buda hasta.. O günlerde de söz verdiği bir kasabaya gidip vaaz verecek.. Ve sözünde kararlı.. Tilmizleri: "Aman efendim istirahat et. Hastasın, sağlığına kavuş, sonra yola düşeriz," demişler. Buda kararlı.. "Yok," demiş. "Biliyorum hastayım. Öyle hastayım ki, burada, hemen ölmem işten bile değil.. Ama ben söz verdiğim o vilayete gideceğim.. Son vaazımı vereceğim. Ve sonra orada öleceğim.. Nirvana... Dediğini yapmış. Veba, ya da kolera. Bunlardan biriyle eriyip tükenirken, o şehre varmış. Büyük bir topluluğa vaazını vermiş. "Tamam" demiş. "Tamam. Ruhumun Tanrıya karışma saati geldi..."

Her inadın, bir muradı vardır. Hayrına mı, şerrine mi bilinmez.. Bizim bu taraflarda, adamın biri, kahvede arkadaşlarıyla sohbet ederken, birden bir hal gelmiş. Coşmuş. Dört bir yana konuşuyor: "Çarem yok. Bu dert beni iflah etmez, pareler.. Ne çoluğum çoluk çocuk, ne karım karı.. Bir yürek parçam yok olmaz olası dünyamda.. Yüreğimin de çarpışı hiç mi hiç eyi değil.. Bu kahvede size bir vasiyet bırakıp, eve öyle gideyim. Ben bu gece öleceğim. Ali Çavuş'ta on altınım var. Onu alıp, altıma-üstüme verin.. Feruz'daki alacağımı bağışlayın.. Gelip arada bir kabrimde Kur'an okursa ruhum şâd olur. Ve alacak, verecek hikâyesini burda bırakıp ben size derim ki: Gördüğüm kadarıyla, hiç birbirinizi sevmeden bu

kıraç hayatı sürdürdük. Bundan sonra kanallarınıza su bağlamayın. Yüreğiniz varsa, ekinleri yeşersin. Ben gidiyorum. Helal edin hakkınızı..

Ve çıkıp gitmiş evine.. Karısı "buyur" etmiş. Bizim Ağa, suskun, donuk.. Ölmeyi bekliyor sözü icabı. Ama, ölümün bir türlü geldiği yok.. Canı sıkılmış. Kahve cemaatına sözü var, vasiyeti var.. Çoluk çocuk odayı aralayıp gidince, var olan sicimi bulmuş. Tavandaki 'bağdadıya' dolamış. Sicimi sallandırmış. Kendini asmak üzere. O aralık hafif gürültüden karısı şüphelenmiş, kapıyı aralamış. Gördüğü tablodan ürpermiş, feryadı basmış: "Yetişin, yetişin.. Bizim adam kendini asıyor.." Adam bir eli ipte bağırmış: "Sus ulan gâvur karı. Ne karışıyorsun işime.. Senin bir boka aklın ermez. Ben kahvede, el içinde vasiyet ettim. Ölmeyince olmaz.."

Biz de el içinde vasiyet ettik. Ölmeyince olmaz yavrum.. Bu işin sonunu almazsam, kendimi kel, bodur görürüm. Kimsenin huzuruna çıkacak yüzüm kalmaz.. İlk evvel kendi özümün huzuruna çıkacak yüzüm kalmaz. Önce kendime rezil olurum, sonra elaleme.. Kendimden vazgeçmeye hiç niyetim yok. Alırım ahımı, koymam ellere..

Her ne ise kendimize göre bir dirlik düzenledik. Manifaturacı rahmetliğin dükkânına gittim. İki oğlu 'el pençe divan'..

- Yavrularım, dedim. Gidelim köye, ortakçıları görelim. Hali keyfiyet ne? Anlayalım.. Davul tersinden çalarsa, biz de zımbırtımızı bırakırız.. Allah korkusundan zerre nasibi yok bunların.. Göz göre göre tapulu tarlalarının üstüne oturacaklar, hiç de sıkılıp utanmadan: "Ne Hakim Bey'i?" desinler. Babanızın hatırı için bir şeyler verdiklerini söylesinler..

Rahmetlinin oğullarından birini alıp köye vardım..

- Selamünaleyküm.

- Aleyküm selam..

Yaşlı, orta yaşlı on, on beş kişi, caminin gölgesine çömelmiş.. Bir "merhaba" gitti gırla.. Hal hatır soruldu. Bizim iki ortakçı da aralarında imiş. Hiçbiri bize "odaya buyrun," demedi. Bir sigara sunan da olmadı. Demir kazık gibi kaldık karşılarında.. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Bir keder, bir hırs kapladı içimi. Konuştum kaşla göz arası kendimle.. Ömür boyu bunların gayretine yelmiştim. Bakışıma aktarmadan kendimle bir muhasebeye giriştim. "Ulan eşşek dölü, ulan kendini vazgeçmişliğe satan adam, ulan idrak yoksunu, küçüklüğün ahır kapısı.. Ulan, varlıkla yokluğun aşağılık temsilcisi.."

Köylünün yüzü donuk.. Adamlıktan, sevgiden eser yok. Ben de esersizim..

Birden suratımı siyasete boyadım. Güleç güleç bizim ortakçılardan birine "gel" der gibi el ettim:

- Arkadaşını da al gel. Mabeynimizde bir meşveret edelim..

- Ne meşvereti, dedi. Diyeceğin bir şey varsa, alenen açık şu cemaat içinde söyle..

Bir daha köylüye baktım. Hiçbirinin suratında hayır alameti yok.. Üstelik kıl ucu üstlerine varsan, şimşek olup çakacaklar, dolu olup inecekler.. İnsan isterse, ya da hadiselerin hızlı oluşu karşısında, bir saniye ölçüsünde on otuz dünyasını birden yaşar. Kadılığım, hakimliğim, ölen karım, çoluk çocuk, insan, Türkmen, Selçuk, Osmanlı, Mustafa Kemal, Tanrı uludur, Haydarpaşa-Zile hattı, ispirto ocağım, çaydanlık saniye ölçüsünde aklımdan gelip geçtiler.. Hafif, orta arası bir yel esiyordu. On otuz adım ötemizde sıra sıra kavaklar. Kavaklar orta yelde başlarını bir sağa, bir sola sallıyorlardı. "Ben de kavaklar gibi, bir sağa, bir sola şu işi idareye çalışayım," dedim. Ama, tutturamadım.

- Ağalar, bana bakın.. Bizim ortakçılar her bir şeyi aranızda halletmek ister. Çok iyi ederler, çok doğru söy-

lerler.. Meşverette, açıklıkta fayda var. Açık yaraya kurt düşmez, demişler. Dinleyin.. Ben bu köyde emval-i metrukeden altı adet tarla aldım. Tapuları cebimde, ortakçılarım da aranızda.. Şimdi bana düşman gibi bakan bu kişiler, geçen yıl hasatta hakkımı gönderdiler de, bu yıl niye göndermediler? Niye yan çizerler. Hak Allahtandır. Niye, "Hangi taş sert ise başını ona vur" derler. Beni hiç bilmezcelikten gelirler... Bakıyorum, hiçbirinizin bakışı Rabbani değil.. Çiğ çiğ yiyecekmiş gibi bakıyorsunuz insana.. Allah niyetiniz kadar versin.. Ben bu bakışınızın cevabını vereceğim. Hemi de lâyıkınızdan.. Yaşım seksen.. Üç gün ötesine senedim yok.. Ama, ben Hakim Canân isem, sizden hakkımı, tarlalarımın kalacak zırnığını almadan gidersem, Firavun defterine yazılan kul olayım. Mecusî Yezidî, münkirin teki olayım! Allah yedi katında, yedi misli zulüm etsin. Kırk katında kırk büklüm beni.. Anam avradım olsun. Torunumunan zina etmiş kul olayım.. Üçten dokuza şart olsun.. Dip nenemi Kâbe yolunda zinâ etmiş kul olayım.. Allahın münkir defterinde yazılmış kul olayım. Sizden hakkımı almadan, ne Zile'yi, ne de bu dünyayı terk etmem...

Namuslu hiçbir bakışları olmadı.. Bu sözlerimi dinleyenlerden bir bakış sağlığı olmadı. Her biri kalaysız bakır gibi.. Tükürmek geçti içimden hepisine.. Sonra döndüm, bir büyük tükürük yapıştırdım derbeder benliğime..

Korka korka bindim tek atlı arabaya..

- Yürü, dedim arabacıya..

Gerime bakmıyorum. Korkuyorum. Sanki bütün köy arkamdan geliyor, beni kovalıyor.. Bir olmaz ses kulağımı yalıyor: "Nereye kaçıyorsun, kaçma.. Alacağımız var senden.."

Kendi içimde üç otuz parça oldum. "Öp babanın elini.." Kimin kulu, kimin kölesi olacaktım? İçimdeki on otuz kişiden kime "merhaba" diyecektim?

Şaşkınlığım idrakimi davet etti.. İlk dava dilekçesini yazdım. Başkâtibin huzuruna vardım..

Yavrum, yol nereden, nereye gidiyor? Gün, zaman, imkânsız imkân, hakikatin vebalinde.. Başkâtip kanalı ile arzıhalleri sürdüm Hakim huzuruna.. Gün bekle, hafta bekle, ay bekle.. "Ben de böyle yapıyor muydum, milleti böyle bekletiyor muydum? Uzun uzun düşündüm. Bir dakkada hatıralarımı kalbur elekten geçirdim.. El elde, el başta.. İçim bana sahip çıkmaz oldu.. Yeniden sahip olmak istemedi içim içine. Yıkıldım kaldım..

Tavan boşluğuna bir feryat bıraktı:

- Oğuul, öyle değil miyim?

Sustu uzun süre.. Sinek vızıltısı yoktu ortada. Öğle sıcağı sokaklardaki yaramazları evin avlusuna, ev sofralarına götürmüştü..

Çay istedi yeniden Canân. O bana, ben ona sessiz harfte dokunamıyorduk.

- Mecelle'de bir madde var: "İstisna kaideyi bozmaz." Ben de hakim olduğum için ve de Allahın doğrusu hakimin bana biraz istisnai muamele yapmasını bekledim.. Olmadı. Sıraya koymuş. O günlerde hakimin köye keşfe gitmesi eziyetli, zorun zoru bir iş.. Motor yok. At, araba... Yolsuz belsiz bir dünya.. Bir de köye tebligat? Posta kanalı bu.. Atlı bir postacı var. On otuz tarafa yetişecek. Zorun zoru bir iş.. Çoğu defa Nahiye Müdürlerine bırakıyor köy postalarını.. Köy bekçileri de haftada, on günde bir nahiyeye uğrayıp: "Müdür Bey bizim köye bir şeyler var mı?" diye boyun kırıp bekliyorlar.. Askerler babalarına yazdıkları mektupları kazada tanıdık bir esnafın adresine postalıyorlar. Kala kala bir mahkeme tebligatı kalıyor. Köylüyü başka arayan soran yok.. Jandarma da işin girgirında.. Köyden nahiyeye gelen birine: "Sizin köyden falana bir tebligat var. Hemen karakola gelsin" diye haber yolluyor.

Bizim tebligat köye varınca, önce ortalığa bir şaşkınlık düşmüş. Tebligatı Muhtara koşmuşlar: Odada üç beş kişi var. "Komşular, bizim mahkeme ile ne işimiz var? Ekmedik, biçmedik. Kimsenin önünden geçmedik. Kimseden alacağımız, kimseye borcumuz yok. Bu mahkeme kâğıdı neyin nesi?" Muhtar birden lafa girmiş: "Elbetim elbet işimiz var. Jandarmayınan, Adliyeyinen.. Ben mi icat ettim bu tebligatı? Sarımsak yemedim ki, ağzım koksun.. Koyümüze bunu icat edenler aramızda.. Sözümü yutmam. Ben yutsam dahi içimdeki Allah bana sorar.. O der ki bana: "Bu köyde Hakim Bey'in tarlaları var mı? Ben de "var" derim.. Siz de tümünüz inkâra geçersiniz. Her halinizden meşveretiniz belli.. Keşifte, 'eşhedüyü' çökerteceksiniz.. Köyün şanı şerefi sizin neyinize.. 'Gün bugün saat bu saat..' dersiniz.. Arkası? Arkası büyük vebal.. Ben bu vebale karışamam. Aranızda yerim yok. Gelecek Mıktar seçimlerinde de ben yokum. Vebalinize ortak olamam. Kendi aranızda şahitleriniz hazır. Hepsini Allah size bağışlasın.. Ben yok'um davanızda.. Herkes vebali ile düşer kara toprağa.. Haydi bana eyvallah.."

Çok sonra duydum Muhtarın bu sözlerini..

Yavrum, yürek yangınsa, bir soğuk karpuz bu yangını gideremez. Ben neden üç beş defa soğuk karpuzdan söz açtım? Hiçsizliğim yüzünden. On parasızlığım yüzünden.. İçimdeki büyük oyundan kaçıyorum.. İşi hep teferruata bağlayıp işin içinden sıyrılmak istiyorum.. Çünkü kendime güvencim yok.. Doksan üç yaşın verdiği olgunluğa sahip çıkmayıp, teferruatla, günün üstümüzdeki vebalini, kolaylıkla sıyırıp atmak.. Orada bir sahte rahatlığa ulaşmak.. Daha kırk beşinde iken karımla ipi sapı olmayan bir mesele için cedelleşir, işi nizaha vururduk.. Bağırırdı: "Ölmedin, kurtulmadık elinden.." O, öldü gitti. Kemikleri kül ufak oldu. İşe bak, ben yine dünyadayım.. Aslında, dünyada olmak, dünyada olmanın idrakine var-

mak, zorların zoru bir hikâye.. Bu işi idrakinde yaşayanlar bilir.. Arsız olmak kolay, ama insan olmak meselenin büyük meselesi..

Yine sustu bir süre..

- Çay koy yavrum. Herkese Canân diyorum, ama sana "yavrum" demek istiyor içim.. Bir erkek evladım olsun isterdim. Kılkeçiden tiftik keçi doğmaz. Zorlamışlar da olmamış. Atı eşşeğe bindirmişler katır çıkmış.. Şu keçilerin gâvurluğuna bak.. Olmadı bir oğlum.. Kıldır gücük bir kız.. Şimdi Osmanbey'de evimde oturan.. Rahmetli anasının kopyası.. Huyda da, husta da.. Boyda da bosta da.. Vay beyim vay. Şimdi nasıl şadümandırlar, apartmanda. Dairemde, evimde.. Herhal, birbirlerini kucaklar, sevişirler: "Siktir et bizim ihtiyarı.. Başımıza dert olmadan alıp başını gitti. İnşaallah dönmez. Zaten sesi sedası kesik. Öldü mü, kaldı mı belli değil.. Sesi kesile kesile Zile'de kalır gider. Haydi bir daha sarışalım."

Bunu derler oğul, bunu derler.. Her gece bedenimi duygusuzluk serinliğine bırakınca, bir ses doluyor kulağıma. "İnşaallah dönmez.."

Eee, ben dönmeyeyim, dünya dönüyor. Her ağaç baharı görünce filizlerine sesleniyor. Elbebek, gülbebek oluyor dünya.. Kimsenin yaptığı yanına kâr kalmıyor.. Al mor'u yutamıyor, siyah beyazı.. Serçe, bülbüle ses veriyor, "Benim sesim, senden önce.. Sonraya da ben kalacağım.. Çünki sende çılgınlık var. Bende sabır, tahammül.. Kıpır kıpır kanat tüylerimle, mercimek mercimek gözlerimle, hop oturup, hop kalkışımla, tedbirli bir düzene sahip çıkarım. Sen, bir ses çılgınlığı ile kendinden geçerken, ben tedbire sahip çıkarım.. Ama, yine de çoluk çocuğun lastik sapanından kendimi kurtaramam. Bütün gafletim, insanlarla avuç içi bir yaşama isteğimden doğar..."

14

Günün biri bir araba tuttuk. Tek atlı bir araba.. Minder yastık getirdiler, rahmetli ahbabın çocukları.. Gidip gelme iki lira..

Birden aklım aldı başını gitti.. İstanbul'a, Osmanbey'e.. "Kaç lira ile oturuyorlardı, kiracılar katımda?" Bilemedim birden.. Kızım, damadım geldi aklıma.. "Haa," dedim. "Daire bedava, yatak bedava, yorgan bedava.. Aceb gönüllerince şâd oluyorlar mı?"

Oğul, yavrum, canân, benim gönlüm üzre, dört başı mamur bir hikâyem olmadı.. Kadılık devrim, hakimlik devrim, insanların çalkantısına mevzuat mucibi karar vermekle geçti.. Her devirde devlet gücünün, mutlak adalete bir tesiri vardır.. Padişah Efendimiz: "Allahın yeryüzünde gölgesi." Şeriat hükümleri, Mecelle.. İçtimai tekâmüle hiçbiri ayak uyduramıyor. Sen kalıyorsun ortada.. Katı hükümler.. Takdir hakkın sıfırın ortasında. Ben yine zaman zaman, davasına göre, aklımca, gönlümce bir fıkıh, bir icmayı ümmet tutturur, kararı çekerdim.. Yüzüme çarpılan kararım, üç beşi geçmez.. Onları da umursamadım. Adliye Vekaleti de fazla üstüme gelmedi.. Senin niyetin iyi olursa, insandan, sevgiden yana olursa, bileğini hiç kimse bükemez.. Benim şahsî dosyama gelince bileğimi değil, yüreğimi evlilik yıktı. Rahmetli ile dünyaevine girince parmaklarımın kaç karış olduğunu gördüm.. "Allah kimsenin yolunu yolsuza düşürmesin," derler. Yol mu yolsuzdu? O mu yolsuzdu? Ben mi yolsuzdum? Bilmeden geldim, bilmeden gideceğim.. İnsana suç yakıştırmak kolay.. Eğer, bu suçta insan olarak benim de payım ne diye bir muhasebeye otururşan, daha doğru bir karara teveccüh etmiş olursun.. Oğul, dirliksizin bir tekiydi. Manasız gevezeliğinin hududu yoktu. Bir kızım çıktı ortaya.. Osmanbey'deki kızım.. Allah, herkesi önce kendine, son-

ra en yakınlarına, sağına soluna bağışlasın.. Kızım da, damadım da bu duamın dışında kalsın..

Görünüşte doksan üç yılımı sahtekârlığa buladım. İçimdeki büyük insanımı çağırdım. Dönüp gelmedi, yüzüme bakmadı.. Kendimden utandığım için hiç kimsenin utanç hissine sahip çıkamadım.. İnsan kendinde bitince, ve de bunun idrakine varınca, kimseye hiçbir şey diyeceği kalmaz.. Ben, o kalmazlardan biriyim.. Büyük idraki, bir meselesizliğe satan, tabanı kendine düşman, yüreğini çaresizliğe satmış garip ehaliden biriyim.. Rab, hızını bende tüketti. Ve içimde, çaresizliğimde eriyip gitti.. Kalk gidelim oğul. Bugün de vaaz bu kadar.. Şaşkın ördeğe döndüm. Baştan mı dalıyorum, kıçtan mı? Hiç belli değil.. İnsan kendinin soytarısıdır.. Ben, bu soytarılığı ömrüm boyu oynadım.. Ya da bana bu oyunu oynattılar. El elde, el başta.. İneceğim hiçbir iniş, çıkacağım hiçbir yokuş kalmadı.. Her taraf boş bir düzlük.. Puslu ve şüpheli bir düzlük..

İçinden: "Hakim bey, tutturduğun dava, on üç yıldır çektiğin sefalete, rezalete değer miydi?" diye bir sual geçmiştir. Ben bunu kendime çok sordum. Hemi de kendime hakaret ede ede.. "Ulan deyyus, ulan pezevenk, ulan murtad takımı, idrakten, insaftan nasipsiz herif.. Niçin düştün bir boş, kör davanın peşine?.. Neyin eksikti? Paran vardı, pulun vardı. Osmanbey'de iki daireli apartman, her hizmetine koşan kızın, damadın.. Be hey, nimet azgını kâfir. Varsın otursunlar üç beş tarlanın üstüne.. Yüzlerce, binlerce davaları geçti elinden.. Bilmiyor musun, dinsizliklerini, imansızlıklarını? Bunların birbirine ödünçlü şahitlik yaptıklarını.. Haksızlıklarını sureta haklılığa çevirseler bile, sürüm sürüm süründüklerini.. Kendilerini de, karşılarındakileri de boka buladıklarını bilmiyor muydun? Domuzuna biliyordun.. Elini versen, kolunu da kaptıracağını biliyordun.. Bu işin sonunun kendi

kendine 'lades' olacağını da biliyordun. Ama, içindeki küçüklük, aklı, idraki, büyüklüğü yendi. Ve seni gaflet yuları ile zavallılık örküne bağladı.. Ne imiş? "Hakkımı almadan geri dönersem, ana avrat, üçten dokuza şart.." Şart etmişim. Akla gelen yeminleri üst üste yığmışım. Dönüş kapısını kapamışım kendime.. Şimdi, üst üste yığdığım yeminlerin altında ezilen, kül ufak olan benim.. İşte sefaletimin, rezaletimin son kertesi.. Her bir şey ortada.. İki ucu boklu bir değnek. Tut, neresinden tutacaksan...

İyi, hoş ama, bir haksızlığa, bir edepsizliğe, bir namussuzluğa: "Adam aldırma, olur böyle şeyler, Allahlarından bulsunlar" deyip geçmek de olmaz. Üstelik haysiyetsizlik okunun ucu sana saplanmışsa.. Bir laf vardır: "İddiasız erkek, avrattan sayılır.." Uğursuzun, haksızın yaptığı yanına kâr kalırsa o milletin anası yedi bayram da bellenir.. Zalim baştacı olunca, iyilerin hali n'olur? Bir kötü emsal, bir düveli yıkmaya yeter.. Tabelanın arka yüzü de bu.. Bu düşünce. "İşte geldim gidiyorum, şen olasın Halep şehri," diyemedim.. Ve de sonra, "El içinde vasiyet ettik, ölmeyince olmaz" demişiz üstelik.. On üç yıllık bu sefaletime ilk keşifteki ehl-i vukuf seçilmiş deyyusların şahitlikleri sebep oldu. Hakimin elinde tapu. Soruyor:

- Şarken Bogos tarlası. Ne diyorsun ihtiyar?

İhtiyar, sakalını avuç içinde topluyor, sahtekâr bakışını boşluğa uzatıyor ve:

- Hakim Bey, diyor. Ben seksen yaşındayım, bugüne gadar burada Bogos'un tarlası diye bir tarla ne gördüm, ne işittim, ne duydum..

- Sen ne diyorsun ihtiyar?

- Hakim Bey, ben de seksenine dayak dayadım. Emin Kâ'ın dediği gibi, Bogos nam bir Ermeninin buralarda bir tarlası olduğunu ne gördüm, ne işittim.

Hakim soruyor:

- Garben Artin. Var mı Artin tarlası?

- Gözünü öpüyüm Hakim Bey. Bizim köyde Ermeni çoktu. Emme Artin diye biri yoktu. Aha, o günleri yaşayanlar var bu cemaat içinde. Sorun onlara. Var mıydı bir Artin?

Üç beş ihtiyar homurdanıyor:

- Vallaha, biz bu köyde Artin diye birini ne gördük, ne tanıdık..

Başka bir tarihe atılıyor mahkeme, çaresiz dönüyoruz..

"Git gel Konya altı saat.." Edepsiz kavm "Nuh der, Peygamber demez.." Öp babanın elini.. Çocuk bağırmış: "Baba bir hırsız tuttum." "Al getir." "Gelmiyor." "Bırak gitsin." "Bırakmıyor.." İçimdeki hırs artıyor, kin artıyor. "Bunlardan, bu kâfir takımından ahımı almadan gidersem..." Yeni yeminler, ahd-ü peymanlar.. Kendimi iyice şartlandırdım. Ölmek var, dönmek yoktu artık.. On üç yıl ölmedik, dönmedik ama, bedenimizle de, ruhumuzla da sürüm sürüm süründük. Yalnız bir tarla davası sona ermedi.. Öbürlerini söke söke aldım ellerinden.. Düşmanlarına sattım. 'Varsın boğuşsunlar dürzüler birbiriyle. Oh iyi oldu kerhanecilere' dedim. Yüreğimi yalandan ferahlattım.. Böylesine: "Yanmış yüreğe boktan yelpaze" denir.. El elde, baş başta, yapayalnız dünyada.. Sap, saman hepsi ortada.. Artık hırsım yumuşadı.. "Bırak şu son davayı. Geç ko git," diyorum içimden.. Sonra vazgeçiyorum. O kerhanecilere bayram yaptırmayacağım. Alacağım sonuna kadar ahımı.. Benim gevezeliğim burada bitti. Kalk oğul gidelim.. Bu ev sıkıcı oldu artık...

Büyük bir yorgunlukla kalktı. Çaresiz indi evden, çaresiz yürüdü toprak yolda.. Kahveye girerken diri yürüyüşe geçti. Bastonunu üç beş kez beton tabana vurdu. Ve camiden dostlarına doğru seslendi:

- Bana bakın? Allahu Teala namazda size ne söyledi? Ya da siz Ona ne söylediniz.

Yürüdü. Masaya oturdu.

- Ne söyledi size? İşinize gücünüze, çıkarınıza bakın. İdare-i maslahat eyleyin. Bir Hakim Bey köçekçiniz var. On üç yıl önce etrafında fıldır fıldır döndüğünüz, sonra da keyfinize göre eğip büktüğünüz. Bilgisizliğinizin perişanlığı içinde, kendine göre bir şeyler bilen ben hakiri hürmet perdesi gerisinde hafife aldığınız malumu devletimizdir. Gözümüzden hiçbir şeyin kaçmadığını bilmenizi isterim.. Bana türlü haliniz hiçbir keder vermedi. Ne halde olursanız olun, sizi seviyorum. Çünki siz hayatın, hakikatin tabii yüzünü aktarıyorsunuz. Sizinle hiçbir zaman sırtı dönük yaşanamaz.. Sizin haksızlığınızın, benim haklılığımı kül ufak edeceğini bildiğim için..

Garsona seslendi:

- Oğlum, yedi çay daha getir...

15

Devresi sabah kahveye gelişimde Canân'ı daha bitik daha yorgun gördüm. Bastonunu alnına dayamış, sandalyesinde iki büklüm olmuştu. Sessizce oturdum. Farkında değildi geldiğimin. Bir süre sessiz, soluksuz bekledim.. İştahsız, durgun on on beş kişi vardı masalarda. Gramafonda taşplak dönüyordu:

Sazlar çalınır Çamlıcanın bahçelerinde
Bülbül sesi var şarkıların nağmelerinde

Şarkı bitiyor, garson plağı ters yüz ediyordu:

Nereden sevdim o zalim kadını
Bana zehr etti hayatın tadını

Uzun süre sonra bastondan başını kaldırdı. Sağa sola bir göz attı. Karşısında beni görünce sevinir gibi oldu:

- Geldin de niye beni uyarmadın, dedi. Dalıp gitmişim.. Rüya bile gördüm. İstanbul'a dönmüşüm. Rahat koltuğa kurulmuşum. "Kızım, bir sütlü kahve yap. Yıllar boyu hasretini çektim.." Sonra, kahveyi yudumlarken başladım anlatmaya.. "Analarını belledim kerhanecilerin.. Zırnık hakkımı bırakmadım.. Söke söke aldım. Güç oldu, güç oldu ama, ahımı yerde bırakmadım.. Kızım, sen bir kahve daha yap.." Rüya burada kesildi.. İyi olacak inşallah.. Seslen, iki çay getirsinler bize...

Çaylar geldi, iştahla yudumladı. Sonra yine bir yorgunluk çöktü üstüne.. Küçük gözleri daha da küçüldü.

- Evlat, dedi, canân, dedi. Kalkıp kıpırdayacak halim yok. Kendimi beğenmiyorum. Sana daha çok diyeceklerim vardı. Diyeceklerimi tümüyle diyemedim. Anlayışlı bir gençsin. Sana nasihatım, vasiyetim şu olacak: "Aman, küçüklükten zevk duyma.. Küçüklük Allahın kullarının boynuna taktığı rezalet zinciridir. Bir defa o zinciri boynuna takınca, gayri insan varlığını o zincirden kurtaramazsın.. Yeri göğü yaratan, o zinciri kıracağına, yok edeceğine çoğaltıyor.. Boyun halkası değil, akıl halkası, gönül halkası.. Zincirler üst üste. Birbirine bağlanmış, sarılmış.. Ömür boyu zincirlerden kurtaramadım kendimi.. Aman yavrum küçüklükten zevk duyma.. Küçüklük, adamı yer bitirir.. Büyüklüğe açılan yolu kapar.. Sonunda "eyvah" dersin ama iş işten geçmiş olur..

O aralık Hakim Bey'in başının masaya, bastonunun çimento serinliğine düştüğünü gördük. Kolları tümüyle masayı tuttu. Sanki uyuyordu..

Ortalık birden karıştı. Herkes ayakta idi.

- Doktoru çağırın.. Biri hemen doktora koşsun..

Uğultu kapladı dört bir yönü. Tekbir getirenler, lahavle çekenler..

Doktora fırladım hemen.

- Doktor, yürü hemen. Canân masaya yığıldı. Rica ediyorum yürü hemen..

Sandalyesinde oynaştı. Dudağına yapışık sigaranın uzayan külünü masadaki kirli tablaya silkeledi. Sonra yeniden yapıştırdı dudağına. Gözlüklerinin üstünden bana baktı:

- Otur biraz Teğmen'im dedi. Gideni niye geri çağırıyorsunuz? Yeniden ıztırap çarkının dişlileri arasında öğütülmesi için mi? Hele hele doksan üç yıl kederden, çileden, insanın zulmünden payını almış birini niye yeniden sahneye çağırıyorsunuz? Aslında çağırsanız da, ne dönüp geriye bakacağı, ne de geleceği var..

- N'olur Doktor acele edelim..

Bu aralık masa gözünü çekti. Masa gözünden aldığı yarı çay bardağı kanyağı tepesine dikti.

- Buyur, dedi, gidelim..

Kahvedekileri yine ayakta bulduk. Üstelik Hakim Canân'ın ölümünü duyan çarşı ehalisi kahveye yürümüş caddeyi yarı yarıya doldurmuştu. Kalabalığı yara yara içeri girdik. Yol açtılar.

Doktor, dudağına yapışık sigarasını sağa sola oynata oynata, başı, kolları masaya dağılmış Canân'ın üstüne eğildi. Nabzını tuttu. Kulağını yalandan sırtına yaklaştırdı. Sonra dikleşti:

- Elhükmü lillah.. Emanetini iadeli taahhütlü sahibi aslisine havale etmiş.. Yiğit adamdı. Canân'ın hayatından hepimizin alacağı bir ders var.. Sabır ve inatta büyük bir irade gücü vardı. Ancak boş davalar peşinde koştu. Yoruldu ve hikâyesini bizlere bir ibret dersi bırakarak kapadı.. Biriniz gelin benimle.. Defin ruhsatını vereyim..

Kendimi köşedeki bir boş masaya attım. Bu oluş, Hakim Bey'in ölümü beni yürekten sarsmıştı. Hiçbir düşünüşe, hiçbir duyuşa "dur" diyemiyordum. Gözümün önünde ölmüştü işte.. Garip annemi anımsadım. Bir yer

yatağında, zehir zıkkım, soğuk bir Şubat gününün ilk alaca aydınlığında: "Yavrularım, yavrularım," diye inliyerek, gözümün önünde ölüşü geldi aklıma.. Otuz dört yaşında ilaç yapıp karnındakini düşürmek isterken kendi düşen Anam...

Ölüm gözümde büyüdü. Bir çekingenlik duygusu doldurdu yüreğimi.. Kahveden çıkıp gitmek istedim. Duygularım kadar, ayaklarım da bana itaat etmedi..

Her kafadan bir ses geliyordu. Biri bağırıyordu:

- Bir namaz kilimi getirelim. Onunla taşıyalım Cami'ye..

Bir diğeri ses veriyordu:

- İkindide kalkması lazım. Cenaze bekletilmez..

Sözler birbirine karışıyordu:

- Hakim Bey'in bir kızı olacak İstanbul'da.. Ona bir telgraf haberi ulaştırsak.

- Telgraf çekilmeye çekilsin. Cenaze beklemez..

- Adresesini nereden bulacağız kızının?

- Her halde cebindeki defterin bir köşesinde yazılıdır.

- Defteri bulun, defteri.. Parasını da tesbit edin..

- Ulan şimdi para pul tesbit zamanı mı? Bir namaz kilimi bulun, namaz kilimi..

Konuşmalar uzayıp gidiyordu. Bir kilim bulundu. Canân'ı incitmeden üstüne uzattılar. Ve kilimin dört sekiz yerinden tutarak Camiye doğru götürdüler..

Cami avlusuna vardığım zaman, teneşir tahtasına yatırıldığını gördüm. Bir kazanda su ısıtılıyordu. Kırk elli kişi üçer beşer kişilik gruplar halinde, cami duvarına sırtlarını dayamış, kendi aralarında konuşup duruyorlardı.

Hüzünlü bir cenaze namazı kılındı.. Sırtından bir türlü çıkarmadığı gri pardösüsü tabutun üstüne serilmişti.

Mezara kadar omuzlarda taşındı. Ben de birkaç kez tabutuna omuz verdim.

"Kunfe yekun ve ileyhi turcaun.."

Hoca talkın'a durdu. Ve topluluk ağır aksak kasabaya doğru yürüdü.

Üçer beşer kişilik gruplar halindeydiler yine. Ben yalnızlığı yeğledim. Başım önümde suratım asık ve kederli yürüyordum aralarında.. Her kafadan bir ses geliyordu:

- Çok iyi bir adamdı. Emme ve lakin imanından şüphe ederim. Cenab-ı Rabbül âlemin ile haşâ ve kellâ babasının oğlu gibi konuşurdu.. Sanki Cenab-ı Allah kapı bir komşusuydu. Haşâ, haşâ.. Amel-i salih ile gittiğini sanmam.. Yine de Cenab-ı Mevlâm bilir.. Bence amel defteri karışık..

- Allah kimsenin yolunu şaşırtmasın.. Üç bölük tarla için on, on beş yıl kendini sefil etti, rezil etti buralarda.. Karun'un hazinesi varmış eli altında.. Servetinin, sâmanının ucu bucağı yokmuş.. İstanbul, Şişli, Osmanbey'de koskoca apartumanı, bankalarda deste deste para.. Yedi sülalesine yeter de, artar imiş.. Hadi varsın yetsin.. Gözünü doyuracak bir avuç toprak. Onu da az evvel üstüne attık..

- Ağzı pek küfürlüydü.. Din, devlet, edep erkân tanımazdı. O ne sinkaflı fıkralar.. O yaşa, o başa yakışır işler değildi.. Çoğumuzun imanını bozdu. Ne diyelim? Yine de toprak sıkmasın...

- Ulan, o kadar servet... Bir çay ısmarlarken eli titrerdi. Bir fakire yirmi para verdiğini görmedim. Haydi, eli tutarsa öbür tarafta fitre, zekât dağıtsın..

- Âlim adamdı. Cehaletimizle O'nu anlayamadık.. Biz de hocaya uyduk. Şüphe ile baktık adama.. Bastonuna çöküp dalar giderdi.. Nerelere gittiğini ne sen bilirsin, ne de ben. Ne demişler:

Harabat ehline hor bakma Şakir
Defineye mâlik virâneler var

- Kızına, damadına da haber vermediler. Adamlar yarın bir gün gelirse yüzlerine nasıl bakacağız? Bizim her işimiz, çarık üstüne mes.. İdare-i maslahat.. Rahmetli konuşurken ağzımız açık dinlerdik. Anlayana çok şeyler söyledi. Amma bizim iki kulağımız arasında bir boru var. Söz bir taraftan girer, öbür taraftan çıkar..

- Namazını, niyazını Allah soracak. Lakin, ben bunun gibi namaza dirsek çevirmiş bir adam görmedim. Haydi, vakit namazını edâ etmedin. Farzın üstüne bir çizgi çektin, insan heç yoksa, Cuma'da bir boy gösterir.. Millet senin dininin, devletinin ne tarafta olduğunu anlar. Ben Hakim Bey'in dininden şüphe ederim. Hangi gavimden? Bir türlü belli olmadı.. Biz bu gevezeliğimizi sürdürürken, O şimdi Münkir, Nekir'in huzurunda.. Nasıl cüvablarsa cüvablasın.. Medrese bitirmek, kadı olmak orada iltimas yerine geçmez..

- Kadılık yapmış, hakimlik yapmış. Boşa çiğnemiş yalan dünyayı.. Hakimliğinde yüzlerce tarla davası geçmiş elinden. Bizim köylünün kolay kolay boyun vermeyeceğini bilmez miydi?.. Bunun burasına köylü denmiş.. Kuru saptan saat yapar, saman altından su yürütür. Eşşeğe tersinden bindirir adamı.. Ödünçlü şahitlik yapar. Birbirine: "Benim senden iki şahitlik alacağım var," der ve tavan direğine bıçak ile iki çizgi kazır.. Vay babam vay.. Kim yitirdi de sen buldun.. Köylü milleti iğnenin deliğinden Hindistan'ı seyreder.. Şah gitti, padişah gitti, yine o kaldı.. Sefilliğe, yokluğa, muhanete boyun kırarsan, her bir musibete, "bendensin" dersen, "gelen ağam, giden paşam" demeyi bilirsen seninle kimse başa çıkamaz.. Yalnızım yalnız iki yakalarının bir araya geldiği görülmüşlerden değil.. Olup bitiyor işte..

- Ula senin de tabanın, aslın neslin köylü. Ne atıp tutarsın garib ehaliye?..

Kalabalık kasabaya girerken biri yüksek tondan seslendi:

- Cemaat, Hakim Canân'ın aziz ruhu için akşam-yatsı arası Kur'an kırat edilecek, Mevlut okunacak. Hakim Bey'in aziz ruhunu hep birlikte şad edelim..

Hızlandım. Aralarından sıyrıldım. Kasabaya girişim ağır geldi bana.. Sokaklar uzuyordu. Güneş de kâfirine vuruyordu sırtıma.. Kahve önünde buldum kendimi. İsteğim el vermedi. Meyhaneye yöneldim. Kimsecikler yoktu henüz. İki garson durgun baktılar bana.

- Buyrun, Teğmenim, dediler.

Gramofonda taşplak dönüyordu.

"Diyorlar kül olmaz ateş yanmadan
Denizler durulmaz dalgalanmadan"

Bildikleri ölçüde hemen masamı şenlendirdiler. Acı uzun bir yudum aldım.

"Evlat bu sözlerim sana hem nasihat, hem vasiyet. Aman, küçüklüğün adamı olma.."

Ama, ben küçüklük, büyüklük üzerine hiçbir şey bilmiyordum. Belki de birbirine karıştırıyordum. Genelevdeki anılar geldi aklıma. Olanlar küçüklük müydü? O kadını sevmem mi? Fikriye'yi sevmem mi idi?.. Sevgi ne menem şeydi? Tarif reçetesini bir türlü ele geçiremiyordum.. O daldan öbür dala.. Hepsine de yürekten bağlanıyordum.. Bir yatak düzeninden öteye gitmişti her bir şey.. Bir şeyler sezinliyordum. İnsanların beni sevmelerini istiyordum. Yürek dolu bir "merhaba", yürek dolusu sarmaş, dolaş.. Hiçbir oluşun yapay yüzünü görmek istemiyordum. Sevgisizliğin kara, acımasız bulutlar gibi ağdığı bir geçmişten geliyordum bu günlere.. Yeniden çocukluğumu anımsadım. Yozgat'ın üstüne çökmüş yokluğu anım-

sadım. Ölen anamı, üç ayda aldığı otuz üç lira emekli aylığı ile sekiz çocuğa bakmak zorunda kalmış babamı anımsadım. Evimizin dört beş odasını ayak ayak dolaştım. Türlü ağaçlı, sebzeli, çiçekli, yarım dönümlük bahçede ağaçtan ağaca atladım. Sokakta iki mahalle arası taş kavgası ettik. Top oynadık kendi bir aramızda. Beni hep kaleci yaparlardı. Çok gol yerdim. Oyunun ortasında mızıklardım. "Benden kalecilik bu kadar" der, duvarın gölgesine çekilirdim..

Geçmişe dönüşüm birden beni yordu. Güne de sahip çıkmak istemiyordum. Canân gözümün önünde çekip gitmişti bir bilinmezliğe.. Doktor ne diyordu? Adam, büyük uykusuna döndü ve uyudu. Siz yeniden geri çağırıyorsunuz. Yeniden ıztırab çarklarının dişlileri arasında öğütülmesi için mi?..

- Garson, yarım şişe daha ver..

Sayılı günlerim kalmıştı Zile'de. Bir vurgun yalayıp geçmişti beni.. Şimdi yalpalıyordum içimde. Amasya'ya dönüş günleri boğazımda düğümlendi. Kahveye aşağı yukarı uğramaz oldum. İçimde alt edemediğim bir huzursuzluk başlamıştı. Kaşlarım çatık Kaleden aşağı iniyor, talim adımıyla yüz, iki yüz metrelik caddeyi tüketiyor, alıp başımı cephaneliğe ulaşıyordum.. Yüksek, sert dikenli tel örgüler.. Ve dört yönünde dönen, dolaşan iki er. Beni görünce adımlarını daha askerce atan, Anadolu'nun iki yiğidi..

Bir gürültü ile uyandım. Günışığı dilini gök boşluğuna uzatmıştı. Nöbeti devralacak yeni takım gelmişti. Bizim erler zaten hazırlık içinde idiler. Gelen yeni teğmenle kucaklaştık. Alaydan arkadaşımdı. Yeni gelen erler hemen bizim erlerin boşalttıkları yataklara gömüldüler.

Öğle sonu cephaneliğin devir-teslim işlemini yaptık. Mühürleri bozdurmadı.

- Sen saydın, teslim aldın mı?

- Yook..

- Ben de aynen teslim aldım..

Takım istasyona gitmek üzere beni, son nöbetçi iki arkadaşını bekliyordu.

- 9. Bölük, birinci takım. Hazır ol. Adi adım marş..

Gerimizde orta halli bir toz bulutu bırakarak yolu ve ağır sıcağı tepe tepe istasyonu bulduk..

- Takım dur. Rahat..

Erler istasyon binasının gölgesine sığındılar. Ben de Şef'in yanına gittim.

Bütün işlemler tamamlandı. Biraz sonra da "ah-vah" eden bir lokomotifin sürüklediği katar, istasyonu şereflendirdi..

- İstikamet tren. Marş marş.. Erler koridorlara dolu doluverdiler..

İlk selamı İstasyon Şef'ine çaktım. Raylar yaylandılar. Makinist acı bir ayrılık düdüğü çaldı. Koridorun penceresinden Zile'ye bakıyordum. Bakışım görünen Zile'yi taradı. Kalede bir süre çivilenip kaldı. Bakışımı mezarlık yönüne kaydırdım. On otuz mezar taşı hayal meyal çizgiler halinde görünüyordu. Canân aralarında idi. Uzun süre el salladım. Yanaklarımdan iki damla gözyaşının aşağılara doğru kaydığını hissettim. Makinist hızlanış, yol alış düdüğünü çaldı...

abbas sayar

ANILARDA YUMAK YUMAK

(. . .) Aman yavrum küçüklükten zevk duyma. Küçüklük, adamı yer bitirir; büyüklüğe açılan yolu kapar.. Sonunda eyvah dersin, ama iş işten geçmiş olur..

Yazar; Zile'de, yedek subayken tanıdığı Hakim Canan'ın kendisine sık sık yinelediği yukarıdaki öğüdü yıllar sonra, anı roman olarak kaleme alırken; halk felsefesine ve halk bilimine de kaynaklık eder. Anı türünde yazılmış bu romanı bir kez daha yayınevimizce okurlara sunmanın mutluluğu içindeyiz.